

معاونت تبلیغات و ارتباطات اسلامی
اداره پاسخگویی به سوالات دینی

احکام روزه

دوره آموزشی کارشناسان پاسخگویی به سوالات شرعی

گروه علمی احکام اداره پاسخگویی به سوالات دینی
(سال ۱۳۹۸)

در این نسخه تنها نظر چهار تن از فقها آمده است و مطالب کم کاربردتر نیز حذف شده است؛
((غیر قابل انتشار))

فهرست:

فهرست:	۲
فصل اول تعریف روزه و اقسام آن	۱۴
فصل دوم شروط وجوب روزه	۱۵
شروط صحت روزه	۱۶
بررسی بعضی از شروط وجوب و صحت روزه	۱۶
۱. اسلام	۱۶
روزه کافر، مرتد، سنی	۱۶
قضای روزه کافر، مرتد، سنی	۱۷
مسلمان شدن کافر در بین روز	۱۷
۲. ایمان (شیعه دوازده امامی)	۱۸
۳. بلوغ	۱۸
مشروعیت روزه بچه ممیز	۱۸
آماده سازی کودکان برای روزه، قبل از بلوغ	۱۸
بلوغ بعد از اذان صبح	۱۹
۴. عقل و هوشیاری	۱۹
روزه افراد مست	۱۹
روزه افراد مجنون	۱۹
روزه افراد بیهوش	۲۰
۵. ضرر نداشتن (گرفتن روزه ضرر نداشته باشد)	۲۰
روزه دختر بچه	۲۱
قضای روزه دختر بچه در صورت عدم توانایی تا سال بعد	۲۲
روزه افراد معتاد	۲۲
قضای روزه معتاد	۲۳
روزه افراد مریض	۲۳
گفتار پزشک مبنی بر ضرر نداشتن روزه	۲۳
روزه مکلف با علم به ضرر	۲۳
روزه مکلف با علم به ضرر و کشف خلاف آن	۲۴
روزه مکلف با علم به عدم ضرر و کشف خلاف آن	۲۴

- روزه نگرفتن شخص به خاطر یقین یا احتمال عقلایی ضرر و کشف خلاف آن..... ۲۴
- خوب شدن مریض قبل از ظهر..... ۲۵
- خوب شدن مریض بعد از ظهر..... ۲۵
- روزه مشاغل سخت..... ۲۵
- امتحان و کنکور در ماه مبارک رمضان..... ۲۶
- تشنگی و ترس از هلاکت..... ۲۷
- وجوب خوردن سحری مقوی برای دخترپچه یا کسانی که کارهای سخت دارند..... ۲۷
۶. کسانی که روزه بر آنها واجب نیست..... ۲۷
- سالمند..... ۲۸
- بیماری عطش..... ۲۸
- زن حامله و شیرده..... ۲۹
- حامل غیر مقرب..... ۳۰
- روژه زن شیرده با وجود شیرخشک یا مرزعه دیگر..... ۳۰
- به جانی آوردن روزه ها توسط زن شیرده یا حامله تا رسیدن ماه رمضان جدید..... ۳۱
- شک در ضرر برای زن یا حمل..... ۳۱
۷. ضرر بر عرض و مال یا تراحم با واجب دیگر..... ۳۲
- حکم گرفتن روزه در صورت ضرر بر عرض و مال یا تراحم با واجب دیگر..... ۳۲
۸. نیت روزه..... ۳۲
- زمان ابتدا و انتهای روزه..... ۳۲
- منظور از مغرب در زمان انتهای روزه..... ۳۲
- ادامه نیت روزه بعد از مغرب..... ۳۳
- تأخیر افطار تا بعد از اذان..... ۳۳
- شک در خوردن بین روز برای نیت روزه..... ۳۳
- کیفیت نیت روزه..... ۳۴
- کافی بودن نیت ارتکازی در روزه..... ۳۴
- خواب یک روز کامل..... ۳۵
- نیت روزه همراه با قصد قربت و اخلاص..... ۳۵
- روزه ما فی الذمه..... ۳۶
- تغییر نیت روزه استیجاری بعد از انجام آن..... ۳۷
- یوم الشک..... ۳۷
- نیت روزه یوم الشک..... ۳۷

۳۸.....	مشخص شدن ماه مبارک در یوم‌الشک
۳۸.....	نیت روز اول ماه رمضان در روز دوم ماه رمضان
۳۹.....	نیت روزه غیر ماه رمضان در ماه رمضان
۳۹.....	زمان ابتدا و انتهای نیت روزه
۳۹.....	ابتدای زمان نیت روزه
۳۹.....	انتهای زمان نیت روزه در حالت عادی
۳۹.....	الف. روزه واجب معین مانند ماه رمضان و نذر معین
۴۰.....	ب. روزه واجب غیرمعین، مانند روزه قضا و کفاره و نذر مطلق
۴۰.....	روزه نیابتی
۴۰.....	د. روزه مستحبی
۴۰.....	انتهای زمان نیت روزه برای فرد معذور
۴۰.....	الف: روزه ماه رمضان
۴۱.....	ب: روزه واجب معین (غیر رمضان)
۴۱.....	نیت روزه مستحبی
۴۱.....	نیت روزه مستحبی با داشتن روزه قضا
۴۲.....	فراموشی روزه قضا و گرفتن روزه مستحبی
۴۲.....	نیت روزه مستحبی با داشتن روزه استیجاری
۴۲.....	نیت روزه مستحبی با داشتن روزه کفاره یا قضای پدر:
۴۳.....	نیت روزه مستحبی با داشتن روزه نذر معین
۴۳.....	نذر روزه مستحبی با داشتن روزه قضا
۴۴.....	نذر گرفتن روزه مستحبی در سفر با داشتن روزه قضا
۴۴.....	نیت روزه نیابتی با داشتن روزه قضا
۴۵.....	نیت قطع و قاطع
۴۵.....	نیت قطع روزه و تردید در نیت قطع
۴۵.....	نیت قاطع در روزه و تردید در نیت قاطع
۴۶.....	تردید در نیت به علت شک در بطلان روزه
۴۷.....	امساک در نیت قطع یا قاطع
۴۷.....	عدول از یک روزه به روزه دیگر
۴۸.....	حالاتی که مستحب است انسان از مفطرات روزه خودداری کند
۴۸.....	تظاهر به روزه‌خواری
۴۹.....	فصل چهارم مفطرات روزه و احکام آن

۴۹.....	ارتکاب سهوی مفطرات
۴۹.....	چهل به حکم مفطرات
۵۰.....	علم اجمالی به مفطرات
۵۰.....	اولین مفطر: خوردن و آشامیدن
۵۰.....	خوردن تربت و چیز بسیار کوچک
۵۰.....	فرو بردن آب جمع شده در دهان
۵۰.....	مسواک و خلال
۵۰.....	مسواک زدن و خلال کردن در بین روز
۵۱.....	استهلاک رطوبت مسواک در آب دهان
۵۱.....	مسواک نکردن در شب
۵۲.....	خون ریزی لثه در حال روزه
۵۲.....	اخلاط سر و سینه
۵۲.....	محدوده فضای دهان
۵۳.....	آندوسکوپی
۵۳.....	تزریقات (آمپول و سرم)
۵۳.....	تزریق خون
۵۳.....	خارج کردن خون از بدن
۵۴.....	قطره بینی و گوش و چشم
۵۴.....	رفتن به دندانپزشکی
۵۴.....	رفتن به دندانپزشکی هنگام روزه
۵۵.....	اسپری و قرص برای درد دندان
۵۵.....	مضمضه کردن آب
۵۵.....	مضمضه کردن زیاد آب
۵۵.....	مضمضه کردن بی جهت
۵۶.....	مضمضه کردن در صورت فرورفتن آب از حلق
۵۶.....	فرورفتن غیراختیاری آب در هنگام مضمضه کردن
۵۶.....	فرورفتن غیر آب از طریق دهان
۵۷.....	استهلاک عمدی آب در دهان
۵۷.....	غرغره در حال روزه
۵۷.....	استنشاق (فرورفتن آب از طریق بینی)
۵۷.....	خون دماغ شدن روزه دار

جویدن سَقَز، آدامس و کندر.....	۵۸
انقیه.....	۵۹
ناس.....	۵۹
داروی زیرزبانی.....	۵۹
واردکردن انگشت به حلق.....	۵۹
کرم، پماد و حنا.....	۶۰
دومین مفطر: جماع.....	۶۰
دخول بدون انزال.....	۶۰
شک در دخول.....	۶۰
دخول غیرآلت.....	۶۰
اجبار همسر برای بطلان روزه توسط همسر.....	۶۱
اجبار زن اجنبیه به زنا توسط مرد.....	۶۲
جماع اختیاری پس از اجبار توسط همسر.....	۶۲
جماع در حال فراموشی.....	۶۲
اکراه به انجام مفطرات.....	۶۳
تفخیز و مانند آن.....	۶۳
سومین مفطر: استمنا.....	۶۴
تعریف استمنا.....	۶۴
استمنا بدون خروج منی.....	۶۴
ملاک و علائم منی.....	۶۵
نگاه شهوت‌آلود.....	۶۵
خوابیدن در روز با علم به احتلام.....	۶۶
بیدارشدن در هنگام خروج منی.....	۶۶
خروج منی شخص محتلم با ادرار یا استبرا.....	۶۶
لزوم ادرار قبل از غسل برای محتلمی که می‌داند بعد از غسل، منی از او خارج می‌شود.....	۶۷
خروج منی شخص غیرمحتلم با ادرار.....	۶۷
غسل نکردن برای احتلام در روز.....	۶۷
چهارمین مفطر: بقای بر جنابت تا اذان صبح.....	۶۷
بقای بر جنابت در روزه‌های مختلف.....	۶۷
آگاه‌شدن محتلم از جنابت بعد از اذان صبح.....	۷۰
حکم روزه کسی که غسل او باطل بوده است.....	۷۲

جاهل به موضوع.....	۷۲
جاهل به حکم.....	۷۲
شروع اذان در وسط غسل.....	۷۲
جنب شدن با تخیل داشتن وقت برای غسل.....	۷۲
جنب شدن بدون داشتن وقت برای غسل و تیمم.....	۷۳
تأخیر عمدی غسل جنابت و تیمم کردن در تنگی وقت.....	۷۳
ترجیح خوردن سحری بر غسل واجب.....	۷۳
خواهیدن شخص جنب در شب ماه رمضان.....	۷۳
جواز خواهیدن شخص جنب در شب ماه رمضان.....	۷۳
تعریف خواب اول.....	۷۴
خواب ماندن شخص جنب همراه تصمیم بر غسل کردن.....	۷۴
الف. خواب اول.....	۷۴
ب. خواب غیراول.....	۷۵
خواب ماندن شخص جنب همراه با علم به بیدار نشدن.....	۷۵
الف. حکم خواهیدن.....	۷۵
ب. حکم روزه.....	۷۶
خواب ماندن شخص جنب با تصمیم تیمم قبل از اذان صبح.....	۷۶
فاقد الطهورین.....	۷۶
پنجمین مفطر: بقای بر حیض و نفاس.....	۷۷
پاکی از حیض و نفاس.....	۷۷
بقای بر حیض و نفاس.....	۷۷
الف. بقای عمدی بر حیض و نفاس.....	۷۷
ب. بقای غیر عمدی بر حیض و نفاس.....	۷۷
ج. بقای بر حیض و نفاس به سبب فراموش کردن غسل.....	۷۸
تأخیر عمدی غسل حیض و نفاس و انجام تیمم در تنگی وقت.....	۷۸
فاقد الطهورین.....	۷۸
خوردن قرص برای جلوگیری از عادت ماهانه.....	۷۹
حیض شدن زن در بین روز.....	۷۹
روزه مستحاضه.....	۷۹
ششمین مفطر: دروغ بستن به خدا و پیامبر و اهل بیت □.....	۸۰
نوع دروغ.....	۸۰

قصه دروغ نداشته است؛ ولی در واقع دروغ بوده.....	۸۱
قصه دروغ داشته است؛ ولی در واقع دروغ نبوده.....	۸۱
تصدیق و تکذیب خبر.....	۸۱
نقل حدیث.....	۸۱
نقل حدیثی که روزه‌دار دروغ یا راست بودن آن را نداند.....	۸۱
کیفیت نقل حدیثی که روزه‌دار دروغ یا راست بودن آن را نداند.....	۸۲
غلط خواندن قرآن.....	۸۲
هفتمین مفطر: رساندن عمدی غبار به حلق.....	۸۳
نوع غبار.....	۸۳
مشقت شدید در جلوگیری از رسیدن غبار به حلق.....	۸۳
مشاغلی که گرد و غبار دارد.....	۸۳
دود سیگار و دخانیات.....	۸۴
دود ماشین و مانند آن.....	۸۴
بخار آب.....	۸۴
فرورفتن غبار یا دود یا بخار یا مانند این‌ها بر اثر مواظب نبودن.....	۸۵
عطر و ادکلن.....	۸۵
سالبوتامبول (داروی تنگی نفس).....	۸۵
تنفس مصنوعی.....	۸۶
هشتمین مفطر: فروبردن سر در آب.....	۸۶
غواصی.....	۸۶
فروبردن تمام سر در غیر آب مطلق.....	۸۶
فروبردن سر در آب به قصد غسل.....	۸۷
نهمین مفطر: اماله کردن.....	۸۷
استعمال شیاف مایع.....	۸۷
استعمال شیاف جامد.....	۸۷
استعمال شیاف مشکوک بین جامد یا مایع.....	۸۸
استعمال شیاف روغنی.....	۸۸
داخل کردن آب در قبل یا دبر.....	۸۸
دهمین مفطر: قی کردن.....	۸۹
خوردن غذایی در شب که سبب قی در روز می شود.....	۸۹
آروغ زدن.....	۸۹

۸۹.....	علم به بالا آمدن غذا در هنگام آروغ زدن.....
۸۹.....	بالا آمدن بدون اختیار غذا در هنگام آروغ زدن.....
۹۰.....	حکم امساک با بطلان روزه.....
۹۰.....	فصل پنجم احکام روزه قضا.....
۹۰.....	جایی که قضا و كفاره هیچ کدام واجب نیست.....
۹۱.....	نماز و روزه کسانی که در قطب و مانند آن هستند.....
۹۱.....	نماز و روزه کسانی که روزها یا شبهای طولانی دارند.....
۹۲.....	انجام مفطر با تحقیق یا بدون تحقیق در اینکه صبح شده و بعد فهمیده صبح بوده.....
۹۲.....	خوردن سحری بدون تحقیق.....
۹۳.....	خوردن سحری بعد از تحقیق.....
۹۳.....	تحقیق در ماه رمضان و غیر ماه رمضان.....
۹۴.....	منظور از تحقیق.....
۹۴.....	شک در طلوع فجر.....
۹۴.....	افطار به واسطه تاریکی در هوای صاف.....
۹۵.....	افطار به واسطه تاریکی در هوای ابری.....
۹۵.....	اعتماد به گفته دیگران.....
۹۵.....	نسبت به طلوع فجر:.....
۹۵.....	نسبت به مغرب شرعی:.....
۹۶.....	افطار به سبب تقيه.....
۹۶.....	افطار به علت بیماری و حیض و نفاس.....
۹۷.....	افطار به علت عذری غیر از بیماری و حیض و نفاس مثل سفر.....
۹۷.....	پیدا شدن عذر در تنگی وقت.....
۹۸.....	وجوب فوری روزه قضا.....
۹۹.....	افطار عمدی روزه قضا.....
۹۹.....	افطار عمدی روزه قضای استیجاری.....
۱۰۰.....	افطار عمدی روزه واجب موسع غیر قضای ماه رمضان.....
۱۰۰.....	ترتیب به جا آوردن روزه قضا.....
۱۰۰.....	معین نکردن روزه قضا.....
۱۰۱.....	رعایت موالات در روزه های قضا.....
۱۰۱.....	ندانستن تعداد روزه های قضا.....
۱۰۱.....	شک در گرفتن روزه قضا.....

۱۰۱	عدم تمکن از گرفتن روزه قضا
۱۰۲	روزه‌های فوت شده والدین
۱۰۲	شرایط وجوب روزه‌های فوت شده پدر بر پسر بزرگتر
۱۰۲	توضیح اجمالی شرایط
۱۰۳	توضیح تفصیلی شرایط
۱۰۷	وجوب روزه‌های فوت شده مادر بر پسر بزرگتر
۱۰۷	به جا آوردن روزه‌های پدر توسط غیر پسر بزرگتر
۱۰۸	پرداخت ۷۵۰ گرم طعام به جای گرفتن روزه‌های پدر
۱۰۸	فصل ششم کفاره روزه و روزه کفاره
۱۰۸	شروط وجوب کفاره
۱۰۹	وجوب کفاره بر جاهل به مفطرت
۱۰۹	وجوب کفاره بر جاهل به مفطرت همراه علم به حرمت آن چیز
۱۰۹	روزه‌های کفاره دار
۱۱۰	مفطرات کفاره دار
۱۱۱	خلاصه نظرهای مراجع عظام تقلید درباره وجوب کفاره برای برخی از مفطرات
۱۱۲	کفاره جمع
۱۱۲	انجام کار حرام پس از بطلان روزه به حلال
۱۱۲	تکرار کفاره با تکرار مفطر
۱۱۳	زمان پرداخت کفاره تاخیر (فدیه)
۱۱۳	اقسام کفاره روزه
۱۱۵	حدوث عذر بعد از افطار عمدی و حکم کفاره
۱۱۵	مسافرت بعد از افطار عمدی
۱۱۵	پیش آمدن عذر قهری بعد از افطار عمدی
۱۱۶	احکام کفاره
۱۱۶	عجز از کفاره عمدی ماه مبارک رمضان
۱۱۶	مقصود از زمان عجز
۱۱۷	مقصود از عجز از روزه و عجز از طعام
۱۱۷	پرداخت کفاره به کمتر از ۶۰ فقیر در کفاره عمد
۱۱۸	کیفیت گرفتن ۶۰ روزه کفاره عمد
۱۱۸	پی در پی بودن روزه ها
۱۱۸	گرفتن روزه کفاره در ماههای هلالی

۱۱۹	عدم رعایت استمرار در روزه‌های پی‌درپی
Error! Bookmark not defined.	عجز از کفاره غیر عمد (فدیه، کفاره تأخیر)
۱۲۰	اشباع در کفاره فدیه و کفاره تأخیر
۱۲۰	پرداخت چند کفاره تأخیر به یک فقیر
۱۲۰	تأخیر انداختن کفاره
۱۲۰	جنس کفاره
۱۲۱	پرداخت گوشت در کفاره
۱۲۱	وزن مد طعام
۱۲۱	پرداخت مد طعام از دو جنس
۱۲۲	پرداخت تدریجی یک مد طعام به فقیر
۱۲۲	تصرف در کفاره توسط فقیر
۱۲۲	پرداخت پول به جای غذا در کفاره
۱۲۳	کفاره روزه میت
۱۲۳	پرداخت کفاره از طرف شخص دیگر
۱۲۳	پرداخت کفاره افراد واجب‌النفقه
۱۲۳	دادن کفاره غیرهاشمی به هاشمی
۱۲۴	بعضی از شرایط مستحقین کفاره
۱۲۴	واجب‌النفقه نبودن
۱۲۴	فقیر بودن
۱۲۴	ایمان فقیر
۱۲۵	گناه کار بودن فقیر
۱۲۵	فصل هفتم روزه‌های حرام
۱۲۶	روزه مستحبی زن، بدون اذن شوهر
۱۲۶	روزه واجب غیرمعین زن بدون اذن شوهر
۱۲۷	روزه مستحبی اولاد، با اذیت شدن پدر یا مادر
۱۲۸	فصل هشتم روزه‌های مستحب
۱۲۸	افطار روزه مستحبی
۱۲۹	استحباب افطار در صورت دعوت به غیر طعام
۱۲۹	اجابت دعوت مومن به غیر خوردن
۱۲۹	ثواب روزه همراه با اجابت دعوت مؤمن برای افطار
۱۲۹	علم به روزه داشتن کسی که دعوت به طعام می کند

۱۲۹	اتفاق بر دعوت همدیگر در افطار روزه مستحب
۱۳۰	منظور از تعارف در اجابت دعوت مومن برای افطار مستحبی
۱۳۰	دعوت مومن به طعام در روزه واجب
۱۳۰	فصل نهم روزه‌های مکروه
۱۳۱	فصل دهم روزه مسافر
۱۳۲	روزه شخص مسافر در مدینه برای طلب حاجت
۱۳۲	نیت روزه مستحبی در مدینه با داشتن روزه قضا برای مسافر
۱۳۲	روزه در اماکن تخییر
۱۳۲	حکم روزه در حالت جمع نماز بین قصر و تمام
۱۳۳	روزه نذری در سفر
۱۳۳	نذر روزه مستحبی در حال سفر
۱۳۳	زمان انجام نذر روزه در سفر
۱۳۳	مسافرت رفتن در روزه نذر معین
۱۳۴	مسافرت رفتن در روزه معین (غیر نذر و ماه مبارک رمضان)
۱۳۴	سفر اختیاری در ماه مبارک رمضان
۱۳۵	مسافرت قبل از ظهر در ماه رمضان
۱۳۵	مسافرت بعد از ظهر در حال روزه
۱۳۵	رسیدن مسافر به وطن و محل اقامت بعد از ظهر
۱۳۵	رسیدن مسافر به وطن قبل از ظهر
۱۳۶	شک در رسیدن به وطن قبل از اذان ظهر یا بعد از اذان
۱۳۶	حکم روزه مسافر بین حد ترخص و وطن در هنگام اذان ظهر
۱۳۷	حکم روزه مسافری که نباید روزه بگیرد
۱۳۷	روزه با جهل به اصل حکم روزه مسافر
۱۳۷	روزه با جهل به جزئیات و فروعات حکم روزه مسافر
۱۳۷	روزه مسافر با جهل به موضوع
۱۳۸	روزه مسافر با فراموش کردن حکم روزه مسافر
۱۳۸	افطار در وطن و رسیدن به مقصد قبل از غروب
۱۳۸	اختلاف مبدأ و مقصد سفر در رؤیت هلال عید
۱۳۹	فصل یازدهم چگونگی تشکیل هلال
۱۳۹	استهلال و تحقیق برای اول ماه
۱۳۹	ملاک داخل شدن ماه جدید

- راه‌های ثابت‌شدن اول ماه..... ۱۴۰
- اولین طریق: دیدن ماه توسط مکلف..... ۱۴۰
- رؤیت با ابزار (تلسکوپ)..... ۱۴۰
- عدم علم به امکان رؤیت هلال..... ۱۴۱
- دومین طریق: یقین یا اطمینان عقلایی..... ۱۴۱
- سومین طریق: شهادت دو مرد عادل..... ۱۴۱
- عدم پذیرش شهادت بینة..... ۱۴۱
- شهادت به رؤیت هلال توسط دو عادل..... ۱۴۲
- اختلاف بینة در رؤیت هلال..... ۱۴۲
- چهارمین طریق: گذشتن سی روز از اول ماه..... ۱۴۳
- پنجمین طریق: حکم حاکم..... ۱۴۳
- منظور از حکم حاکم..... ۱۴۳
- تبعیت از دولت غیر اسلامی در رؤیت هلال..... ۱۴۴
- تبعیت از اهل سنت در رؤیت هلال..... ۱۴۴
- الف: هلال ماه رمضان..... ۱۴۴
- ب: هلال ماه ذیحجه..... ۱۴۴
- اموری که اول ماه به واسطه آن‌ها ثابت نمی‌شود..... ۱۴۵
- تقویم و محاسبات نجومی..... ۱۴۵
- بلند بودن ماه یا دیر غروب کردن آن..... ۱۴۵
- کامل بودن ماه شب چهارده..... ۱۴۵
- رؤیت ماه قبل از زوال..... ۱۴۶
- رؤیت ماه بعد از زوال..... ۱۴۶
۵. طوق داربودن ماه..... ۱۴۶
- مروری بر بحث اتحاد افق..... ۱۴۶
- اتحاد و اختلاف افق‌ها..... ۱۴۶
- منظور از اتحاد افق..... ۱۴۷
- اختلاف نظر مراجع تقلید در ثبوت عید فطر..... ۱۴۸

فصل اول تعریف روزه و اقسام آن

روزه چیست و بر چند قسم است؟^۱

روزه یعنی شخص تصمیم داشته باشد برای انجام دادن فرمان خداوند، از اذان صبح تا مغرب^۲ کاری انجام ندهد که روزه را باطل می‌کند.^۳ روزه چهار قسم است: الف. روزه واجب؛ ب. روزه مستحب؛ ج. روزه حرام؛ د. روزه مکروه.

اما روزه‌های واجب اقسامی دارد، از جمله^۴:

۱. روزه ماه مبارک رمضان؛

۲. روزه قضا؛

۳. روزه کفاره؛

۴. روزه‌ای که به واسطه نذر یا عهد یا قسم واجب شده است؛

۵. روزه‌ای که به واسطه اجاره یا شرط ضمن عقد واجب شده است؛

۶. روزه عوض از قربانی حج تمتع؛

۷. روزه روز سوم ایام اعتکاف؛

۸. روزه‌های فوت شده پدر که بر عهده پسر بزرگ‌تر است.

۱. العروة الوثقی، ابتدای کتاب صوم؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، معنای روزه، س ۱؛ توضیح المسائل مراجع، احکام روزه، مقدمه.

۲. درباره اینکه انتهای وقت روزه غروب است یا مغرب، در مبحث نیت می‌آید.

۳. از باب مقدمه علمی، برای اینکه فرد یقین کند تمام مدت اذان صبح تا مغرب را روزه بوده است، باید مقدار کمی پیش از اذان صبح و مقدار اندکی هم بعد از مغرب، از انجام دادن کاری که روزه را باطل می‌کند، خودداری کند. گفتنی است وجوب امساک لحظه‌ای قبل از اذان صبح، به جهت رعایت مقدمه علمی، به شخصی اختصاص دارد که زمان دقیق اذان صبح و طلوع فجر را می‌داند و شامل شخصی نمی‌شود که زمان اذان صبح را نمی‌داند و شک دارد که فجر طلوع کرده است یا نه. بر این شخص دوم، واجب نیست تازمانی که یقین یا اطمینان نکرده یا به طریق شرعی مُحَرَز نشده که روز (طلوع فجر) فرا رسیده است، از ارتکاب مفطرات اجتناب کند؛ مگر اینکه شخص بداند اگر امساک مذکور را رعایت نکند، خوردن یا آشامیدن وی مثلاً هرچند در بعضی از روزهایی که روزه بر او واجب است، بعد از اذان صبح واقع می‌شود که در این صورت رعایت احتیاط مذکور لازم است. اما درباره فردی که شک دارد مغرب شده است یا نه، در هر حال، باید از ارتکاب مفطرات تازمانی که یقین یا اطمینان نکرده یا به طریق شرعی مُحَرَز نشده که شب فرا رسیده است، اجتناب کند (العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی الزمان الذی یصح الصوم).

۴. توضیح تفصیلی برخی از موارد مذکور در ادامه می‌آید.

فصل دوم

شروط وجوب روزه

بر هر انسانی واجب است ماه مبارک رمضان را با تحقق شرایطی روزه بگیرد. آن شرایط چیست؟^۵

شرایط وجوب روزه از قرار زیر است:

۱. بالغ باشد؛

۲. عاقل باشد؛

۳. بیهوش نباشد؛

۴. زن از حیض و نفاس پاک باشد؛

۵. روزه برای او ضرری یا حرجی نباشد؛

۶. محذور شرعی دیگری^۶ بر روزه گرفتن مترتب نشود؛

۷. مسافر نباشد.

شایان ذکر است توضیح موارد ذکر شده، به تفصیل در مباحث بعدی ذکر می شود.

۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط وجوب الصوم؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، انواع روزه، س ۷.

۶. اگر روزه گرفتن فرد، باعث از بین رفتن واجبی که از نظر اهمیت، مساوی با روزه یا مهم‌تر از آن باشد و برای پیشگیری از آن، راهی جز ترک روزه و افطار آن نباشد، روزه بر او واجب نیست؛ مثل آنکه بترسد با روزه گرفتن او، ضرر قابل توجهی بر جان یا آبرو یا مال فرد دیگری که حفظ جان یا آبرو یا مال آن فرد بر وی شرعاً واجب می‌باشد، برسد و برای پیشگیری از آن راهی جز ترک روزه و افطار آن نباشد. سیستمی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۹۹۱۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحت الصوم، السادس.

شروط صحت روزه

برای اینکه روزه صحیح بوده و به قضا نیاز نداشته باشد، انسان روزه دار چه شرایطی را باید داشته باشد؟^۷

انسان روزه دار باید شروط زیر را داشته باشد تا روزه او صحیح بوده و به قضا نیاز نداشته باشد:

۱. اسلام و ایمان؛

۲. عقل؛

۳. عدم بقاء بر جنابت و همچنین حیض و نفاس بعد از پاکی از خون درهنگام طلوع فجر؛

۳. مست نباشد؛

۴. بیهوش نباشد؛

۵. از حیض و نفاس در تمام روز پاک باشد؛

۶. روزه برای او ضرر نداشته باشد؛

۷. مسافر نباشد؛

۸. نیت روزه، توأم با قصد قربت و اخلاص داشته باشد؛

۹. مفطرات روزه را ترک کند.

شایان ذکر است شرایط ذکر شده دارای تفصیلاتی است که در ادامه ذکر می شود.

بررسی بعضی از شروط وجوب و صحت روزه

۱. اسلام

روزه کافر، مرتد، سنی

اگر کافر یا مرتد یا سنی روزه بگیرند، روزه‌هایشان صحیح است؟^۸

۷. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم؛

روزه از فرد کافر و مرتد صحیح نیست؛ ولی سنی اگر برطبق مذهب خودش صحیح گرفته است، حال که شیعه شده است، لازم نیست دوباره آن‌ها را به جا آورد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

اگر سنی طبق مذهب حقه اثنا عشری روزه بگیرد، آیا بعد از شیعه شدن باید روزه‌ها را قضا نماید؟^۹
اگر با قصد قربت روزه گرفته باشد، حال که شیعه شده است، لازم نیست دوباره آن‌ها را به جا آورد (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

قضای روزه کافر، مرتد، سنی

اگر شخص کافر اصلی یا مرتد، مسلمان شود یا شخصی که سنی بوده است، شیعه شود؛ روزه‌هایی که از او فوت شده است، قضا دارد؟^{۱۰}

روزه‌های فوت شده ایام کفرش^{۱۱} قضا ندارد؛ به‌خلاف سنی و مرتد (فطری و ملی) که باید همه روزه‌های فوت شده را قضا کند (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

مسلمان شدن کافر در بین روز

اگر کافر در روز ماه رمضان مسلمان شود و از اذان صبح تا آن وقت، کاری انجام نداده باشد که روزه را باطل می‌کند، وظیفه‌اش چیست؟^{۱۲}

الف. قبل از ظهر اسلام آورده است، درحالی که تا آن موقع مفطری انجام نداده است:

نمی‌تواند روزه بگیرد و امساک در بقیه روز هم واجب نیست و قضا هم ندارد (حضرت امام).

به‌احتیاط واجب، باید نیت روزه کند و روزه را تمام کند و اگر آن روز را روزه نگیرد، قضای آن را به جا آورد (آیت الله مکارم).

به‌احتیاط واجب، به‌قصد مافی‌الذمه تا آخر روز امساک کند و اگر آن روز را امساک نکرد، قضای آن را به جا آورد (آیت‌الله سیستانی).

ب. بعد از ظهر اسلام آورده است:

۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم و فصل فی احکام القضاء، مسئله ۴

۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم و فصل فی احکام القضاء، مسئله ۴؛

۱۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، صوم، فصل فی احکام القضاء، قبل م ۱ و م ۱؛

۱۱. وجوب القضاء علی الکافر و عدم وجوبه مبنی علی کون الکفار مکلفین بالفروع و عدمه (مدارک تحریر الوسیله، الصوم، ص ۳۲۲).

۱۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۶ و ۱۶۹۵ و ۱۷۴۹؛

روزه آن روز واجب نبوده و امساک هم در بقیه روز واجب نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).
به احتیاط واجب، به قصد مافی الذمه تا آخر روز امساک کند و اگر آن روز را امساک نکرد، قضای آن را به جا آورد
(آیت الله سیستانی).

۲. ایمان (شیعه دوازده امامی)

آیا روزه غیر مومن صحیح است؟^{۱۳}

روزه از غیر مومن صحیح نیست (حضرت امام).

ایمان از شرایط صحت روزه نمی باشد، اگر چه در استحقاق ثواب معتبر است (آیت الله سیستانی).
در شرط بودن ایمان برای صحت روزه و سایر عبادات اشکال است، اما قبول عبادات مترتب بر ایمان است (آیت الله مکارم).

۳. بلوغ

مشروعیت روزه بچه ممیز

آیا روزه بچه نابالغ مشروعیت دارد؟^{۱۴}

روزه بچه ممیز نابالغ مشروع و صحیح است؛ ولی واجب نیست (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

آماده سازی کودکان برای روزه، قبل از بلوغ

آیا عادت دادن بچه ممیز به روزه گرفتن، استحباب دارد؟^{۱۵}

مستحب است بچه ممیز یعنی بچه ای که خوب و بد را می فهمد به روزه گرفتن عادت دهند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت
الله سیستانی^{۱۶}).

^{۱۳}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الاول؛

^{۱۴}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، مسئله ۲. امام خامنه ای، سایت، احکام اعتکاف، اقتباس اعتکاف ممیز و رساله آموزشی، ج ۱،
درس ۵۸، اقتباس از شرایط صحت روزه؛

^{۱۵}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۳۸۹؛

^{۱۶}. آیت الله سیستانی درباره پسران می فرماید: «در پسران از هفت سال به بعد مستحب است.»

بلوغ بعد از اذان صبح

اگر شخص بعد از اذان صبح بالغ شود، آیا واجب است روزه آن روز را بگیرد؟^{۱۷}

روزه آن روز و همچنین امساک از مفطرات تا آخر روز بر او واجب نیست و قضا هم ندارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
اگر تا آن موقع مفطری به جا نیاورده باشد، بنا بر احتیاط واجب، آن روز را قصد روزه کرده و تمام کرده و بعد هم قضا کند (آیت الله مکارم).

۴. عقل و هوشیاری

روزه افراد مست

آیا روزه فرد مست صحیح است؟^{۱۸}

الف: اگر قبل از اذان صبح نیت روزه نداشته و تمام روز مست باشد:

روزه اش باطل است (مراجع عظام تقلید).

ب: قبل از اذان صبح نیت کند سپس مست شود و در بین روز به هوش آید:

به احتیاط واجب آن روز را تمام کند و بعدا قضا نماید (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

روزه افراد مجنون

حکم روزه فرد مجنون چیست؟^{۱۹}

الف. تمام روز مجنون است: روزه باطل است و بعداً نیز لازم نیست قضای آن را انجام دهد (مراجع عظام تقلید).

ب. قسمتی از روز مجنون است:

روزه اش صحیح نیست، و قضا هم ندارد (حضرت امام، امام خامنه ای).

چنانچه شخص قبل از اذان صبح نیت روزه کرده، سپس دیوانه شده است، بنا بر احتیاط واجب، روزه آن روز را تمام کند و اگر تمام نکرد، قضای آن را به جا آورد (آیت الله سیستانی).

اگر مجنون ادواری قبل از اذان ظهر عاقل شده است، و مفطری انجام نداده باشد، بنا بر احتیاط واجب، روزه آن روز را تمام کند و اگر تمام نکرد، قضای آن را به جا آورد (آیت الله مکارم).

۱۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط وجوب الصوم، و فصل فی احکام القضاء و فصل فی اقسام الصوم، مسئله ۳، الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۲.

۱۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۶۹۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۶۸ و ۲۶۹؛

۱۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم الثانی و فصل فی شرائط وجوب الصوم؛ امام خامنه ای، تحریر المسائل، م ۹۳۰ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۸؛

روزه افراد بیهوش

حکم روزه بیهوش چیست؟^{۲۰}

الف. کل روز بیهوش^{۲۱} است:

روزه صحیح نیست و قضا هم ندارد. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

ب. قسمتی از روز بیهوش است:^{۲۲}

۱. پیش از اذان صبح نیت روزه نکرده و بیهوش شده است:

روزه اش صحیح نیست. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

اگر از شب در حالت بیهوشی بوده و نیت روزه نکرده، روزه آن روز بر او واجب نیست. (امام خامنه ای)

۲. پیش از اذان صبح نیت روزه داشته و بعد از آن بیهوش شده است:

بنا بر احتیاط واجب، روزه آن روز را تمام کند و اگر تمام نکرد، قضای آن را به جا آورد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

اگر بین روز به هوش آمد، روزه را تمام کند، روزه صحیح است (امام خامنه ای).

بنابر احتیاط واجب، آن روز را تمام کرده و سپس قضا کند (آیت الله مکارم).

۵. ضرر نداشتن (گرفتن روزه ضرر نداشته باشد)

اگر روزه برای انسان ضرر داشته باشد، وظیفه شخص چیست؟^{۲۳}

اگر انسان یقین یا اطمینان داشته باشد که روزه برایش ضرر دارد یا چنین ضرری را احتمال بدهد و از آن احتمال، برای او ترس پیدا شود، چنانچه احتمال او در نظر عقلا بجا باشد، نباید روزه بگیرد و اگر روزه بگیرد، صحیح نیست (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

۲۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، قبل از مسئله ۱ و شرائط وجوب، الثالث؛ امام خامنه ای، تحریر المسائل، م ۹۳۰ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۸ و استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۵۵۵۴۵۴، تاریخ ۹۴/۷/۴:

۲۱. قدر متیقن از مسئله مذکور، بیهوشی غیراختیاری و قهری است و درباره بیهوشی که مقدمات آن اختیاری است، مسئله اختلافی است. برخی از فقها مثل امام خامنه ای آیت الله مکارم می فرمایند: «حکم قهری را دارد؛ و برخی مانند آیت الله سیستانی قائل اند که اگر بیهوشی ضرورت داشته باشد غیر اختیاری است. (امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۴۵۵۹۷۲؛ سیستانی، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۲۰۹۸۳۷؛ مکارم، استفتاء خصوصی، ۹۳۰۴۱۷۰۴۶۵)

۲۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط وجوب الصوم الثالث و شرائط صحه الصوم، الثانی و فصل فی احکام القضاء قبل از مسئله ۱:

۲۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۲۹؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۴۴؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۷۵ و ۱۷۷ و تحریر المسائل، م ۹۲۹ و رساله آموزشی، درس ۵۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، س ۱۹۱۴ و ۱۹۲۵:

اگر انسان یقین یا اطمینان داشته باشد که روزه برایش ضرر قابل توجهی دارد (ضرری که معمولاً تحمّل نمی‌شود) یا اینکه چنین ضرری را احتمال بدهد و از آن احتمال، ترس برای او پیدا شود، چنانچه احتمال او در نظر افراد عاقل بجا باشد، روزه صحیح نیست؛ بلکه اگر آن ضرر موجب هلاکت و مرگ یا جنایت بر نفس - مثل نقص عضو - شود، روزه گرفتن برای او حرام است و در واجب نبودن روزه فرقی نیست که روزه موجب پیدایش بیماری و ضرر قابل توجه گردد یا موجب شدیدتر شدن آن یا طولانی شدن دوره درمان آن گردد.

ضررهای خفیف و مختصر، مجوز افطار روزه نیست و در این صورت روزه بر فرد واجب است؛ بنابراین اگر روزه موجب می‌شود که مختصری تغییر در مزاج فرد ایجاد شود یا اندکی دمای بدنش افزایش یابد یا در بدنش احساس ضعف و سستی کند یا باعث کاهش نور چشم به مقدار متعارف شود، به گونه‌ای که یکی دو ساعت بعد از افطار عارضه مذکور به کلی برطرف شود یا سایر ضررهای خفیف مشابه که عقلاً از آن پرهیز نمی‌کنند و عرف مردم عادتاً آن را تحمل می‌کنند، ضررهای مذکور عذر شرعی محسوب نمی‌شود و روزه بر چنین افرادی واجب است (آیت الله سیستانی).

نکته ۱: در واجب نبودن روزه فرقی نیست که روزه موجب پیدایش بیماری و ضرر گردد یا موجب شدیدتر شدن بیماری یا طولانی شدن دوره درمان یا شدت درد بیمار گردد و یا مانند این موارد باشد؛

نکته ۲: شایان ذکر است بیمارانی که روزه گرفتن برای آنها ضرر ندارد، باید روزه خود را بگیرند.

روزه دختر بچه

آیا روزه ماه رمضان بر دخترانی که تازه به سن بلوغ رسیده‌اند، واجب است؟^{۲۴}

اگر روزه گرفتن برای آنان ضرر ندارد، ولی به علت مثلاً طولانی بودن روز و شدت گرما اتمام روزه بر آنان حرجی است و مشقتی فوق العاده دارد که عادتاً تحمل پذیر نیست، باید از ابتدای روز، روزه بگیرند. (آیت الله سیستانی: باید به قصد قربت مطلقه روزه بگیرند.) و هنگامی که دچار ضعف شدید یا تشنگی زیاد شوند که ادامه روزه ماه مبارک رمضان بر آنان حرجی شد، می‌توانند آب بیاشامند یا غذا بخورند ولی روزه آن‌ها باطل می‌شود. (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی)

دختران با تمام شدن نه سال قمری (۸ سال و ۸ ماه و ۲۵ روز شمسی) بالغ می‌شوند، ولی چنانچه قادر بر انجام برخی از تکالیف مثل روزه نباشند، انجام آن برای آنها واجب نیست. و اگر تا ماه رمضان سال بعد قادر بر قضای آن هم نباشند، قضا نیز ندارد، ولی برای هر روز باید فقیری را سیر کنند (آیت الله مکارم).

۲۴. توضیح المسائل مراجع، اقتباس شده از مسئله ۱۵۸۱ و ۱۵۸۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۳۹ و ۱۰۳۰، ج ۱، ص ۳۱۹؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۱۹۱۴؛ مکارم، سایت، پرسش و پاسخ، احکام روزه، وجوب روزه، دختران تازه به بلوغ رسیده؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۷۷؛

آیا در خوردن و آشامیدن باید به حد ضرورت اکتفا شود یا خیر؟ و آیا امساک در ادامه روز لازم است یا خیر؟^{۲۵}
می تواند افطار کند و امساک لازم نیست (حضرت امام، امام خامنه ای).
بنا بر احتیاط لازم، در خوردن و آشامیدن، به مقدار ضرورت اکتفا کنند و در ادامه روز امساک نماید (آیت الله سیستانی).

قضای روزه دختر بچه در صورت عدم توانایی تا سال بعد

دختر بچه هایی که به سبب مشقت و حرج روزه نگرفته اند آیا قضای روزه بر آنها واجب است؟^{۲۶}
باید قضای آن را بگیرند (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).
اگر تا ماه رمضان سال بعد قادر بر قضای آن هم نباشند، قضا نیز ندارد، ولی برای هر روز باید فقیری را سیر کنند (آیت الله مکارم).

روزه افرادی که معتاد

روزه افرادی که معتاد به مواد مخدر هستند و امکان ترک مواد مخدر برای آنها وجود ندارد، چه تکلیفی نسبت به روزه دارند؟^{۲۷}
اگر شخص معتاد توان گرفتن روزه را به صورت ادائی و قضائی را ندارد، واجب است روزه بگیرد و با فرض اضطرار در کشیدن تریاک، تکلیفش این است که از مفطرات غیر از کشیدن تریاک، امساک کند و آن را هم به مقدار ضرورت اکتفا کند (حضرت امام).
صرف آن مجوز برای ترک روزه نیست، ولی اگر روزه گرفتن برای ایشان ضرر داشته باشد یا تحمل آن همراه با مشقت زیاد باشد، هر وقت به حرج افتاد می تواند افطار نماید ولی تا در حرج واقع نشده، نباید روزه را باطل کند و در هر صورت قضای روزه های ماه رمضان که فوت می شود، واجب است (امام خامنه ای).
استفاده از آنها اگر به وسیله تزریق باشد موجب بطلان نیست (آیت الله سیستانی).
روزه بنا بر احتیاط واجب صحیح نیست، و همگان قدرت ترک آن را لا اقل در طول روزهای ماه رمضان دارند و این ماه مبارک، فرصت مناسبی برای ترک آن است (آیت الله مکارم).

۲۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۳۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۷۷؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، شرائط صوم، اقتباس از م ۱ و استفتائات، ج ۱، احکام روزه، اقتباس از س ۴۷ و ۴۸ و ۵۰ و ۵۱.
۲۶. مکارم، استفتائات، ج ۲، سؤال ۴۳۹؛ خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۷۳۱؛ استفتائات امام، ج ۱، بحث روزه، سؤال ۸۸.
۲۷. امام خمینی، توضیح المسائل، ج ۲، بخش استفتائات، ص ۸۰۰، سؤال ۱۴؛ استفتای خصوصی: امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۵۷۵۷۴ و سایت، احکام روزه، اقتباس از سوال ۷۷ و ۱۵۰؛ آیت الله سیستانی، کد: ۲۰۷۶۴۷؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۳۰۴۱۴۰۴۷۵ و سایت، پرسش و پاسخ، yon.ir/۲XavL

قضای روزه معتاد

معتادی که توان گرفتن قضای روزه را هم ندارد، چه تکلیفی دارد؟^{۲۸}

اگر شخص معتاد توان گرفتن روزه را به صورت ادائی و قضائی را ندارد، واجب است روزه بگیرد و با فرض اضطرار در کشیدن تریاک، تکلیفش این است که از مفطرات غیر از کشیدن تریاک، امساک کند و آن را هم به مقدار ضرورت اکتفا کند (حضرت امام). در صورت توانایی باید روزه را بگیرد و همگان این قدرت را دارند و الا بنا بر احتیاط واجب باید از چیزهای دیگر اجتناب نماید و برای هر روز یک مد طعام کفاره بدهد (آیت الله مکارم).

روزه افراد مریض

گفتار پزشک مبنی بر ضرر داشتن یا ضرر نداشتن روزه

کسی که می داند یا اطمینان دارد روزه برای او ضرر معتناهی ندارد، هر چند پزشک بگوید ضرر دارد، یا کسی که یقین یا گمان دارد یا احتمال عقلایی می دهد که روزه برایش ضرر معتناهی دارد، هر چند پزشک بگوید ضرر ندارد، وظیفه اش چیست؟ نباید به حرف پزشک اعتنا کند (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)^{۲۹}

اگر مکلف از گفته پزشک یقین پیدا کند که روزه برای او ضرر دارد و یا از گفته وی یا منشأ عقلایی دیگری برای او خوف از ضرر حاصل شود، روزه گرفتن برای او واجب نیست، بلکه جایز هم نیست، ولی اگر گفته او اطمینان آور نباشد و باعث خوف ضرر نشود، گفته او اعتباری ندارد و شخص باید روزه خود را بگیرد (امام خامنه ای).^{۳۰}

روزه مکلف با علم به ضرر

آیا روزه فرد مریض یا سالمی که روزه برایش ضرر معتناهی دارد، صحیح است؟^{۳۱}

روزه صحیح نیست (مراجع عظام تقلید).

^{۲۸}. توضیح المسائل مراجع، ج ۲، مسائلی که در باره موضوعات گوناگون از حضرت امام استفتاء شده، س ۱۴ و مکارم، سایت، پرسش و پاسخ، مبطلات روزه، رساندن غبار غلیظ، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۱۹&mid=۲۵۸۷۹۰>

^{۲۹}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۳۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۱۵؛

^{۳۰}. امام خامنه ای، سایت، احکام پزشکی روزه، س ۱۷۳ و ۱۷۴ و ۱۷۶ و ۱۷۷.

^{۳۱}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، المورد السادس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام پزشکی روزه، س ۱۷۵؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۴۳؛

روزه مکلف با علم به ضرر و کشف خلاف آن

اگر بیمار با علم و اعتقاد به ضرر، به امید عدم ضرر، به قصد قربت، روزه گرفت و بعداً کشف شد که روزه برایش ضرر نداشته است، حکم روزه اش چیست؟^{۳۲}

روزه اش صحیح است (حضرت امام).

در مورد ضررهای غیرحرام (ضررهای حرام توضیحش گذشت)، اگر فرد رجاء روزه بگیرد و بعد معلوم شود روزه برای وی ضرر قابل توجهی نداشته، روزه اش صحیح است (آیت الله سیستانی).

روزه مکلف با علم به عدم ضرر و کشف خلاف آن

اگر شخص عقیده اش این است که روزه برایش ضرر ندارد و بعد از مغرب بفهمد روزه برای او ضرر معتنا به داشته است، حکم روزه اش چیست؟^{۳۳}

روزه اش صحیح نیست و باید قضای آن را به جا آورد (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب باید قضای آن را به جا آورد (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

روزه نگرفتن شخص به خاطر یقین یا احتمال عقلایی ضرر و کشف خلاف آن

اگر فردی به خاطر عذری قوی، پنجاه درصد احتمال دهد که روزه بر او واجب نیست و به همین دلیل روزه نگیرد، ولی بعداً معلوم شود که روزه بر او واجب بوده، از جهت قضا و کفاره چه حکمی دارد؟^{۳۴}

اگر افطار عمدی روزه ماه مبارک رمضان به مجرد احتمال عدم وجوب روزه بر وی باشد، در فرض سؤال علاوه بر قضا، کفاره هم بر او واجب است. اما اگر افطار به علت ترس از ضرر باشد و ترس هم منشأ عقلایی داشته باشد، کفاره واجب نیست، ولی قضا بر او واجب است (امام خامنه ای).

۳۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۴۳ و ۱۷۴۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۳۲ و توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۲۵؛

۳۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۴۵؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، احکام بانوان، س ۱۹۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، المورد السادس؛

۳۴. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، احکام پزشکی، س ۱۷۹.

خوب شدن مریض قبل از ظهر

اگر مریض در ماه رمضان قبل از اذان ظهر خوب شود، وظیفه اش چیست؟^{۳۵}

الف. تا آن موقع مفطری انجام داده است:

روژه آن روز و همچنین امساک از مفطرات تا آخر روز بر او واجب نیست (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. تا آن موقع، مفطری انجام نداده است:

باید نیت روزه کند و روژه آن روز را بگیرد (حضرت امام).

احتیاط مستحب آن است که نیت روزه کند و روزه بگیرد و پس از ماه رمضان باید آن روز را قضا کند. (امام خامنه ای)

باید نیت روزه کند و روژه آن روز را بگیرد و احتیاطاً قضا هم بکند (آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط واجب، نیت روزه کند و باید بعداً آن را قضا هم بکند (آیت الله سیستانی).

خوب شدن مریض بعد از ظهر

اگر مریض در ماه رمضان بعد از اذان ظهر خوب شود، وظیفه اش چیست؟^{۳۶}

روژه آن روز و همچنین امساک از مفطرات تا آخر روز بر او واجب نیست؛ ولی باید بعداً آن را قضا کند (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

اگر مریض در اثنای روز ماه رمضان خوب شود، واجب نیست که نیت روزه کند و آن روز را روزه بگیرد (امام خامنه ای).

روزه مشاغل سخت

آیا بر کسانی که کارهای سخت دارند، و مجبور هستند در بین روز کار کنند، روزه واجب است؟^{۳۷}

۳۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط وجوب الصوم الرابع؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۷ و ۱۷۴۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، مسائل متفرقه نیت، س ۶۷.

۳۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط وجوب الصوم الرابع؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۷ و ۱۷۴۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، مسائل متفرقه نیت، س ۶۷.

۳۷. توضیح المسائل مراجع، اقتباس شده از مسئله ۱۵۸۱ و ۱۵۸۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۳۹ و ۱۰۳۰؛ استفتائات امام، ج ۱، ص ۳۱۹؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۱۹۱۴؛ مکارم، سایت، <http://111.ir/4kf-> و استفتاء خصوصی، کد رهگیری: ۹۶۰۶۰۳۰۰۰۲ و <http://111.ir/4k5b>؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۷۷.

اگر روزه گرفتن برای آنان ضرر ندارد، ولی به علت مثلاً طولانی بودن روز و شدت گرما اتمام روزه بر آنان حَرَجی است و مشقتی فوق العاده دارد که عادتاً تحمل پذیر نیست، باید از ابتدای روز، روزه بگیرند (سیستانی: باید به قصد قربت مطلقه روزه بگیرند). هنگامی که دچار ضعف شدید یا تشنگی زیاد شوند که ادامه روزه ماه مبارک رمضان بر آنان حَرَجی شد، می توانند آب بیاشامند یا غذا بخورند ولی روزه آن ها باطل می شود (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

آیا در خوردن و آشامیدن باید به حد ضرورت اکتفا شود یا خیر؟ و آیا امساک در ادامه روز لازم است یا خیر؟^{۳۸}

می تواند افطار کند و امساک لازم نیست (حضرت امام، امام خامنه ای).

بنا بر احتیاط لازم، در خوردن و آشامیدن، به مقدار ضرورت اکتفا کنند و در ادامه روز امساک نماید (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

امتحان و کنکور در ماه مبارک رمضان

افرادی که امتحان و کنکور دارند و اگر روزه بگیرند نمی توانند به نحو درست امتحان دهند و اگر امتحان ندهند در آینده به مشقت فراوان می افتند و توانایی خارج شدن از شهر و مسافرت هم ندارند و نمی توانند شب درس بخوانند، حکم آنها چیست؟

صرف داشتن امتحان مجوز ترک روزه نیست و در صورتی که روزه نگیرید معصیت کرده اید و باید قضای روزه ها را و نیز كفاره آن را انجام دهید؛ البته می توانید بعد از اذان صبح تا قبل از اذان ظهر با رفتن به مسافت شرعی روزه خود را در سفر افطار کنید و بعداً فقط قضا نمایید (امام خامنه ای).^{۳۹}

درس خواندن مجوز افطار روزه نمی گردد و چنانچه بتواند، باید ساعت مطالعه خود را تغییر دهد و به فاصله زمانی افطار تا سحر و یا زمانهائی که توان بیشتری برای درس خواندن دارد موکول نماید. در غیر این صورت، تنها مجوز افطار این است که در برخی روزها (مثلاً هفته ای ۳-۴ روز) قبل از ظهر به مقدار مسافت شرعی از شهر خارج و در آنجا افطار کند و برگردد. و تا ماه رمضان سال آینده قضای آن را بجا آورد (آیت الله مکارم).^{۴۰}

ادامه تحصیل عذر موجهی برای روزه خواری نیست ولی اگر فرض بر این باشد که ترک تحصیل برای او موجب حرج و سختی است به حدی که معمولاً تحمل نمی شود و امکان تحصیل با روزه نمی باشد می تواند پس از قصد روزه در صورتی که مضطر به

۳۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۳۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۸ و ۹ و ۱۰ و ۱۲ و ۷۷؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، شرائط صوم، اقتباس از م ۱ و استفتائات، ج ۱، احکام روزه، اقتباس از س ۴۷ و ۴۸ و ۵۰ و ۵۱.

۳۹. استفتاء خصوصی از سایت ادمین با کد رهگیری ۳۶۷۶۱۸۸۸۴؛ سایت، استفتائات جدید خردادماه ۹۶، <http://www.leader.ir/fa/content/۱۸۲۹۸/>

۴۰. استفتاء خصوصی، کد استفتاء ۹۶۰۳۰۱۰۱۴۰؛ سایت،

<https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۱۲&mid=۲۵۸۶۵۶>

خوردن یا آشامیدن باشد به مقدار ضرورت میل کند ولی سیر نخورد و ننوشد و بعد از آن قضا نماید و کفاره بر او نیست البته می تواند قبل از ظهر به مقدار مسافت ۲۲ کیلو متر از شهر خارج شود و انجا روزه را بخورد چون مسافر است و باز گردد و روزه آن روز ساقط است و فقط قضا دارد (آیت الله سیستانی).^{۴۱}

تشنگی و ترس از هلاکت

اگر روزه دار به قدری تشنه شود که بترسد از تشنگی بمیرد وظیفه اش چیست؟
اگر روزه دار به قدری تشنه شود که بترسد از تشنگی بمیرد جایز است^{۴۲} به اندازه ای که از مردن نجات پیدا کند آب بیاشامد ولی روزه او باطل می شود و اگر ماه رمضان باشد، باید در بقیه روز از بجا آوردن کاری که روزه را باطل می کند خودداری نماید (حضرت امام، آیت الله مکارم).
واجب است آب بیاشامد ولی روزه او باطل می شود و اگر ماه رمضان باشد، باید بنا بر احتیاط لازم بیشتر از آن نیاشامد و در بقیه روز از انجام کاری که روزه را باطل می کند خودداری نماید (آیه الله سیستانی).

وجوب خوردن سحری مقوی برای دختر بچه یا کسانی که کارهای سخت دارند

اگر دخترانی که تازه به سن بلوغ رسیده اند یا کسانی که کارهای سخت دارند، می توانند با استفاده از راه های متعارف برای تقویت، مثل سحری مقوی خوردن یا کاهش فعالیت بدنی در طی روز یا استراحت بیشتر بدون داشتن ضرر و حرج، روزه ماه مبارک رمضان را بگیرند؛ آیا این کار لازم است؟^{۴۳}
واجب است این کار را انجام دهند (آیت الله سیستانی).
سختی کار مجوز افطار روزه نمی گردد و چنانچه بتواند، باید ساعت کاری خود را تغییر دهد و یا در ماه رمضان کارهای سبک تری انجام دهد (آیت الله مکارم).

۶. کسانی که روزه بر آنها واجب نیست

کدام افراد و گروهها روزه گرفتن بر آنها واجب نیست؟^{۴۴}
بر چهار گروه روزه گرفتن واجب نیست؛ بلکه در بعضی حالات آن، روزه گرفتن جایز نیست: ۱. سالمند؛ ۲. کسی که زیاد تشنه

۴۱. سیستانی، سایت، پرسش و پاسخ، روزه، روزه و تحصیل.

۴۲. شایان ذکر است که طبق نظر حضرت امام و سایر مراجع، جواز بالمعنی الاعم منظور است که با وجوب نیز سازگار است.

۴۳. سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۱۹۱۴؛ مکارم، سایت، <http://111.ir/4kf>;

۴۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد جواز الافطار، توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۱۷۲۵ و ۱۷۲۷ و ۱۷۲۸ و ۱۷۲۹؛

می‌شود؛ ۴۳. زن حامله یا شیردهی که به واسطهٔ حمل یا شیردادن، روزه گرفتن برای خودش یا بچه‌اش ضرر دارد.

سالمند

کسی که به سبب پیری نمی‌تواند روزه بگیرد یا برای او مشقت دارد، وظیفه‌اش درخصوص روزه چیست؟^{۴۵}

روزه گرفتن بر او واجب نیست؛ اما:

الف. درخصوص قضای آن در صورت توانایی بدون مشقت:

احتیاط واجب قضا کند (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله مکارم).

قضا واجب نیست (آیت الله سیستانی).

ب. درخصوص پرداخت فدیة:

در صورت مشقت باید برای هر روز یک مد طعام گندم یا جو و مانند این‌ها به فقیر بدهد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله

سیستانی، آیت الله مکارم).

بیماری عطش

کسی که به بیماری عطش مبتلاست، یعنی زیاد تشنه می‌شود و نمی‌تواند تشنگی را تحمل کند یا برای او مشقت دارد، در ماه مبارک

وظیفه‌اش درخصوص روزه‌اش چیست؟^{۴۶}

روزه گرفتن بر او واجب نیست؛ اما:

الف. درخصوص مقدار آشامیدن:

بنا بر احتیاط واجب بیشتر از مقدار ضرورت، آب نیاشامد (حضرت امام).

بنا بر احتیاط مستحب، بیشتر از مقدار ضرورت آب نیاشامد (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. درخصوص قضای روزه در صورت توانایی:

۴۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد جواز الافطار؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۵ و ۱۷۲۶؛ منهج الصالحین، کتاب الصوم، ذیل مسئله ۱۰۴۱؛ المسائل المنتخبة، مسئله ۴۷۴؛ امام خامنه ای، تحریر المسائل، ص ۲۹۸، ذیل م ۱۰۳۰ و رساله آموزشی، درس ۶۳ و استفتاء خصوصی، شماره ۷۷۳۵۲۴، تاریخ ۹۶/۰۳/۱۴.

۴۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۷؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد جواز الافطار، الثالث؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، فصل فی شرائط صحت صوم و وجوبه، م ۱۰؛ امام خامنه ای، تحریر المسائل، ص ۲۹۸، ذیل م ۱۰۳۰ و رساله آموزشی، درس ۶۳.

بنا بر احتیاط واجب بگیرد (حضرت امام^{۴۷}، آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط مستحب بگیرد (آیت الله سیستانی).

ج. درخصوص پرداخت فدیة:

فقط در صورت مشقت باید برای هر روز یک مد طعام گندم یا جو و مانند این‌ها به فقیر بدهد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی).

در صورتی که امید به بهبودی ندارد فدیة واجب است. (آیت الله مکارم^{۴۸})

زن حامله و شیرده

روزة زن حامله ای که زایمان او نزدیک است و یا زن شیرده ای که شیر او کم است و مرضه دیگری هم نیست، چه حکمی دارد؟^{۴۹}
اگر روزه گرفتن برای خودش یا بچه‌اش ضرر دارد، روزه بر او واجب نیست؛ اما باید قضای آن‌ها را به جا آورد و درخصوص پرداخت فدیة:^{۵۰}

الف. روزه برای بچه ضرر دارد:

برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (مراجع عظام تقلید)

ب. روزه برای خودش ضرر دارد:

احتیاط واجب، برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (حضرت امام^{۵۱}).

احتیاط مستحب، برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (آیت الله سیستانی)

^{۴۷}. شایان ذکر است که حضرت امام در حاشیه عروه فتوا دارند و در تحریر الوسیله و رساله احتیاط واجب دارند که متن بر اساس تحریر الوسیله تنظیم شد.

^{۴۸}. شایان ذکر است که آیت الله مکارم در رساله اشاره به قید امید به بهبودی ندارد و به طور مطلق می‌فرماید فدیة واجب است.

^{۴۹}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد جواز الافطار، الرابع؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۸؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۱۹۸ و ۱۹۹ و ۲۰۰ و ۳۵۹ و ۳۶۰ و ۳۶۱ و ۳۶۲ و رساله آموزشی، درس ۶۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد جواز الافطار، المورد الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۹؛

^{۵۰}. کفارة فدیة طبق نظر مشهور فقها ۷۵۰ گرم طعام است و زمان وجوب آن از همان وقتی است که روزه نگرفته است.

^{۵۱}. شایان ذکر است که حضرت امام در حاشیه عروه فتوا ذکر کرده اند ولی در تحریر الوسیله به صورت احتیاط واجب ذکر کرده اند که متن بر اساس تحریر الوسیله تنظیم شد.

حامل غیر مقرب

حکم زن حامل غیر مقرب در مورد فدیہ چیست؟^{۵۲}

تفاوتی بین مقرب و غیر مقرب نیست (امام خامنه ای).

فدیہ واجب نیست (آیت الله سیستانی).

نکته: شایان ذکر است که از سایر مراجع عظام تقلید مطلبی یافت نشد.

روزه زن شیرده با وجود شیر خشک یا مرضعه دیگر

زن شیردهی که شیرش کم است، اگر بتواند از شیر خشک یا شیر گاو استفاده کند یا از زن شیرده دیگری برای شیردادن بچه کمک بگیرد، آیا لازم است این کار را انجام دهد و روزه‌های ماه رمضان را بگیرد؟^{۵۳}

الف. کمک از مرضعه دیگر:

اگر کسی پیدا شود که بی اجرت بچه را شیر دهد، یا برای شیردادن بچه از پدر یا مادر بچه یا از کس دیگری که اجرت او را بدهد، اجرت بگیرد:

احتیاط واجب این است که بچه را به او بدهد و روزه بگیرد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

بر مادر شیرده لازم نیست کار مذکور را انجام دهد تا بتواند روزه بگیرد، در هر حال می تواند فرزند را شیر دهد و به احکام روزه مادر شیرده، عمل کند (امام خامنه ای).

واجب است که بچه را به او بدهد و روزه بگیرد (آیت الله مکارم).

ب. کمک از شیر خشک یا مانند آن:

استفاده از شیر خشک و مانند آن لازم نیست (امام خامنه ای).

احتیاط واجب این است که این کار را انجام دهد و روزه‌هایش را بگیرد (آیت الله سیستانی).

هر گاه استفاده از شیر خشک برای تغذیه فرزند او مشکلی نداشته باشد باید روزه بگیرد (آیت الله مکارم).

^{۵۲}. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۶۹۰۳۹، تاریخ استفتاء: ۳۱/۰۳/۱۳۹۵؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۸۷؛

^{۵۳}. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۸ و ۱۷۲۹؛ مکارم، سایت ، سوال و پرسش، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۳۶&mid=۲۵۹۰۳۶>؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۷۶۸۲۸۰؛ تاریخ استفتاء: ۰۳/۰۳/۱۳۹۶؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۸۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد الجواز الافطار، الخامس؛

به جانی آوردن روزه‌ها توسط زن شیرده یا حامله تا رسیدن ماه رمضان جدید

زن حامله یا شیرده که در ماه مبارک رمضان نتوانسته است روزه بگیرد، چنانچه قضای روزه‌ها را تا رسیدن ماه رمضان جدید به جا نیاورد، وظیفه‌اش چیست؟^{۵۴}

الف. در خصوص قضای روزه‌ها:

قضای آن روزه‌ها ساقط نمی‌شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

اگر تا آخر سال روزه گرفتن برای خودش ضرر داشته است، روزه‌های او قضا ندارد و دادن یک فدیة کافی است ولی در صورتی که برای حمل یا طفل ضرر داشته است باید قضا نماید (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

ب. درخصوص کفاره تأخیر:

۱. بدون عذر قضای روزه‌ها را نگرفته است:

کفارہ تأخیر واجب است (مراجع عظام تقلید).

۲. به علت داشتن عذر (در طول سال)، قضای روزه‌ها را نگرفته است:

کفاره تأخیر واجب نیست؛ بلکه پرداخت آن احتیاط مستحب است (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله مکارم)

بنا بر احتیاط واجب، کفاره تأخیر واجب است (آیت الله سیستانی).

ج. در خصوص فدیہ:

بحث آن در موضوع زن حامله و زن شیرده گذشت.

شک در ضرر برای زن یا حمل

اگر خانم حامله در ماه رمضان روزه خورده و الان نمی داند که روزه برای خودش ضرر داشته یا برای حملش تکلیف چیست ؟ مد طعام لازم است باقضاء کفایت می کند؟^{۵۵}

در فرض مرقوم قضای روزه واجب است و اگر تا ماه رمضان بعد بدون عذر قضای روزه را به تأخیر بیندازد باید یک مد طعام به فقیر بدهد (امام خامنه ای).

۵۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۵ و ۱۷۰۳؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال ۸۰۶؛ و سایت، روزه، س ۳۵۸ و ۳۵۹ و ۳۶۰ و ۳۶۱ و ۳۶۲؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، روزه، احکام قضا، م ۱۳؛ مکارم، سایت، سوال و پرسش، احکام روزه، کسانی که روزه بر آنها واجب نیست، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo&catid=۴۵۸۳۶&mid=۲۵۹۰۳۴۲> &lid=۲۱؛

۵۵. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۵۳۵۵۰۸، تاریخ استفتاء: ۱۰/۰۲/۱۳۹۴؛

۷. ضرر بر عَرَض و مال یا تزاحم با واجب دیگر

فردی از رسیدن ضرر به نفسش با روزه گرفتن، ایمن است؛ ولی از ضرر بر آبرو یا مالش خوف دارد. یا روزه گرفتن، با واجب دیگری تزاحم می‌کند که در درجه اهمیت مساوی با روزه یا مهم‌تر از آن است؛ مثل اینکه فرد خوف ضرر بر نفس یا عَرَض یا مال فرد دیگری داشته باشد و حفظ آن مسئله شرعاً بر او واجب است و پیشگیری از آن متوقف بر ترک روزه و افطار آن است. وظیفه چنین شخصی چیست؟^{۵۶}

روزه بر او واجب نیست؛ ولی در همه این حالات، واجب است بعداً قضای آن را به جا آورد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

حکم گرفتن روزه در صورت ضرر بر عَرَض و مال یا تزاحم با واجب دیگر

در فرض مسئله بالا که باید فرد آن واجب را انجام بدهد و روزه را ترک کند، اگر شخص، واجب را ترک کند و روزه‌اش را بگیرد، حکم روزه‌اش چیست؟^{۵۷}

روزه صحیح است (آیت الله سیستانی).

به احتیاط واجب صحیح نیست (آیت الله مکارم).

۸. نیت روزه

زمان ابتدا و انتهای روزه

روزه از چه زمانی شروع و تا چه زمانی ادامه دارد؟^{۵۸}

ابتدای زمان روزه اذان صبح و انتهای آن مغرب می باشد (مراجع عظام تقلید).

منظور از مغرب در زمان انتهای روزه

منظور از مغرب در بحث انتهای روزه چه زمانی است؟^{۵۹}

۵۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس.

۵۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر السادس؛

۵۸. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، روزه، مقدمه، قبل از م ۱۵۵۰.

مغرب، موقعی است که سرخی طرف مشرق که بعد از غروب آفتاب پیدا می شود، از بین برود (حضرت امام).
مغرب موقعی است که قرص آفتاب در افق پنهان شود و احتیاط آن است که صبر کند تا سرخی طرف مشرق که بعد از غروب آفتاب پیدا می شود، از بالای سر بگذرد و به طرف مغرب برگردد (آیت الله مکارم).
اگر انسان شک در غروب آفتاب داشته باشد و احتمال بدهد پشت کوهها یا ساختمانها یا درختان مخفی شده باشد، باید قبل از این که سرخی طرف مشرق - که بعد از غروب آفتاب پیدا می شود- از بالای سر انسان بگذرد، نماز مغرب را بجا نیاورد و روزه را افطار نکند، و اگر شک هم نداشته باشد، بنابر احتیاط واجب باید تا وقت مذکور صبر کند. (آیت الله سیستانی)

ادامه نیت روزه بعد از مغرب

آیا انسان می تواند بعد از اذان مغرب همچنان نیت روزه داشته باشد؟^{۶۰}
روزه شب و یا مجموع شب و روز مشروع نیست و همچنین جایز نیست شب را جزء نیت روزه قرار دهد؛ مگر به قصد مقدمیت (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی)

تأخیر افطار تا بعد از اذان

تأخیر انداختن افطار از اول اذان مغرب چه حکمی دارد؟^{۶۱}
مستحب است تا خواندن نماز مغرب و عشا تأخیر بیندازد تا ثواب نماز روزه دار مکتوب شود؛ مگر کسی برای افطار منتظرش باشد یا موقع نماز، خضوع قلب نداشته باشد (حضرت امام).
مستحب است تا خواندن نماز مغرب تأخیر بیندازد تا ثواب نماز روزه دار مکتوب شود؛ مگر کسی برای افطار منتظرش باشد یا موقع نماز، خضوع قلب نداشته باشد (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

شک در خوردن بین روز برای نیت روزه

شخصی بین روز قبل از اذان ظهر تصمیم می گیرد که نیت روزه قضا یا مستحب نماید ولی شک دارد که از بعد از اذان صبح مبطل روزه انجام داده یا خیر؟ به عنوان مثال می داند که بعد از اذان صبح مسواک زده است ولی نمی داند که چیزی از حلق پایین رفته یا

^{۵۹}. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۷۳۵

^{۶۰}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی الزمان الذی یصح فیه الصوم، مسئله ۱ و قبل از آن؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۴۷۳.

^{۶۱}. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۷۵۰؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۲۷؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی الزمان الذی یصح فیه الصوم، مسئله ۱؛

خیر؟ وظیفه این شخص چیست؟^{۶۲}

در فرض سؤال می تواند قصد روزه نماید و محکوم به صحت است (امام خامنه ای).

کیفیت نیت روزه

نیت روزه چگونه باید باشد؟^{۶۳}

لازم نیست شخص نیت را از قلب خود بگذراند یا بر زبان جاری کند؛ بلکه همین قدر که بنا داشته باشد برای انجام فرمان خداوند عالم، از اذان صبح تا مغرب کاری انجام ندهد که روزه را باطل می کند، کافی است. (مراجع عظام تقلید).
نکته: مکلف می تواند در هر شب از ماه رمضان برای روزه فردای آن نیت کند. بهتر است شب اول ماه هم نیت همه ماه را بکند (مراجع عظام تقلید).

کافی بودن نیت ارتکازی در روزه

شخصی شب نیت روزه کرده و با همین نیت تا بعد از اذان صبح خوابیده، وقتی بیدار شده حواسش نبوده و پس از نوشیدن آب یادش آمده بود که شب نیت روزه کرده است، آیا در این صورت روزه اش صحیح است؟^{۶۴}
انجام سهوی مُفَطِّر ضرری به صحت روزه نمی زند و اگر نیت قبلی - هرچند به صورت ارتکازی - موجود باشد، کفایت می کند (امام خامنه ای).

آیا فرد می تواند اول ماه رمضان برای همه ماه نیت روزه کند؟^{۶۵}

نیت اول ماه کفایت می کند (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

آیا در تعیین نوع روزه در روزه های واجب مثلاً معین نمودن روزه ی قضا لازم است؟^{۶۶}

تعیین نوع روزه واجب لازم است، مگر اینکه نیت مافی الذمه کند به تفصیلی که خواهد آمد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

۶۲. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۴۹۵۸۴۴: تاریخ استفتاء: ۱۶/۰۹/۱۳۹۳؛

۶۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۵، توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۰ و ۱۵۵۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۴۸ و ۴۹.

۶۴. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۵۱.

۶۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۵، توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۰ و ۱۵۵۱؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، ۴۹؛

۶۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۵، توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۶۶؛

اگر قصد عنوان در روزه مدخلیت دارد مانند قضا و كفاره در این صورت تعیین عنوان لازم هست اما اگر قصد عنوان در روزه دخالتی نداشته باشد مانند روزه نذر که در آن هیچ عنوانی قصد نشده باشد، تعیین عنوان لازم نیست (آیت الله سیستانی).

آیا تعیین نوع روزه ی مستحبی (که مخصوص وقت معینی نیست) لازم است؟^{۶۷}

اگر زمان برای نیت روزه صلاحیت داشته باشد و شخص مجوز گرفتن روزه مستحبی را داشته باشد مانند اینکه روزه قضا نداشته باشد، در این صورت اگر فرد روزه گرفت و نیت را تعیین نکرد، روزه مستحبی محسوب می شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی، مکارم^{۶۸}).

اگر انسان قصد داشته باشد روزه روز خاصی را بگیرد مانند نیمه شعبان آیا لازم است آن روز را قصد کند؟^{۶۹}

برای رسیدن به ثواب روزه مخصوص نیاز به نیت روزه خاص دارد مانند اینکه قصد کند روزه نیمه شعبان را تا ثواب روزه روز نیمه شعبان را بهرمنند شود (حضرت امام).
نیت روز خاص لازم نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

خواب یک روز کامل

اگر کسی قبل از اذان صبح نیت کند و بخوابد و بعد از مغرب بیدار شود، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۷۰}
روزه اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

نیت روزه همراه با قصد قربت و اخلاص

اگر فرد ریاء روزه بگیرد، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۷۱}

۶۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مقدمه؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۵؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، کتاب الصوم، القول فی النیة، م ۱؛

۶۸. عبارت آیت الله مکارم در عروه به این شکل ذکر شده که برداشت می شود مانند نظر حضرت امام است: إِنَّمَا یَجِبُ تَعیین نوع العبادۃ فی موردین: أحدهما: فی ما إذا تعدّد المأمور به و تفاوت أثرهما؛ ثانيهما: ما إذا كان عنوان المأمور به من العناوین القصیدیة؛ و أمّا مثل الصوم فی أيام البیض و کذا أيام شهر رمضان فلیس منهما. و إِنَّمَا هو صوم فی أيام خاصّة یکفی فیها نیة صوم الغد

۶۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مقدمه؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، کتاب الصوم، القول فی النیة، م ۱؛

۷۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۰؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط صحۃ الصوم، مسئله ۱؛ وسیله النجاه، ج ۱، برداشت از م ۱۰۷۹؛

۷۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، اقتباس از توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۵۰؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۹؛

فردی که روزه می‌گیرد، باید آن را به قصد قربت انجام دهد و در قصد خویش اخلاص را رعایت کند؛ بنابراین اگر فرد ریاء روزه بگیرد، روزه‌اش باطل است (مراجع عظام تقلید).

روزه ما فی الذمه^{۷۲}

تقریباً یک ماه روزه گرفته‌ام به این نیت که اگر روزه‌ای بر عهده‌ام باشد قضای آن محسوب شود و اگر روزه‌ای بر عهده‌ام نیست به قصد قربت مطلق باشد، آیا این یک ماه روزه به حساب روزه‌های قضایی که بر ذمه دارم، محسوب می‌شود و در ضمن روزه واجب دیگری مانند کفاره به عهده ندارم؟^{۷۳}

اگر به نیت آن چه که در زمان روزه گرفتن شرعاً مأمور به آن بوده‌اید، اعم از روزه قضا یا مستحبی، روزه گرفته‌اید و روزه قضا هم برعهده شما باشد، به عنوان روزه قضا محسوب می‌شود. (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

نکته: اگر یک روزه واجب به عهده دارد، نیت ما فی الذمه کافی است مانند کسی که یک روز روزه قضا دارد همین که نیت کند آن روزه ای که برعهده ام می‌باشد، کفایت می‌کند.

در صورتی که چند روزه واجب به عهده انسان باشد، آیا نیت مافی الذمه کافی است؟^{۷۴}

اگر فردی روزه واجب به عهده اش می‌باشد، چند صورت متصور است:

۱. یک نوع روزه واجب مشخصی به عهده دارد، مانند روزه قضا؛
 ۲. یک نوع روزه واجب مردد بین انواع مختلف است و نمی‌داند که کدام نوع روزه ی واجب است، مثلاً نمی‌داند روزه قضا است یا نذر؛
 ۳. مردد است که روزه واجب به عهده اش هست یا خیر؟
- در فرض‌های ذکر شده نیت ما فی الذمه کافی است و تکلیف ساقط می‌شود (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

اگر فردی چند نوع روزه واجب به عهده اش باشد مثلاً می‌داند که روزه نذر، روزه قضا، استیجاری دارد، آیا می‌تواند نیت مافی الذمه داشته باشد؟^{۷۵}

^{۷۲}. یعنی نیت کند آن روزه ای را که برعهده دارد می‌گیرد.

^{۷۳}. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۰۶۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیه، م ۱۷.

^{۷۴}. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۰۶۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیه؛

^{۷۵}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، روزه، فصل فی النیه

تعیین اجمالی کافی است مثلاً اگر نیت کند که روزه اول یا دوم یا... که به عهده ام واجب شده می گیرم، صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تغییر نیت روزه استیجاری بعد از انجام آن

در روزه استیجاری، اگر موجر از پرداخت مبلغ قرارداد استنکاف ورزد، آیا مستأجر می تواند روزه و یا نماز را حواله شخص دیگری نماید؛ یعنی نیت کند که آنچه به جا آورده قضای شخص دیگری باشد؟ و اساساً نیت روزه که مثلاً این روزه به نیت چه کسی باشد، آیا باید در ابتدا معین گردد یا می توان پس از اتمام نماز و روزه، شخص مورد نظر را معین نمود؟^{۷۶}

باید نیت از اول معین باشد و پس از انجام عمل به نیت یک فرد، قابل احاله به دیگری نیست و در فرض سؤال، ذمه منوب عنه در صورت اشتغال بری شده است. و موجر باید دین خود را بپردازد (امام خامنه ای).

یوم الشک

یوم الشک چه روزی است و روزه در آن، چه حکمی دارد؟^{۷۷}

یوم الشک روزی است که مکلف شک دارد که اول ماه رمضان است یا آخر ماه شعبان؛ و روزه در این روز واجب نیست (مراجع عظام تقلید).

نیت روزه یوم الشک

اقسام نیت روزه در یوم الشک را بیان کنید و بگویید کدام صور آن صحیح و کدام صور آن اشتباه است.^{۷۸}

نیت در یوم الشک چهار صورت دارد:

۱. اگر روزه واجب نباشد، نیت روزه مستحبی کند؛ مثل آخر ماه شعبان و اگر روزه واجب دارد، نیت روزه واجب کند. در این صورت اگر بعد بفهمد رمضان بوده است، جزء روزه ماه رمضان حساب می شود (مراجع عظام تقلید).
۲. نیت روزه رمضان کند که در این صورت باطل است؛ اگرچه بعداً بفهمد رمضان بوده است (مراجع عظام تقلید).
۳. اگر مردد نیت کند، یعنی بگوید اگر ماه رمضان است، روزه رمضان و اگر ماه رمضان نیست، روزه قضا یا مانند آن باشد، اشکالی ندارد و روزه آن صحیح است (حضرت امام و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۷۶. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۱.

۷۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۸ و ۱۵۶۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۶۸؛

۷۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۸، العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۷. امام خامنه ای، سایت، روزه، نیت، اقتباس س ۶۸ و اجوبه الاستفتاءات، سؤال ۸۱۵؛

۴. اینکه نیت مافی الذمه (یا امر واقعی) کند، یعنی قصد کند آنچه فعلاً خداوند از او خواسته است، انجام می‌دهد،^{۷۹} در این صورت هم اشکالی ندارد (مراجع عظام تقلید).

مشخص شدن ماه مبارک در یوم الشک

اگر کسی یوم الشک را روزه نگرفته و در بین روز معلوم شود که ماه رمضان است، وظیفه شخص چیست؟^{۸۰}
مفطری را انجام داده است:

باید قضای آن را بعداً به جا آورد و تا مغرب کارهایی که روزه را باطل می‌کند؛ انجام ندهد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

باید قضای آن را بعداً به جا آورد و تا مغرب بنا بر احتیاط واجب، امساک کند (آیت الله سیستانی).

مفطری را انجام نداده است:

۱. قبل از ظهر متوجه می‌شود:

باید فوراً نیت روزه کند و روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).
اگر مبطلات روزه را مرتکب نشده، بنابر احتیاط واجب باید نیت روزه کند و روزه بگیرد و بعداً نیز آن روز را قضا کند (امام خامنه ای).

۲. بعد از ظهر متوجه می‌شود:

باید قضای آن را بعداً به جا آورد و تا مغرب کارهایی که روزه را باطل می‌کند؛ انجام ندهد (حضرت امام، آیت الله مکارم).
احتیاط واجب نیت روزه کند و روزه را رجاءاً تمام کند و سپس قضا کند (آیت الله سیستانی).

نیت روز اول ماه رمضان در روز دوم ماه رمضان

اگر کسی در ماه مبارک رمضان، به نیت روز اول ماه روزه بگیرد، بعد بفهمد روز دوم یا سوم بوده است، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۸۱}
روژه او صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۷۹. فرق موارد «۳» و «۴» در این است که مورد «۳» تردید در نیت است؛ ولی مورد «۴» تردید در منوی است.

۸۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۱؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۸؛ سیستانی، المسائل المتخبة، مسئله ۴۷۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۶.

۸۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲.

نیت روزه غیر ماه رمضان در ماه رمضان

اگر شخص در ماه رمضان نیت روزه غیر ماه رمضان بکند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۸۲}

الف. اگر به علت فراموشی یا ندانستن ماه رمضان نیت غیر ماه رمضان کرده است:

روزه ماه مبارک حساب می‌شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. عمداً نیت غیر ماه رمضان کرده است:

نه از رمضان حساب می‌شود و نه از غیر رمضان (حضرت امام، آیت الله مکارم).

اگر بداند ماه رمضان است و عمداً نیت روزه غیر ماه رمضان کند - حتی بنابر احتیاط واجب در صورتی که قصد قربت از او حاصل شده باشد - روزه ماه رمضان حساب نمی‌شود (آیت الله سیستانی).

زمان ابتدا و انتهای نیت روزه

ابتدای زمان نیت روزه

ابتدا نیت در روزه چه زمانی است؟^{۸۳}

برای ابتدای نیت روزه وقت مشخصی نیست بلکه معیار حصول نیت است مشروط بر اینکه تا قبل از انتهای زمان نیت - که در مساله بعد خواهد آمد - از قصد خود برنگردد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

نکته: مکلف می‌تواند در تمام طول شبی که می‌خواهد فردای آن را روزه بگیرد، نیت کند (مراجع عظام تقلید)^{۸۴}

انتهای زمان نیت روزه در حالت عادی

شخصی که عذری ندارد، انتهای نیت روزه برای این شخص چه زمانی است؟^{۸۵}

الف. روزه واجب معین مانند ماه رمضان و نذر معین

تا اذان صبح فرصت دارد نیت کند (مراجع عظام تقلید غیر از آیات عظام سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، تا اذان صبح فرصت دارد نیت کند (آیت الله سیستانی).

۸۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۵۶ و ۱۵۵۵؛ ؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، بالای مسئله ۱؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۳۵؛

۸۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۲؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، القول فی النیه، م ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۹۷۶

۸۴. توضیح المسائل مراجع، مسائل ۱۵۵۲ و ۱۵۵۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۵۲ و ۵۳

۸۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسائل ۱۵۵۲ و ۱۵۵۳ و ۱۵۶۴ و ۱۵۶۵؛ منهاج الصالحین، العبادات، مسئله ۹۷۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۵۲ و ۵۳ و ۵۷؛

ب. روزه واجب غیرمعین، مانند روزه قضا و کفاره و نذر مطلق

اگر مبطلی انجام نداده است، تا اذان ظهر فرصت دارد نیت کند؛ ولی بعد از ظهر نمی‌تواند نیت نکند (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

اگر مبطلی انجام نداده است، تا اذان ظهر فرصت دارد نیت کند؛ ولی بعد از ظهر، بنا بر احتیاط واجب، نیت نکند (آیت الله سیستانی).

روزه نیابتی

انتهای نیت برای روزه نیابتی قضای میت چه زمانی است؟^{۸۶}

۱. تبرعی و مجانی:

تا اذان ظهر است (امام خامنه ای و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۲. استیجاری:

در موارد استیجار باید مورد اجاره طبق اجاره و نیز آنچه متعارف بین مؤمنین است انجام بگیرد؛ در غیر این صورت صحیح نبوده و مستأجر مستحق مال الاجاره نیست (امام خامنه ای).

تا اذان ظهر است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

نکته ۱: اگر در عقد اجاره شرط شود که اجیر از اذان صبح، نیت روزه داشته باشد و نیت را به تأخیر نیندازد یا اطلاق اجاره در عرف مکلف، به این مسئله انصراف داشته باشد، در وفای به عقد اجاره معتبر است که از اذان صبح نیت کند.

نکته ۲: مراجعی که نظر ایشان در این مساله ذکر نشده، از مساله قبل (زمان نیت روزه غیر معین) بدست می آید.

د. روزه مستحبی

تازمانی که به اندازه نیت کردن به مغرب یا غروب (به حسب اختلاف فتاوا در انتهای روزه) مانده باشد.

انتهای زمان نیت روزه برای فرد معذور

الف: روزه ماه رمضان

انتهای نیت روزه برای کسی که نمی‌داند یا فراموش کرده است ماه رمضان است یا بدون نیت خوابیده و خواب مانده است، چه زمانی

۸۶. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۵۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۴۱

اگر مبطلی انجام نداده است، تا اذان ظهر فرصت دارد فوراً نیت کند و روزه‌اش صحیح است؛ ولی اگر مبطلی انجام داده باشد یا بعد از اذان ظهر متوجه شود، باید قضای آن را بعداً به جا آورد، ولی باید تا مغرب کاری که روزه را باطل می کند انجام ندهد. (حضرت امام، آیت الله مکارم).

کسی که در ماه رمضان از روی فراموشی یا بی اطلاعی، نیت روزه نکرده و در اثنای روز ملتفت شود، در صورتی که کاری که روزه را باطل می کند انجام داده باشد، روزه‌ی آن روز باطل است ولی تا غروب از کارهای باطل کننده‌ی روزه خودداری کند اما چنانچه تا هنگامی که ملتفت روزه می شود، کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد اگر بعد از ظهر است روزه باطل است، و اگر پیش از ظهر است، بنابر احتیاط واجب باید نیت روزه کند و روزه بگیرد و بعداً نیز روزه‌ی آن روز را قضا کند (امام خامنه ای). اگر مبطلی انجام نداده است، تا اذان ظهر فرصت دارد فوراً نیت کند و روزه‌اش صحیح است؛ ولی اگر بعد از اذان ظهر متوجه شود، بنا بر احتیاط واجب رجائاً نیت روزه کند و سپس قضا کند (آیت الله سیستانی).

ب: روزه واجب معین (غیر رمضان)

انتهای نیت روزه واجب معین (غیر رمضان) برای شخصی که عذر دارد، چه زمانی است؟^{۸۸}

اگر غیر از روزه ماه رمضان روزه معین دیگری بر انسان واجب باشد مثلاً نذر کرده باشد که روز معینی را روزه بگیرد، چنانچه عمداً تا اذان صبح نیت نکند، روزه اش باطل است، و اگر نداند که روزه آن روز بر او واجب است یا فراموش کند و پیش از ظهر یادش بیاید چنانچه کاری که روزه را باطل می کند انجام نداده باشد و نیت کند روزه او صحیح و گرنه باطل می باشد (حضرت امام، آیت الله مکارم).

اگر مبطلی انجام نداده است و قبل از اذان ظهر ملتفت شود و بدون تأخیر نیت کند، روزه‌اش صحیح است و اگر بعد از ظهر یادش بیاید، بنا بر احتیاط واجب رجائاً روزه بگیرد و روزه آن روز را نیز قضا کند (آیت الله سیستانی).

نیت روزه مستحبی

نیت روزه مستحبی با داشتن روزه قضا

کسی که روزه قضا دارد، آیا می تواند روزه مستحبی بگیرد؟^{۸۹}

۸۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۱؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۳۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۵۶؛

۸۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۴؛ المسائل الشرعیة، م ۱۵۷۲ و ۱۵۷۳

۸۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط صحه الصوم، مسئله ۳؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، نیت، س ۲۸۱ و ۲۸۱، سایت،

خیر، نمی‌تواند (مراجع عظام تقلید).

فراموشی روزه قضا و گرفتن روزه مستحبی

اگر کسی فراموش کند که روزه قضا دارد و روزه مستحبی بگیرد، آیا روزه‌اش باطل است؟^{۹۰}

الف. قبل از ظهر یادش بیاید:

روزه مستحبی او به هم می‌خورد و می‌تواند نیت روزه قضا کند (مراجع عظام تقلید).

ب. بعد از ظهر یادش بیاید:

روزه مستحبی او باطل است و نمی‌تواند نیت روزه قضا کند (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط، باطل است و نمی‌تواند نیت خود را به روزه واجب برگرداند (آیت الله سیستانی).

ج. بعد از مغرب یادش بیاید:

روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

دلیلی بر صحت روزه‌اش نداریم (آیت الله مکارم).

نیت روزه مستحبی با داشتن روزه استیجاری

کسی که برای به‌جا آوردن روزه میتی اجیر شده، آیا می‌تواند روزه مستحبی بگیرد؟^{۹۱}

اشکالی ندارد (مراجع عظام تقلید).

نیت روزه مستحبی با داشتن روزه کفاره یا قضای پدر:

کسی که روزه کفاره یا قضای پدر به عهده دارد و تمکن از ادای آن را داشته باشد، آیا می‌تواند روزه مستحبی بگیرد؟^{۹۲}

نمی‌تواند روزه مستحبی بگیرد (حضرت امام)

بنابر احتیاط روزه اش صحیح نیست. (امام خامنه‌ای)

احکام روزه، س ۶۶ و ۲۸۱.

۹۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط صحه الصوم، مسئله ۳؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۵۹ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۱۷؛

۹۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۳؛ امام خامنه‌ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۵۴۲۲۹۹.

۹۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۳؛ سیستانی، المسائل المنتخبه، مسئله ۴۷۳؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۶۶ و ۶۲ و اقتباس از س ۲۸۱؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط صحت صوم، م ۳؛ مکارم، سایت، yon.ir/e08Yc

می تواند روزه مستحبی بگیرد (آیت الله سیستانی).

در روزه قضای پدر بنا بر احتیاط نمی تواند و نسبت به کفاره چنانچه کفاره تخییری باشد و مد طعام را انتخاب کند می تواند روزه مستحب بجا بیاورد و الا بنابر احتیاط واجب نمی تواند روزه مستحب بگیرد (آیت الله مکارم).

نیت روزه مستحبی با داشتن روزه نذر معین

کسی که روزه نذر معین داشته باشد، با فرض تمکن از ادای نذر آیا می تواند روزه مستحبی بگیرد؟^{۹۳}
زمان ادای نذر نرسیده است:

می تواند روزه مستحبی بگیرد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).
زمان ادای نذر رسیده است:

نمی تواند روزه مستحبی بگیرد (حضرت امام)

اگر نیت روزه مستحب کند، روزه صحیح است، هر چند که معصیت کرده است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی)
نکته: تخلف عمدی نذر معصیت است و باعث وجوب کفاره حث نذر و قضای آن (فتوا یا احتیاط) واجب است.

نذر روزه مستحبی با داشتن روزه قضا

آیا کسی که روزه قضا دارد، می تواند روزه مستحبی نذر کند؟^{۹۴}
این مسئله سه صورت دارد:

الف. نذرش مطلق است؛ یعنی معین نکرده است که در چه روزی روزه بگیرد. مثلاً بگوید: «برای خدا بر من است که یک روز روزه بگیرم.»

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا اشکال دارد و احتیاط واجب این است که روزه منذور را بعد از روزه قضا بگیرد؛ مگر وقت روزه نذری ضیق شود (حضرت امام، امام خامنه ای).

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا جایز نیست (آیت الله سیستانی).

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا به احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله مکارم).

۹۳. شایان ذکر است مساله نذر با اقتباس از شماره مسئله های ذکر شده تدوین شده است: توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۶۳؛ سیستانی، المسائل المنتخبة، مسئله ۴۷۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۶۶ و ۶۷ و اقتباس از س ۲۸۱؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرائط صحت صوم، م ۳؛ مکارم، سایت، yon.ir/e-08Yc؛

۹۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم، مسئله ۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۲۴ و ۲۸۲، و استفتاء خصوصی، کد استفتاء: ۸۵۸۹۴، تاریخ: ۱۳۹۶/۱۲/۲۱؛

ب. نذرش معین است؛ درحالی که فرصت کافی برای انجام روزه قضای ماه رمضان قبل از روزه منذور دارد و انجام روزه قضای قبل از روزه منذور نیز ممکن است.

نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا اشکال دارد و احتیاط واجب این است که روزه منذور را بعد از روزه قضا بگیرد؛ مگر زمان نذر فرا رسد و امکان عمل وجود نداشته باشد که باید به نذر عمل کند (حضرت امام، امام خامنه ای).
نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا جایز نیست (آیت الله سیستانی).
نذرش صحیح است؛ ولی انجام روزه منذور قبل از روزه قضا اشکال دارد (آیت الله مکارم).

ج. نذرش معین است؛ درحالی که فرصت کافی برای انجام روزه قضای ماه رمضان قبل از روزه منذور وجود ندارد و انجام روزه قضای قبل از روزه منذور نیز ممکن نیست.
نذرش باطل است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).
صحت نذر محل اشکال است (آیت الله مکارم).

نکته: با توجه به این که عنوان این مسئله نذر روزه مستحبی با داشتن روزه قضا است لازم به ذکر است که برخی از مراجع عظام تقلید مانند حضرت امام بیان می کنند که تمام روزه های واجب همین حکم را دارد.

نذر گرفتن روزه مستحبی در سفر با داشتن روزه قضا

آیا کسی که روزه قضا دارد، می تواند نذر کند که در سفر روزه مستحبی بگیرد؟^{۹۵}
اگر در حضر (قبل از سفر) نذر کند که در روز معینی در سفر روزه بگیرد، نذر و روزه نذری تان صحیح است؛ هرچند قضای روزه واجب برعهده تان باشد (امام خامنه ای).

نیت روزه نیابتی با داشتن روزه قضا

آیا کسی که روزه قضا دارد، می تواند روزه هایی را به جا بیاورد که یقیناً از میت قضا شده است؟^{۹۶}
الف. تبری و مجانی:

^{۹۵}. امام خامنه ای، سایت احکام روزه، س ۲۲۴؛

^{۹۶}. سیستانی، المسائل المنتخبة، مسئله ۴۷۳؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۱۴ امام خمینی، استفتانات، ج ۱، نماز قضای پدر، س ۲۳۲

به احتیاط واجب جایز نیست (امام خامنه ای).

جایز است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. استیجاری:

جایز است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

نیت قطع و قاطع

نیت قطع روزه و تردید در نیت قطع

نیت قطع و تردید در نیت قطع یعنی چه و حکم آن چیست؟

نیت قطع: یعنی در بین روز قصد کند که دیگر روزه نباشد.

تردید در نیت قطع: یعنی مردد باشد که روزه باشد یا نباشد.

با نیت قطع یا تردید در نیت قطع روزه باطل می شود و چنانچه دوباره نیت روزه کند، حکم آن به شرح زیر است:

الف. روزه اش واجب معین است: ^{۹۷}

مبطل است؛ اگر چه دوباره نیت کند (حضرت امام، آیت الله مکارم).

در نیت قطع روزه باطل است و در تردید نیت قطع صحت روزه محل اشکال است و احتیاط واجب آن است که روزه را تمام کند

و بعداً هم آن را قضا نماید (امام خامنه ای)

اگر دوباره نیت روزه کند، به احتیاط واجب، آن را تمام کند و قضای آن را هم به جا آورد (آیت الله سیستانی).

ب. روزه اش واجب غیرمعین است: ^{۹۸}

ج. روزه اش مستحبی است: ^{۹۹} اگر تا قبل از مغرب (به حسب اختلاف فتاوا) نیت کند، روزه اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

نیت قاطع در روزه و تردید در نیت قاطع

معنای نیت قاطع و تردید نیت قاطع و حکم آن چیست؟ ^{۱۰۰}

۹۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۷۰ و ۱۵۷۱، شایان ذکر است در استفتائات بطلان روزه به صورت فتوی بین شده است؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۷۵۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۲.

۹۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲۲؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۳.

۹۹. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۵۵۳؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، نیت، س ۷۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۱۰.

۱۰۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۵۵۳ و ۱۵۷۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، نیت، س ۷۳.

نیت قاطع: یعنی در بین روز قصد کند یکی از مبطلات روزه را عمداً انجام دهد.
تردید نیت قاطع: یعنی مردد باشد که روزه را با یکی از مبطلات آن باطل کند یا نه.

حکم نیت قاطع و یا تردید در نیت قاطع:

الف. در روزه واجب معین:

مبطل نیست مگر این که به نیت قطع برگردد و مستقلاً نیت قطع کند (حضرت امام).

در نیت قاطع احتیاط واجب این است که روزه را تمام کند و بعداً قضای آن را به جا آورد. (امام خامنه ای).

احتیاط واجب این است که روزه را تمام کند و بعداً قضای آن را به جا آورد (آیت الله سیستانی).

مبطل است (آیت الله مکارم).

نیت قاطع: در قضای ماه رمضان خودش و نذری اگر تازمانی که به اندازه نیت کردن به مغرب مانده باشد، نیت کند روزه صحیح است و در غیر این دو مورد، روزه باطل است؛

ب. در روزه واجب غیر معین:

مبطل است؛ ولی اگر مجدداً تا قبل از ظهر نیت کند، روزه اش صحیح است (آیت الله مکارم)

اگر مجدداً تا قبل از ظهر نیت کند، روزه اش صحیح است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

مبطل نیست (حضرت امام).

نیت قاطع: در قضای ماه رمضان خودش و نذری اگر تازمانی که به اندازه نیت کردن به مغرب مانده باشد، نیت کند روزه صحیح است و در غیر این دو مورد، روزه باطل است؛

ج. در روزه مستحبی:

مبطل نیست (حضرت امام).

اگر مجدداً تا قبل از انتهای وقت نیت کند، روزه اش صحیح است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تردید در نیت به علت شک در بطلان روزه

اگر به خیال اینکه روزه اش بخاطر امری مشکل پیدا کرده است، و مردد شود که روزه اش باطل شده یا خیر؟ روزه اش چه حکمی

دارد؟^{۱۰۱}

روزه اش صحیح است هرچند این تردید تا زمان سوال باقی بماند (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
اگر رجاء بر نیت روزه باقی بماند تا سوال کند، روزه اش صحیح است (آیت الله مکارم).

امساک در نیت قطع یا قاطع

کسی که در ماه مبارک رمضان نیت قطع یا قاطع نماید، روزه او باطل می شود. آیا امساک در ادامه روز بر این فرد واجب است؟ در صورت وجوب امساک اگر کسی امساک را ترک کند، آیا کفاره هم بر او واجب می شود یا خیر؟^{۱۰۲}
لازم است امساک نماید و در صورت افطار، کفاره نیز بر او لازم می گردد (امام خامنه ای).
هرگاه کاری که روزه را باطل می کند انجام ندهد، ولی نیت روزه نکرده باشد یا قصد کند که روزه خود را بخورد، یا با ریا روزه را باطل نماید فقط قضا لازم است. و در ضمن در صورت عدم امساک کفاره ندارد (آیت الله مکارم).

عدول از یک روزه به روزه دیگر

آیا شخص روزه دار می تواند در بین روز نیت روزه اش را عوض کند؛ مثلاً از استیجاری به قضای خودش یا از قضا، به کفاره یا صورت های دیگر عدول کند؟^{۱۰۳}

عدول از یک روزه به روزه دیگر مطلقاً صحیح نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).
عدول از یک روزه به روزه دیگر صحیح نیست مگر اینکه یکی از این دو روزه متقوم به قصد عنوان خاصی نباشد که در این مورد عدول صحیح می باشد مثلاً اگر نیت روزه کفاره کند سپس نیت کند که روزه مستحبی مطلق باشد، در این صورت روزه دوم صحیح است ولی اگر ابتدا قصد روزه مستحبی مطلق کند سپس قصد روزه کفاره کند، روزه اول صحیح است (آیت الله سیستانی).

نکته: در جایی که عدول صحیح نیست، می تواند ابتدای نیت را قطع کند و بگوید هیچ نوع روزه ای نیست. سپس اگر وقتش باقی است، روزه دیگر را نیت کند.

۱۰۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲۲

۱۰۲. امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۵۹۳۰۴؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۳۰۴۲۶۰۱۵۵؛ ۵ - ۹۳۵B

۱۰۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی النیة، مسئله ۲۴

حالاتی که مستحب است انسان از مفطرات روزه خودداری کند

در چه صورتی امساک در ماه مبارک رمضان مستحب است؟

مشهور فقها می‌فرمایند برای چند نفر مستحب است در ماه رمضان، هرچند روزه نیستند، از کاری که روزه را باطل می‌کند، خودداری کنند:^{۱۰۴}

۱. مسافری که در سفر، کاری انجام داده باشد که روزه را باطل می‌کند و پیش از اذان ظهر به وطنش یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آنجا بماند.

۲. مسافری که بعد از اذان ظهر به وطنش یا به جایی برسد که می‌خواهد ده روز در آنجا بماند.

۳. مریضی که بعد از اذان ظهر خوب شود. همچنین است اگر پیش از اذان ظهر خوب شود و کاری انجام داده باشد که روزه را باطل می‌کند.

۴. زنی که در بین روز از خون حیض یا نفاس پاک شود.

۵. کافری که مسلمان شود و قبلاً کاری را انجام داده باشد که روزه را باطل می‌کند.

تظاهر به روزه‌خواری

در حالاتی که مستحب است انسان از مفطرات خودداری کند، آیا می‌تواند آشکارا روزه‌خواری کند؟^{۱۰۵}

روزه خواری علنی و در معرض نگاه عموم، حتی برای کسانی که روزه بر آنها واجب نیست — مانند بیمار و مسافر — جایز نیست. (امام خامنه‌ای).

روزه خواری برای افراد معذور در بلاد اسلام قطعاً جایز نیست و در بلاد کفر اگر سبب وهن اسلام نشود مانعی ندارد (آیت الله مکارم).

۱۰۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۴۹.

۱۰۵. امام خامنه‌ای، استفتاء خصوصی، کد ۷۷۹۲۱۴، تاریخ استفتاء: ۲۷/۰۳/۱۳۹۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، روزه، مبطلات روزه، خوردن و آشامیدن، حکم افطار در ملا عام برای فرد معذور؛

فصل چهارم

مفطرات روزه و احکام آن

ارتکاب سهوی مفطرات

آیا ارتکاب سهوی مفطرات روزه را باطل می کند؟^{۱۰۶}

اگر شخص روزه دار مفطری را سهواً انجام دهد، روزه اش باطل نمی شود^{۱۰۷} و فرقی هم بین انواع روزه ها نیست (مراجع عظام تقلید).

جهل به حکم مفطرات

اگر شخص روزه دار مفطری را انجام دهد، درحالی که نمی دانسته روزه به وسیله این کار باطل می شود، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۱۰۸} -
۱۰۹

چنانچه شخص جاهل مقصر باشد، روزه اش باطل است؛ ولی اگر جاهل قاصر باشد، بنا بر احتیاط، روزه اش باطل است (حضرت امام).

چه شخص جاهل قاصر باشد و چه جاهل مقصر باشد، روزه اش مطلقاً باطل است (امام خامنه ای، آیت الله مکارم). اگر انسان نداند که بعضی از آنچه به عنوان مفطرات ذکر شد، روزه را باطل می کند و به علت ندانستن حکم، آن را انجام دهد، چنانچه آن مفطر، خوردن یا آشامیدن یا جماع باشد، در هر صورت روزه اش باطل می شود و اگر سایر مفطرات بوده است چند صورت دارد:

الف. اگر در یادگیری مسأله کوتاهی کرده باشد (که در این صورت جاهل مقصر محسوب می شود) روزه اش باطل می شود.

ب. اگر در یادگیری مسأله کوتاهی نکرده و هنگام انجام مبطل، تردید هم نداشته است (که در این صورت جاهل قاصر می باشد) روزه اش صحیح می باشد.

ج. چنانچه فرد، در هنگام انجام مفطر، برای ارتکاب آن، حجت شرعی داشته باشد (که در این صورت هم جاهل قاصر محسوب

۱۰۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی اعتبار العمد و الاختیار؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۱۸؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۶۵۳؛

۱۰۷. گفتنی است برخی از نمونه های سهو در حکم عمد است؛ مثل خواب ماندن جنب برای بار دوم یا بیشتر یا فراموشی غسل جنابت.

۱۰۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یعتبر فی مفطریة المفطرات؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الصوم، ذیل مسئله ۱۰۰۴؛ مکارم توضیح

المسائل، چاپ جدید، مسئله ۱۳۹۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۸۴ و ۳۲۰؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۰۲۸؛

۱۰۹. درباره اینکه کفارہ دارد یا نه، در بحث کفارات می آید.

می‌شود) روزه‌اش باطل نمی‌شود (آیت‌الله سیستانی).

علم اجمالی به مفطرات

آیا شخص روزه‌دار باید به تمام مبطلات علم تفصیلی داشته باشد؟^{۱۱۰}

لازم نیست روزه‌دار به تمام مبطلات و مفطرات علم تفصیلی داشته باشد؛ بلکه اگر نیت کند که از تمام مبطلات و مفطرات امساک کند، کافی است (حضرت امام، آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله مکارم).

اولین مفطر: خوردن و آشامیدن

خوردن تربت و چیز بسیار کوچک

آیا خوردن چیزی که بسیار کم و کوچک است یا خوارکی نیست، مثل مقدار کمی تربت سیدالشهدا، به قصد تبرک یا شفا، روزه را باطل می‌کند؟^{۱۱۱}

هرچه انسان عمداً بخورد، روزه را باطل می‌کند، چه جزء خوراکی‌ها باشد یا نباشد؛ حتی اگر به اندازه یک‌دهم دانه گندم یا قطره آب باشد (مراجع عظام تقلید).

فرو بردن آب جمع شده در دهان

اگر به هر علتی آب دهان در داخل دهان جمع شود، آیا می‌توان آن را فرو داد؟^{۱۱۲}

اشکالی ندارد (مراجع عظام تقلید).

مسواک و خلال

مسواک زدن و خلال کردن در بین روز

مسواک زدن یا خلال کردن یا نخ دندان کشیدن بعد از اذان صبح و در بین روز چه حکمی دارد؟

۱۱۰. العروة الوثقی، ابتدای کتاب الصوم و فصل فی النیة، مسئله ۳؛

۱۱۱. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الاول و الثانی؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۷۵؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۷۳؛

۱۱۲. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک من المفطرات، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۷۹؛ امام خامنه ای، اقتباس از استفتاء خصوصی، شماره ۷۵۲۷۳۸، تاریخ ۹۶/۰۱/۱۰؛

مسواک زدن و مانند آن، روزه را باطل نمی‌کند؛ اما اگر به چیزی آغشته باشد یا مثلاً خلال و نخ را از دهان خارج کند و رطوبت دهان بر آن باقی باشد، نباید آن را فرو دهد (مراجع عظام تقلید).^{۱۱۳}

استهلاک رطوبت مسواک در آب دهان

اگر رطوبت باقی‌مانده در نخ دندان یا خلال و مانند آن به قدری کم باشد که وقتی آن را دوباره وارد دهان می‌کنیم، در آب دهان مستهلک می‌شود، در این صورت فرو دادن آن چه حکمی دارد؟^{۱۱۴}

اشکالی ندارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

مسواک نکردن در شب

اگر روزه دار می‌داند یا احتمال می‌دهد که بقایای غذا در بین روز بر اثر مسواک نزدن فرو می‌رود، اگر مسواک نزند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۱۱۵}

الف. اگر می‌داند که بقایای غذا در بین روز فرو می‌رود واجب است، خلال کند (آیت الله مکارم به احتیاط واجب خلال کند) و اگر خلال نکرد:

۱. در بین روز باقیمانده غذا پایین برود:

روزه‌اش باطل است و قضا دارد (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله مکارم).

بنابر احتیاط واجب روزه را تمام کند و بعد قضا نماید (آیت الله مکارم)

۲. در بین روز باقیمانده غذا پایین نرود:

بنا بر احتیاط واجب روزه‌اش باطل است و قضا دارد (حضرت امام، امام خامنه‌ای).

روزه‌اش باطل است و قضا دارد. (آیت الله سیستانی).

ب. احتمال می‌دهد بقایای غذا در بین روز پایین می‌رود خلال کردن واجب نیست، و اگر در بین روز سهواً فرو برود، روزه‌اش باطل نمی‌شود (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۱۱۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الاول و الثانی؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۸۵ و ۸۶؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۷۳؛

۱۱۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الاول و الثانی؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۷۳.

۱۱۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۷۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک من المفطرات، مسئله ۱؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۸۳ و ۸۴؛

خون ریزی لثه در حال روزه

چنانچه فردی بیماری لثه داشته باشد و دائماً از لثه ی او خون خارج می شود، فرو بردن خون در حین روزه چه حکمی دارد؟^{۱۱۶}
خروج خون از لثه تا فرو نبرده نشود روزه باطل نمی شود و اگر در آب دهان مستهلک شود، محکوم به طهارت است و بلعیدن آب دهان - اگر صدق نکند که همراه آن خون یا چیز دیگر است - اشکال ندارد و مبطل روزه نیست (امام خامنه ای).
اگر عمداً خون لثه، خون دندان و ... را فرو ببرد روزه را باطل می کند ولی اگر بی اختیار باشد روزه صحیح است (آیت الله مکارم).

اخلاط سر و سینه

آیا فرو بردن اخلاط سر و سینه، روزه را باطل می کند؟^{۱۱۷}

الف. اگر داخل فضای دهان نشده است، فرو بردن آن اشکال ندارد (مراجع عظام تقلید).

ب. اگر داخل فضای دهان شده است:

بنا بر احتیاط واجب فرو نبرد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط مستحب فرو نبرد (آیت الله سیستانی).

محدوده فضای دهان

در بحث روزه فضای دهان به کدام قسمت دهان گفته می شود؟^{۱۱۸}

عرفی بوده و تشخیص آن به عهده آن مکلف است (امام خامنه ای).

محدوده ای از دهان که تا زبان کوچک ادامه دارد فضای دهان محسوب می شود. فضای دهان یعنی بالا تر از مخرج حرف "خ" (آیت الله مکارم).

۱۱۶. امام خامنه ای، استفتائات خصوصی، شماره استفتاء ۸۷۴۲۶۰: تاریخ استفتاء: ۰۶/۰۳/۱۳۹۷؛ مکارم، سایت، استفتائات، روزه، مبطلات روزه، خوردن و آشامیدن، حکم فرو بردن خون لثه در حین روزه داری؛

۱۱۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساك من المفطرات، مسئله ۳: توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۰؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۷۹۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۸۲؛

۱۱۸. امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۶۰۲۸۸؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۳۰۴۲۸۰۴۰۱؛ استفتاء خصوصی

آندوسکوپي

آيا آندوسکوپي، روزه را باطل مي کند؟^{۱۱۹}

به صرف وارد کردن لوله دستگاه آندوسکوپي در معده روزه باطل نمی شود؛ ولی اگر همراه آن چیزی همانند موادی که به آن مالیده می شود، وارد حلق شود، روزه باطل است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تزریقات (آمپول و سرم)

آيا تزریق آمپول و سرم، روزه را باطل مي کند؟^{۱۲۰}

احتیاط واجب آن است که روزه دار از استعمال آمپولی که بجای غذا به کار می رود خودداری کند، ولی تزریق آمپولی که عضو را بی حس می کند یا به جای دوا استعمال می شود اشکال ندارد (حضرت امام).

احتیاط واجب آن است که روزه دار از آمپول های مقوی یا مغذی و هر آمپولی که در رگ تزریق می شود و نیز انواع سرم ها خودداری کند ولی آمپول بی حس کننده و آمپول دارویی که در عضله تزریق می شود، اشکال ندارد (امام خامنه ای).

اقسام تزریقات - اعم از آمپول و سرم - روزه را باطل نمی کند (آیت الله سیستانی).

تمام انواع آمپول های دارویی یا تقویتی یا بی حسی که به صورت عضلانی تزریق می شوند و همچنین تزریق عضلانی واکسن برای افراد روزه دار اشکالی ندارد؛ ولی تزریق آمپول ها و سرم های وریدی (که در رگ تزریق می شوند) جایز نیست (آیت الله مکارم).

تزریق خون

آيا تزریق خون، روزه را باطل مي کند؟^{۱۲۱}

بنا بر احتیاط واجب، مبطل روزه است (امام خامنه ای آیت الله مکارم).

مبطل روزه نیست (آیت الله سیستانی).

خارج کردن خون از بدن

آيا خارج کردن خون از بدن در ماه رمضان از مبطلات روزه است؟^{۱۲۲}

۱۱۹. امام خامنه ای، استفتای خصوصی، شماره ۶۶۵۲۷۵، تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۰۳/۲۴؛ مکارم، استفتاءات جدید، ج ۱، ص ۹۳، س ۲۸۴؛ سیستانی، سایت، بخش پرسش و پاسخ؛

۱۲۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۷۶؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۷۶۷؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۳۹؛

۱۲۱. مکارم، توضیح المسائل، س ۱۳۳۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۹۱؛ استفتائات جامعه الزهرا، روزه، تزریق خون در حال روزه

مبطل روزه نیست، ولی خارج کردن خونی که موجب ضعف شود - با حجامت و غیره - برای روزه‌دار کراهت دارد (مراجع عظام تقلید).

قطره بینی و گوش و چشم

چکاندن قطره در چشم یا گوش یا بینی، آیا مبطل روزه است؟^{۱۲۳}

الف. قطره بینی:

اگر به حلق برسد، روزه را باطل می‌کند (مراجع عظام تقلید غیر از امام خامنه ای).

اگر به حلق برسد، بنابر احتیاط واجب روزه را باطل می‌کند (امام خامنه ای).

ب. قطره چشم و گوش:

۱. اگر طعم یا بویش به حلق برسد:

روزه را باطل نمی‌کند (مراجع عظام تقلید).

۲. اگر عینش به حلق برسد:

قطره گوش، روزه را باطل نمی‌کند و همچنین قطره چشم^{۱۲۴}، اگر صدق خوردن و آشامیدن نکند، روزه را باطل نمی‌کند (حضرت

امام، آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، روزه را باطل می‌کند (آیت الله مکارم).

رفتن به دندانپزشکی

رفتن به دندانپزشکی هنگام روزه

کسی که به دندانپزشکی می‌رود در صورتی که یقین داشته باشد که چیزی از حلق پایین می‌رود یا شک داشته باشد، حکم روزه اش چیست؟^{۱۲۵}

۱۲۲. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۹۲؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یکره للصائم، مورد چهارم، توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۵۷.
۱۲۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یکره للصائم الثانی و فصل فی المفطرات، مسئله ۴؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۷؛ مکارم، رساله، م ۱۳۹۸ و پیک احکام، ص ۱۳، مسئله ۱۳۹۸؛ امام خامنه ای، Admin، استفتاء استانها و استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۷۷۶۷۸۱: تاریخ استفتاء: ۲۲/۰۳/۱۳۹۶.

۱۲۴. شایان ذکر است که عبارت نسبت به قطره چشم، اقتباس از عروه الوثقی می باشد.

۱۲۵. شبیری، احکام و استفتائات روزه، استفاده از مواد ترمیم دندان در حال روزه، س ۴۴؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، ۳۱۱۶۴۳۲۴۹؛ مکارم، استفتاء خصوصی، کد ۹۶۰۳۰۵۰۰۴۶، و سایت، ۴۵۸۴۶&catid=۴۵۸۴۶&typeinfo=۲۱&lid=۰: <https://makarem.ir/main.aspx?>

اگر شک دارد که چیزی از حلق پایین می رود یا خیر، رفتن ایرادی ندارد و اگر چیزی پایین نرود، روزه صحیح است، اما اگر چیزی پایین برود در غیر از آب روزه صحیح است. و در صورتی که یقین دارد اگر چیزی پایین نرود آن روز را امساک کرده و بنا بر احتیاط قضا نماید؛ و اگر چیزی پایین برود امساک واجب بوده و قضا و کفاره هم دارد (امام خامنه ای).

کشیدن دندان مکروه است و در مراجعه به دندان پزشک و یا ترمیم دندان اگر مراقبت کند که مواد، دارو و آبی که وارد دهان می شود از حلق پایین نرود روزه صحیح است و اگر یقین دارد پانسمان دندان به مرور زمان حل شده و وارد حلق می شود روزه باطل است (آیت الله مکارم).

اسپری و قرص برای درد دندان

آیا اسپری که برای درد دندان به آن زده می شود یا قرصی که برای درد دندان روی آن گذاشته می شود، مبطل روزه است؟^{۱۲۶}

صرف آن باعث باطل شدن روزه نمی گردد ولی نباید چیزی از حلق فرو رود (امام خامنه ای).

در صورتی که اسپری به صورت هوا وارد دهان می شود روزه صحیح است اما اگر به صورت مایع باشد و یقین دارد به فضای حلق می رسد و فرو می رود برای روزه اشکال دارد (آیت الله مکارم).

مضمضه^{۱۲۷} کردن آب

مضمضه کردن زیاد آب

مضمضه کردن آب برای روزه دار، چه حکمی دارد؟^{۱۲۸}

مضمضه کردن زیاد برای روزه دار مکروه است و بعد از مضمضه باید آب خارجی را از دهان بیرون بریزد و بهتر است سه مرتبه آب دهان را بیندازد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

مضمضه کردن بی جهت

مضمضه کردن بی جهت در حال روزه چه حکمی دارد؟^{۱۲۹}

مضمضه کردن بی جهت برای روزه دار کراهت دارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۱۲۶. امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۵۹۳۰۴؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۳۰۴۲۶۰۱۵۵.

۱۲۷. شستشوی دهان با آب و غیر آن (فرهنگ معین، المنجد)

۱۲۸. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۹۰؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فی موارد وجوب القضا، م ۴

۱۲۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، صوم، فصل ۵، الثانی عشر مما یکره للصائم

نکته: بعضی از مراجع در این مسأله مضمضه به غیر آب را هم تصریح دارند مانند آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم.

مضمضه کردن در صورت فرورفتن آب از حلق

اگر روزه دار بداند به واسطه مضمضه آب بی اختیار یا بواسطه فراموشی وارد حلقش می شود، وظیفه اش چیست؟^{۱۳۰}
نباید مضمضه کند. (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

فرورفتن غیراختیاری آب در هنگام مضمضه کردن

اگر کسی مضمضه کند و آب بی اختیار فرو رود، حکم روزه اش چیست؟^{۱۳۱}

الف. اگر به قصد خنک شدن مضمضه کرده است:

باید قضای آن را بگیرد و دادن کفاره واجب نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط واجب، قضا کند و دادن کفاره واجب نیست (امام خامنه ای).

اگر برای تشنگی است باید قضای آن را بگیرد و در غیر این جهت قضا ندارد (آیت الله سیستانی).

ب. اگر بی جهت مضمضه کرده است:

باید قضا کند و دادن کفاره واجب نیست (حضرت امام، آیت الله مکارم).

قضا ندارد (آیت الله سیستانی).

ج. اگر برای وضو مضمضه کرده است:

قضا واجب نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

اگر برای وضوی نماز واجب باشد، قضا ندارد و اگر برای وضوی غیر نماز واجب، از غایات دیگر مثل طهارت باشد، بنا بر احتیاط

واجب، قضا کند و دادن کفاره واجب نیست (امام خامنه ای).

فرورفتن غیر آب از طریق دهان

اگر شخص روزه دار غیر آب، چیز دیگری را در دهان ببرد و بی اختیار فرو رود، حکم روزه اش چیست؟^{۱۳۲}

۱۳۰. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۹۱

۱۳۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸؛ وسیله النجاة، مسئله ۱۱۳۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فی موارد وجوب القضاء، مورد نهم و مسئله ۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۴۸؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۲۶۶؛

۱۳۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۸۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فی موارد وجوب القضاء، م ۲، التاسع.

روزه‌اش صحیح است و قضا بر او واجب نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
اگر آن چیز مایع نباشد، روزه‌اش صحیح است و قضا بر او واجب نیست؛ ولی اگر آن چیز مایع باشد، حکم فرورفتن آب در هنگام مضمضه کردن را دارد (آیت الله مکارم).

استهلاک عمدی آب در دهان

اگر شخصی مثلاً قطره‌ای آب در دهان بچکاند و منتظر شود تا با آب دهانش مخلوط شده و مستهلک شود، سپس آن را فرو دهد، چه حکمی دارد؟^{۱۳۳}

اشکال ندارد، بدون فرق بین عمدی و اتفاقی آن (حضرت امام).
بنا بر احتیاط واجب جایز نیست و چنانچه صدق خوردن و آشامیدن کند به فتوا جایز نیست (آیت الله سیستانی).
تعمد در مزج و استهلاک بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیت الله مکارم).

غرغره در حال روزه

آیا غرغره کردن آب، روزه را باطل می کند؟^{۱۳۴}
در صورتی که یقین دارد یا گمان می کند که در هنگام غرغره کردن چیزی فرو نمی رود، روزه او صحیح است (آیت الله مکارم).
اگر هنگام غرغره کردن، آب از حلق به پایین برود، روزه باطل می شود (امام خامنه ای).

استنشاق (فرورفتن آب از طریق بینی)

اگر شخص روزه دار، آب داخل بینی کند و بی اختیار فرو رود، حکم روزه‌اش چیست؟^{۱۳۵}
روزه‌اش صحیح است و قضا بر او واجب نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

خون دماغ شدن روزه دار

روزه داری که خون دماغ شده است، اگر سر را بالا بگیرد و خون بینی داخل حلق شود، آیا روزه اش باطل است؟^{۱۳۶}

۱۳۳. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی امور لا یاس بها للصائم، مسئله ۱؛

۱۳۴. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۹۴؛ مکارم، استفتائات سایت؛ استفتاء خصوصی،

۱۳۵. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فی موارد وجوب القضاء، م ۲، التاسع؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۸۹

۱۳۶. مکارم، سایت، استفتائات، روزه، مبطلات روزه، حکم خون دماغ شدن در حال روزه؛

خون دماغ شدن روزه را باطل نمی کند مگر در صورتی که: ۱- خون وارد فضای دهان شود و عمداً فرو ببرد ۲- با بالا گرفتن سر یا بالا کشیدن بینی خون وارد حلق شود (آیت الله مکارم).

جویدن سقز، آدامس و کندر

حکم جویدن سقز (صمغ درخت پسته وحشی است) چیست؟^{۱۳۷}

الف) اگر اجزاء سقز جدا نمی شود:

اگر اجزایی از آن جدا نشده و به حلق نرسد، اشکالی ندارد؛ هرچند طعم و مزه آن احساس شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

ب) اگر اجزای سقز جدا می شود:

چنانچه اجزای آن فرو رود، جایز نیست (حضرت امام).

چنانچه اجزاء جدا شده را فرو دهد روزه باطل است مگر اینکه اجزاء در آب دهان مستهلک شود (آیت الله سیستانی).

با توجه به این که اجزای آن تدریجاً جدا می شود، جایز نیست (آیت الله مکارم).

آیا جویدن آدامس روزه را باطل می کند؟^{۱۳۸}

اگر چیزی وارد حلق نمی شود مانعی ندارد (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

با توجه به این که اجزای آدامس تدریجاً جدا می شود، جایز نیست و روزه را باطل می کند (آیت الله مکارم).

آیا جویدن کندر روزه را باطل می کند؟^{۱۳۹}

مکیدن کندر روزه را باطل می کند (امام خامنه ای).

با توجه به این که اجزای آن تدریجاً جدا می شود، جایز نیست و روزه را باطل می کند (آیت الله مکارم).

نکته: شایان ذکر است این عمل (جویدن آدامس، کندر و سقز) نباید بگونه ای باشد که تظاهر به روزه خواری محسوب شود.

۱۳۷. عروة الوثقی، کتاب صوم، فصل فیما لا بأس للصائم؛ تحریر الوسيلة، القول فیما يجب الامساک عنه، مسئله ۱۷؛ مکارم، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۱۴۸، سؤال ۴۲۶؛

۱۳۸. مکارم، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۱۴۸، سؤال ۴۲۶؛ امام خامنه ای، احکام روزه، س ۸۷؛ سیستانی استفتائات جامعه الزهراء، احکام روزه، حکم جویدن آدامس

۱۳۹. مکارم، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۱۴۸، سؤال ۴۲۶؛ امام خامنه ای، احکام روزه، س ۸۷

انفیه

حکم انفیه برای روزه دار چیست؟^{۱۴۰}

کراهت دارد؛ ولی اگر بداند به حلق می رسد جایز نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ناس

حکم زیر زبان گذاشتن ناس چیست؟^{۱۴۱}

بنابر احتیاط واجب روزه دار خودداری کند (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب، از مواد مخدری که از راه بینی یا زیر زبان جذب می شود، خودداری کند (امام خامنه ای).

ناس (که از تنباکو و آهک تهیه می شود و در دهان می گذارند و مقداری هم سبب بی حالی می شود) مطمئناً برای روزه اشکال دارد و در غیر حال روزه نیز استفاده از آن شرعاً بدون اشکال نیست (آیت الله مکارم).

داروی زیرزبانی

حکم زیر زبان گذاشتن قرص های زیرزبانی چیست؟^{۱۴۲}

اگر چیزی از حلق پایین نرود، اشکال ندارد (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله مکارم)

در صورتی که مجبور باشد استفاده کند ولی بعداً روزه را قضا کند (آیت الله مکارم).

وارد کردن انگشت به حلق

آیا شخص روزه دار جایز است انگشتش را عمداً در حلقش فرو ببرد؟^{۱۴۳}

اشکالی ندارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۱۴۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل مما یکره للصائم، مورد الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۷؛

۱۴۱. اجوبه الاستفتائات، س ۷۶۱؛ مکارم، استفتائات جدید، ج ۲، ص ۱۴۷، سؤال ۴۲۲؛ ؛ امام خمینی، استفتائات ۱۰ جلدی، ج ۳، ص ۳۹۷، س ۳۴۰؛

۱۴۲. امام خامنه ای در این مساله تصریح دارند و سایرین اقتباس شده است.

امام خامنه ای، استفتای خصوصی شماره ۶۴۴۱۸۵، تاریخ استفتاء: ۲۲/۰۳/۱۳۹۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، اقتباس از فصل فیما لا بأس للصائم و فصل فیما یجب الامساک عنه فی الصوم من المفطرات، م ۴؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۵۸۲؛ مکارم، سایت، استفتائات، روزه، مبطلات روزه، خوردن و اشامیدن، حکم استعمال قرص زیرزبانی برای روزه دار؛

۱۴۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک، مسئله ۷۷.

کرم، پماد و حنا

استفاده از کرم و پماد و حنا و مانند آن برای روزه چه حکمی دارد؟^{۱۴۴}
اشکال ندارد (مراجع عظام تقلید).

دومین مفطر: جماع

دخول بدون انزال

اگر جماع (دخول) صورت بگیرد، اما انزال نشود (منی خارج نشود)، آیا باز هم روزه باطل است؟^{۱۴۵}
دخول تمام ختنه گاه^{۱۴۶} باطل کننده روزه است؛ هرچند منی بیرون نیاید اما دخول به مقدار کمتر از ختنه گاه روزه را باطل نمی کند (مراجع عظام تقلید).

شک در دخول

اگر شک در دخول یا مقدار آن داشته باشد، حکم روزه اش چگونه است؟
اگر قصد جماع و دخول به مقدار ختنه گاه را نداشته است، روزه اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^{۱۴۷}
نکته: شایان ذکر است اگر عمدا جماع کند اما شک در دخول به مقدار ختنه گاه را داشته باشد، حکم قصد قاطع را دارد که بحش بیان شد.

دخول غیرآلت

آیا داخل کردن انگشت و مانند آن در دبر یا قبل، روزه زن یا مرد را باطل می کند؟^{۱۴۸}

۱۴۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک، اقتباس از م ۴؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، اقتباس از م ۱۵۷۳؛ امام خامنه ای، احکام روزه، اقتباس از س ۷۴؛

۱۴۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثالث من المفطرات؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۴ و ۱۵۸۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۷۴ و س ۹۹.

۱۴۶. درباره کسی که آلتش قطع شده است، مسئله اختلافی است.

۱۴۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۶.

۱۴۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۸؛ این مطلب را می توان اقتباس از م ۱۵۷۲ رساله مراجع (مبطلات روزه) و همچنین م ۱۵۸۴ استفاده کرد، نظر امام خامنه ای اقتباس شده است.

خیر، این کار به خودی خود اشکال ندارد (مراجع عظام تقلید).

اجبار همسر برای بطلان روزه توسط همسر

اگر در ماه مبارک رمضان یکی از زوجین طرف دیگر را به آمیزش یا کار دیگری مجبور کند که روزه را باطل می کند، حکم روزه کسی که مجبور شده است، چیست؟ کفاره آن بر عهده کیست؟

اگر اجبار در حدی باشد که از اختیار فرد خارج باشد، روزه کسی که مجبور شده است، باطل نمی شود (مراجع عظام تقلید).^{۱۴۹}
اما کفاره آن:

الف. زن، شوهر را مجبور کرده است:^{۱۵۰}

کفاره روزه شوهر بر عهده زن نمی باشد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. شوهر، زن را مجبور کرده است:

۱. بر غیر جماع اجبار کرده است:

کفاره زن بر عهده کسی واجب نمی باشد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^{۱۵۱}

۲. بر جماع اجبار کرده است:

الف. شوهر عذر نداشته و روزه بر او واجب بوده است:^{۱۵۲}

شوهر باید کفاره روزه خودش و روزه زن را بدهد (حضرت امام، آیت الله مکارم)

شوهر باید کفاره روزه خودش و بنا بر احتیاط واجب، کفاره روزه زن را نیز بدهد (آیت الله سیستانی).

ب. شوهر عذر داشته؛ مثلاً مریض بوده و روزه بر او واجب نبوده است:^{۱۵۳}

بنا بر احتیاط واجب، باید کفاره زن را بدهد (حضرت امام).

کفاره بر مرد نیز واجب نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۱۴۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، مسئله ۹؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۵۸۷؛ امام خامنه ای، احکام روزه، اقتباس از س ۸۹

۱۵۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱۶؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۶۷۹

۱۵۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱۵؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۶۸۲؛

۱۵۲. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱۴؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۶۷۸

۱۵۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱۸؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۶۸۳.

اجبار زن اجنبیه به زنا توسط مرد

اگر مرد زنی را مجبور به زنا کند، حکم روزه زن چیست؟ کفاره آن بر عهده کیست؟
اگر اجبار در حدی باشد که از اختیار زن خارج باشد، روزه زن باطل نمی‌شود (مراجع عظام تقلید)^{۱۵۴}
نسبت به کفاره:

بر هیچ کدام نیز کفاره واجب نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی)^{۱۵۵}.
بنا بر احتیاط واجب، مرد باید کفاره زن را بدهد (آیت الله مکارم)^{۱۵۶}.

جماع اختیاری پس از اجبار توسط همسر

اگر شوهر ابتدا زن را مجبور به نزدیکی کند، به طوری که زن هیچ اختیاری نداشته باشد، اما در بین جماع، اجبار مذکور رفع شود، و از حال جماع خارج نشود، حکم روزه زن و کفاره آن چیست؟
روزه زن باطل می‌شود (مراجع عظام تقلید)^{۱۵۷}
و نسبت به کفاره:^{۱۵۸}

باید مرد دو کفاره بدهد و زن یک کفاره بدهد (حضرت امام).
بنا به احتیاط واجب، مرد دو کفاره بدهد و بر زن چیزی جز قضا لازم نیست (آیت الله مکارم).
بر هر کدام یک کفاره است (آیت الله سیستانی).

جماع در حال فراموشی

اگر یکی از زوجین یا هر دوی آنها فراموش کنند که روزه‌اند و جماع کنند، آیا روزه هر دو باطل است؟^{۱۵۹}
هر کدام که فراموش کرده است، روزه‌اش صحیح است و دیگری که فراموش نکرده است، روزه‌اش باطل است (مراجع عظام تقلید).

۱۵۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، مسئله ۹؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۵۸۷؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، اقتباس از س ۸۹، ۱۲۰/ <http://www.leader.ir/fa/book/>

۱۵۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفاره الصوم، مسئله ۱۷.

۱۵۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفاره الصوم، مسئله ۱۷.

۱۵۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما يجب الامساك عنه، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۷؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، اقتباس از درس ۶۰ و ۶۱؛

۱۵۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی صوم الکفاره، مسئله ۱۴؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۰؛

۱۵۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما يجب الامساك عنه، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۸۷؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۰۰.

اکراه به انجام مفطرات

اگر روزه‌دار را اکراه کنند که روزه خود را بایکی از مفطرات باطل کند، مثلاً به او بگویند: «اگر غذا نخوری یا راضی به جماع نشوی، ضرر مالی یا جانی به تو می‌زنیم» و خودش برای جلوگیری از ضرر با اختیار خود، چیزی بخورد یا جماع کند، حکم روزه و کفاره آن چیست؟^{۱۶۰}

فقط قضا لازم است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

اگر اکراه به خوردن یا آشامیدن یا جماع باشد، قضا لازم است و در غیر این سه مورد، بنا بر احتیاط واجب، قضا کند و در هر صورت کفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

تفخیز و مانند آن

آیا تفخیز و مانند آن، روزه را باطل می‌کند؟

الف. منی خارج نشده است:

در صورتی که شخص قصد خروج منی را نداشته باشد، روزه اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).^{۱۶۱}

در صورتی که شخص قصد خروج منی را داشته باشد، حکم نیت قاطع را دارد^{۱۶۲} که قبلاً بیان شد.

ب. منی خارج شده است:^{۱۶۳}

اگر شخص قصد خروج منی را داشته باشد: روزه اش باطل است (مراجع عظام تقلید).

و چنانچه قصد خروج منی را نداشته است:

اگر عادتش خروج منی باشد، روزه باطل است و اگر عادت نداشته است، روزه صحیح است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله

مکارم^{۱۶۴})

۱۶۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی کفاره الصوم؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۵؛ ۱۱۱۷؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۸۹ و ۱۷۰ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۲، وجوب کفاره و موارد آن.

۱۶۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساك عنه، م ۷؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۷۷۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۵۷ و اقتباس از م ۱۵۷۲

۱۶۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۵۹۴

۱۶۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساك عنه، مسئله ۱۸؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۳۷؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۱۹۷۴؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۵۳

۱۶۴. شایان ذکر است که آیت الله مکارم در متن عروه و ثوق را دارند ولی در توضیح المسائل چاپ هفتادم نشر ۱۳۹۵، همان عادت را دارند.

اگر اطمینان دارد که منی از او خارج نمی‌شود روزه او صحیح است. ولی اگر اطمینان ندارد، روزه‌اش باطل است (آیت الله سیستانی).

نکته: در صورتی که روزه صحیح است اگر شوخی را ادامه دهد تا آنجا که نزدیک است منی خارج شود و خودداری نکند تا خارج شود، روزه‌اش باطل است.^{۱۶۵}

اگر شخص قصد خروج منی را نداشته و عادت به خروج منی هم نداشته است، چنانچه منی خارج شود، آیا قضا و كفاره دارد؟^{۱۶۶}

روزه صحیح است (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

درجایی که احتمال عقلایی خروج منی را می‌داده است چنانچه خروج منی بر اثر تماس بدنی با زن بوده است، مثل ملاعبه و بوسیدن و لمس کردن، قضا و كفاره، هر دو واجب می‌شود؛ اما در غیر مباشرت با زن، قضا کافی است (آیت‌الله سیستانی).

سومین مفتر: استمنا

تعریف استمنا

استمنا چیست؟

استمنا یعنی اینکه انسان با خود یا به وسیله دیگری بدون جماع، کاری کند که منی از او بیرون آید.^{۱۶۷}

استمنا بدون خروج منی

اگر در روزه ماه رمضان عمداً به قصد بیرون آمدن منی کاری کند، در صورتی که منی بیرون نیاید، حکم روزه‌اش چیست؟^{۱۶۸}

روزه‌اش باطل نمی‌شود (حضرت امام).

روزه‌اش باطل می‌شود (آیات عظام مکارم).

احتیاط واجب این است که روزه را تمام کند و بعداً قضای آن را به جا آورد (امام خامنه ای).

اگر دومرتبه نیت روزه نکند، روزه‌اش باطل است و اگر دوباره نیت کند، باید بنا بر احتیاط لازم، روزه آن روز را تمام کرده و قضا

^{۱۶۵}. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۵.

^{۱۶۶}. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد وجوب القضا دون الکفاره، مورد العاشر؛ سیستانی منهاج الصالحین، فصل سوم، كفاره روزه، م ۱۰۲۳، مورد السابع؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۵۳؛ امام خامنه ای، احکام روزه، س ۱۳۸.

^{۱۶۷}. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فیما یجب الامساک عنه، الرابع؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۵۸۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۳۴.

^{۱۶۸}. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۱۷؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۴؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۹، احکام روزه، استمرار در نیت

کند (آیت الله سیستانی).

ملاک و علائم منی

ملاک منی در زن ها و مردها و افراد مریض در صورت شک در منی بودن مایع خارج شده از آن ها چیست؟

الف. در مردها: ^{۱۶۹}

ملاک، داشتن هر سه نشانه با هم است؛ یعنی جستن همراه با شهوت و سستی (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

ملاک جستن همراه با شهوت است (آیت الله مکارم).

ب. در زن ها: ^{۱۷۰}

رطوبتی که همراه با شهوت ^{۱۷۱} خارج شود، حکم منی را دارد (حضرت امام).

اگر زن به اوج لذت جنسی برسد و در آن حال مایعی از او خارج شود جنابت محقق شده و غسل بر او واجب می شود (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

رطوبتی که همراه با شهوت خارج شود بگونه ای که صدق انزال کند - این رطوبت عادتاً همراه با اوج لذت جنسی است - حکم منی را دارد (آیت الله سیستانی).

ج. در اشخاص مریض (هر گونه مریضی که موجب ضعف جسمانی باشد به نحوی که تحقق جستن منی از او عملی نباشد ^{۱۷۲}):

^{۱۷۳}

ملاک فقط شهوت است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

نگاه شهوت آلود

آیا نگاه کردن همراه با شهوت به همسر یا غیرهمسر یا عکس و فیلم مربوط به همسر یا غیرهمسر، روزه را باطل می کند؟ ^{۱۷۴}

^{۱۶۹}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی غسل الجنابه، الاول؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۳۴۶؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۱۷۷.

^{۱۷۰}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی غسل الجنابه، الاول؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۳۴۶؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۱۷۱؛ مکارم، توضیح

المسائل، م ۳۶۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، غسل جنابت، فصل اول، سبب جنابت؛

^{۱۷۱}. حضرت امام: نوعاً با شهوت مخصوص (خمینی، استفتائات، ج ۱، کتاب طهارت، جنابت در بانوان، س ۴۵۸)

^{۱۷۲}. امام خامنه ای، استفتای خصوصی شماره ۸۰۳۴۷۶، تاریخ استفتاء: ۲۲/۰۶/۱۳۹۶

^{۱۷۳}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی غسل الجنابه، الاول؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۳۴۶؛ امام خامنه ای، استفتای خصوصی شماره ۶۲۴۸۴۴

تاریخ استفتاء: ۱۲/۱۱/۱۳۹۴

^{۱۷۴}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الرابع من المفطرات؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، اقتباس از س ۱۳۷ و ۱۳۸؛ توضیح

اگر به قصد انزال (خارج شدن منی) نباشد و انزال هم نشود، روزه باطل نمی‌شود؛ هرچند برای روزه‌دار کراهت دارد (مراجع عظام تقلید).

خوابیدن در روز با علم به احتلام

روزه‌داری که می‌داند اگر بخوابد، محتلم می‌شود، آیا در بین روز جایز است بخوابد؟^{۱۷۵}
جایز است بخوابد؛ گرچه در بین خواب محتلم هم بشود (مراجع عظام تقلید).

بیدار شدن در هنگام خروج منی

اگر روزه‌دار در خواب محتلم شده و در حال خروج منی از خواب بیدار شود، حکم روزه‌اش چیست؟^{۱۷۶}
روزه‌اش صحیح است و لازم نیست پس از بیدار شدن، از خروج منی جلوگیری کند؛ حتی اگر برایش ضرری نداشته باشد (مراجع عظام تقلید).

خروج منی شخص محتلم با ادرار یا استبرا

اگر روزه‌داری که محتلم شده است، بداند به واسطه ادرار یا استبرا، باقی‌مانده منی از او بیرون می‌آید، آیا می‌تواند ادرار یا استبرا کند؟^{۱۷۷}

الف. اگر ادرار یا استبرا قبل از غسل باشد:

اشکال ندارد و روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. اگر ادرار یا استبرا بعد از غسل باشد:

نمی‌تواند ادرار یا استبرا کند (حضرت امام).

اشکال ندارد و روزه‌اش صحیح است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۵۷

۱۷۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۱۴؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۰؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۳۹؛

۱۷۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۱۵؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۱۴۰؛

۱۷۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یجب الامساک عنه، م ۱۵؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۵۷۲؛

لزوم ادرار قبل از غسل برای محتلمی که می‌داند بعد از غسل، منی از او خارج می‌شود

روزه‌داری که محتلم شده است، اگر بداند در صورتی که قبل از غسل ادرار نکند، باقی‌مانده منی بعد از غسل از او خارج می‌شود، آیا واجب است قبل از غسل ادرار کند؟^{۱۷۸}

بنا بر احتیاط واجب، لازم است ادرار کند (حضرت امام).

لازم نیست ادرار کند (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

خروج منی شخص غیرمحتلم با ادرار

اگر بیماری شخص به گونه‌ای است که یقین دارد همراه ادرارش منی خارج می‌شود، آیا جایز است در حال روزه ادرار کند؟ اگر ادرار کند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۱۷۹}

می‌تواند ادرار کند و اگر بی‌اختیار منی خارج شود، روزه‌اش صحیح است و باید برای نماز غسل کند (امام خامنه ای).

روزه اش باطل نمی‌شود. (آیت الله مکارم)

غسل نکردن برای احتلام در روز

اگر روزه‌دار بعد از نماز صبح محتلم شود و تا غروب غسل نکند، آیا روزه‌اش صحیح است؟^{۱۸۰}

روزه‌اش صحیح است و واجب نیست فوراً غسل کند؛ بلکه برای نماز یا مانند آن باید غسل کند (مراجع عظام تقلید).

چهارمین مفطر: بقای بر جنابت تا اذان صبح

بقای بر جنابت در روزه‌های مختلف

اگر شخص تا اذان صبح جنب بماند، حکم روزه‌اش در اقسام روزه چیست؟ (الف. مستحبی؛ ب. واجب معین؛ ج. واجب غیرمعین؛ د. ماه رمضان؛ ه. قضای ماه رمضان؛ و. روزه استیجاری)

الف. بقای بر جنابت در روزه مستحبی: روزه صحیح است (مراجع عظام تقلید).^{۱۸۱}

۱۷۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یجب الامساک عنه، م ۱۶؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۳.

۱۷۹. امام خامنه ای، کد: ۲۸۹۳۱۳؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۱۰۹۱۴۱۰۲.

۱۸۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۲؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۴۲ و ۱۰۵.

۱۸۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۲ و ۱۱۵ و ۱۱۶.

ب. بقای بر جنابت در روزه واجب معین (غیر ماه رمضان):^{۱۸۲}

روزه صحیح است؛ اگرچه از روی عمد باشد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ج. بقای بر جنابت در روزه واجب غیرمعین (غیرقضای ماه رمضان):^{۱۸۳}

روزه اش صحیح است؛ اگرچه عمدی باشد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

د. بقای بر جنابت در روزه ماه رمضان:

۱. بقای عمدی:^{۱۸۴}

روزه اش باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

بنا بر احتیاط واجب، روزه اش باطل است (آیت الله مکارم).

باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه^{۱۸۵} انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد (آیت الله سیستانی).

۲. بقای از روی فراموشی غسل:^{۱۸۶}

روزه باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

بنا بر احتیاط واجب، روزه باطل است (آیت الله مکارم).

اگر بعد از پایان روز یادش بیاید باید روز دیگری را روزه بگیرد و اگر در بین روز یادش بیاید، باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه^{۱۸۷} انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد (آیت الله سیستانی).

۱۸۲. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۲ و ۱۱۵ و ۱۱۶.

۱۸۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۲ و ۱۱۵ و ۱۱۶.

۱۸۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۱۹؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۱۰۱؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۹۱.

۱۸۵. یعنی خصوص روزه واجب را نیت نکند؛ بلکه از مبطلات روزه پرهیز کند و قصدش از این کار به طور کلی قربۀ الی الله باشد.

۱۸۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، م ۵۰؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۲؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۳۷۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۹۵؛

۱۸۷. یعنی خصوص روزه واجب را نیت نکند؛ بلکه از مبطلات روزه پرهیز کند و قصدش از این کار به طور کلی قربۀ الی الله باشد.

۳. بقای غیر عمدی (مثال: در شب ماه رمضان در خواب جنب شود و خواب او تا بعد از اذان صبح ادامه یابد):^{۱۸۸}
روزه صحیح است (مراجع عظام تقلید).

۴. بقای بر جنابت به سبب جهل به حکم وجوب غسل جنابت:^{۱۸۹}
اگر شخص، جاهل مقصر باشد، روزه اش باطل است؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب، جاهل قاصر نیز روزه اش باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

(مکارم: بنابر احتیاط واجب) روزه باطل است و تفاوتی ندارد جاهل مقصر باشد یا جاهل قاصر (امام خامنه ای، آیت الله مکارم^{۱۹۰}).
اگر شخص، جاهل مقصر باشد، روزه اش باطل است و اگر جاهل قاصر^{۱۹۱} باشد، روزه اش صحیح می باشد. (آیت الله سیستانی).

ه. بقای بر جنابت در روزه قضای ماه رمضان:

۱. بقای عمدی:^{۱۹۲}

روزه اش باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).
بنا بر احتیاط واجب، روزه اش باطل است (آیت الله مکارم).

۲. بقای غیر عمدی:^{۱۹۳}

روزه اش باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).
بنا بر احتیاط واجب، روزه اش باطل است (آیت الله مکارم).

۱۸۸. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۱۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۱۰۲؛
۱۸۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی اعتبار العمد و الاختیار فی الافطار؛ اجوبه الاستفتاءات، سؤال ۷۷۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱،
م ۲۰۲۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۹۹. امام خامنه ای، اجوبه الاستفتاءات، س ۷۷۳
۱۹۰. شایان ذکر است که آیت الله مکارم در حاشیه عروه به این شکل بیان می کنند: در جاهل غافل چه مقصر یا قاصر باشد، روزه صحیح است؛ مگر این
که جاهل شاک باشد که در این صورت روزه اشکال دارد. البته نظر رساله جدید ایشان در متن بیان شد.
۱۹۱. مانند کسیکه ۱. در یادگیری مسأله کوتاهی نکرده و هنگام انجام مبطل، تردید هم نداشته است. زیرا فردی که شک در مفطر روزه بودن عملی دارد و
احتمال مفطر بودن آن را می دهد ولی قادر به یادگیری حکم شرعی مربوط به آن نیست، وظیفه اش احتیاط است یعنی باید آن عمل را انجام ندهد و
چنانچه با امکان احتیاط، عمداً آن عمل را انجام دهد، مقصر محسوب می شود. ۲. در هنگام انجام مفطر، برای ارتکاب آن، حجت شرعی داشته
باشد.

۱۹۲. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۰۱؛
سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۹۳
۱۹۳. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۰۱؛
سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۱۹۹۳

روزه‌اش صحیح است (آیت‌الله سیستانی).

۳. بقای ازروی فراموشی غسل:^{۱۹۴}

به احتیاط واجب روزه باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

روزه صحیح است (آیت‌الله سیستانی).

۴. بقای بر جنابت به سبب جهل به حکم وجوب غسل جنابت:^{۱۹۵}

اگر شخص، جاهل مقصر باشد، روزه‌اش باطل است؛ بلکه بنا بر احتیاط واجب، جاهل قاصر نیز روزه‌اش باطل است (حضرت امام).

(مکارم: بنابر احتیاط واجب) روزه باطل است و تفاوتی ندارد جاهل مقصر باشد یا جاهل قاصر (امام خامنه ای، آیت‌الله مکارم^{۱۹۶}).

اگر شخص، جاهل مقصر باشد، روزه‌اش باطل است و اگر جاهل قاصر^{۱۹۷} باشد، روزه‌اش صحیح می‌باشد. (آیت‌الله سیستانی).

و. بقای بر جنابت در روزه استیجاری:^{۱۹۸}

بقای بر جنابت در روزه استیجاری، موجب بطلان روزه است (امام خامنه ای)

حکم بقاء بر جنابت شامل روزه ماه رمضان و قضای آن و روزه استیجاری، اگر قضای ماه رمضان باشد، می‌شود. (آیت‌الله مکارم)

آگاه‌شدن محتمل از جنابت بعد از اذان صبح

کسی که بعد از طلوع فجر بیدار می‌شود و خود را محتمل می‌بیند، حکم روزه آن روز چیست؟^{۱۹۹}

۱۹۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن و م ۵۰؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۷۸۳؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، صوم، آنچه باید امساک کند، پنجم؛

توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۲.

۱۹۵. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی اعتبار العمد و الاختیار فی الافطار؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۷۷۳، بحث تتمیم؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۲۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۹۹

۱۹۶. شایان ذکر است که آیت‌الله مکارم در حاشیه عروه به این شکل بیان می‌کنند: در جاهل غافل چه مقصر یا قاصر باشد، روزه صحیح است؛ مگر این که جاهل شاک باشد که در این صورت روزه اشکال دارد. البته نظر رساله جدید ایشان در متن بیان شد.

۱۹۷. مانند کسی که ۱. در یادگیری مسأله کوتاهی نکرده و هنگام انجام مبطل، تردید هم نداشته است. زیرا فردی که شک در مفطر روزه بودن عملی دارد و احتمال مفطر بودن آن را می‌دهد ولی قادر به یادگیری حکم شرعی مربوط به آن نیست، وظیفه‌اش احتیاط است یعنی باید آن عمل را انجام ندهد و چنانچه با امکان احتیاط، عمداً آن عمل را انجام دهد، مقصر محسوب می‌شود. ۲. در هنگام انجام مفطر، برای ارتکاب آن، حجت شرعی داشته باشد.

۱۹۸. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، استفتاء ۷۲۸۹۰۲: تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۱۰/۱۵؛ مکارم، سایت،

<https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۲۱&mid=۲۶۵۸۲۱>

1. روزه ماه رمضان:

روزه‌اش صحیح است؛ اگرچه بداند قبل از اذان محتلم شده است (مراجع عظام تقلید).

2. روزه قضای ماه رمضان:

الف. اگر نداند قبل از اذان صبح محتلم شده است یا بعدش، روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله

مکارم).^{۲۰۰}

ب. اگر بداند قبل از اذان محتلم شده است:^{۲۰۱}

اگر وقت قضا تنگ نباشد:

روزه‌اش باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

بنا به احتیاط واجب، روزه‌اش باطل است (آیت الله مکارم).

روزه‌اش صحیح است (آیت الله سیستانی).

اگر وقت قضا تنگ باشد:

روزه‌اش صحیح است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

3. روزه واجب معین:^{۲۰۲}

روزه‌اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

4. روزه واجب غیر معین:^{۲۰۳}

روزه‌اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

۱۹۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن، مسئله ۵۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۳ و ۱۱۴.

۲۰۰. توضیح المسائل مراجع، اقتباس از مسئله ۱۶۳۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن، اقتباس از مسئله ۵۴.

۲۰۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۵؛ و ۱۰۹۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن، مسئله ۵۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۳ و ۱۱۴ و ۱۱۵؛

۲۰۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن، مسئله ۴۸؛ ؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۵.

۲۰۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن، مسئله ۴۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۵.

حکم روزه کسی که غسل او باطل بوده است

جاهل به موضوع

اگر شخصی به سبب جهل به موضوع در ماه مبارک رمضان بعد از اذان صبح متوجه می شود که غسلش باطل بوده، (مانند اینکه متوجه شود مانعی در حین غسل در اعضاء بوده یا آب غسل نجس بوده است) آیا روزه اش صحیح است؟^{۲۰۴}

روزه صحیح است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

نکته: شایان ذکر است از مساله بقای غیر عمدی بر جنابت، صحت روزه طبق نظر سایر مراجع عظام تقلید استفاده می شود که توضیح آن گذشت.

جاهل به حکم

اگر غسل فرد جنب به دلیل جهل به مساله دارای خللی بوده که مبطل بوده است (مانند اینکه نمی دانسته است باید ترتیب در غسل را رعایت کند) و با همان غسل روزه گرفته، آیا روزه صحیح است؟^{۲۰۵}

روزه صحیح است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

شروع اذان در وسط غسل

اگر فرد جنب نزدیک اذان صبح از خواب بیدار شده و اقدام به غسل نماید اما قبل از اتمام غسل اذان گفته شود، روزه او چه حکمی پیدا می نماید؟^{۲۰۶}

اگر با علم یا گمان به اینکه وقت برای غسل دارد، شروع به غسل کرده، کفایت می کند و روزه اش صحیح است (امام خامنه ای)

جنب شدن با تخیل داشتن وقت برای غسل

اگر به گمان اینکه برای غسل وقت دارد، خود را جنب کند و بعد بفهمد وقت تنگ بوده است، حکم چیست؟^{۲۰۷}

چنانچه تیمم کند، روزه اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

^{۲۰۴}. حضرت امام، استفتائات، ج ۱، احکام روزه، س ۱۰۱؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶، ص ۲۴۹؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۸۵؛

^{۲۰۵}. حضرت امام، استفتائات، ج ۱، احکام روزه، س ۱۰۱؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۱۹۸؛ مکارم، استفتائات، ج ۲، س ۸۵؛

^{۲۰۶}. امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۹ و ۱۲۰؛

^{۲۰۷}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن و ۶۶؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۴؛

جنب شدن بدون داشتن وقت برای غسل و تیمم

حکم کسی که در شب ماه رمضان خود را جنب می کند، درحالی که برای هیچ کدام از غسل و تیمم وقت ندارد، چیست؟^{۲۰۸}
روزه اش باطل است و قضا و کفاره بر او واجب می شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
اشکال دارد و احتیاطاً قضا و کفاره به جا آورد (آیت الله مکارم).

تأخیر عمدی غسل جنابت و تیمم کردن در تنگی وقت

اگر جنب تا نزدیک اذان صبح عمداً غسل نکرده و در تنگی وقت تیمم کند، حکم روزه اش چیست؟
الف. روزه ماه رمضان:^{۲۰۹}

روزه اش صحیح است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).
بنا بر احتیاط واجب، تیمم کند و روزه را بگیرد و قضای آن را هم به جا آورد (آیت الله مکارم).
ب. روزه قضای ماه رمضان:^{۲۱۰}

ترجیح خوردن سحری بر غسل واجب

اگر شخص جنب وقت کافی برای غسل کردن و خوردن سحری ندارد، و به جهت ضعفی که در طول روز حاصل می شود، غذا (سحری) را بر غسل ترجیح بدهد و تا اذان صبح غسل نکند، حکم روزه او چیست؟^{۲۱۱}
واجب است تیمم بدل از غسل نماید و اگر آن را هم ترک کرده، واجب است علاوه بر قضا کفاره هم بپردازد (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

چنانچه روزه گرفتن بدون سحر برای شخص جنب حرجی نیست، واجب است غسل کند و اگر حرجی است، واجب است تیمم بدل از غسل نماید و اگر آن را هم ترک کرده، احتیاط واجب علاوه بر قضا، کفاره هم بپردازد (آیت الله مکارم).

خوابیدن شخص جنب در شب ماه رمضان

جواز خوابیدن شخص جنب در شب ماه رمضان

اگر جنب در شب ماه رمضان بداند یا احتمال بدهد که اگر بخوابد، برای غسل کردن تا قبل از اذان صبح بیدار می شود، آیا جایز است،

۲۰۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۳.

۲۰۹. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساك عنه، مسئله ۵۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۱؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۱۱.

۲۱۰.

۲۱۱. تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصوم، القول فیما یجب الامساك عنه، م ۹؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساك عنه، م ۵۱؛

بخوابد؟ برای بار دوم و سوم یا بیشتر، اگر بیدار شود، آیا باز هم می تواند بخوابد؟^{۲۱۲}

اگر احتمال بیدار شدن را می دهد، می تواند بخوابد و تفاوتی بین خواب اول و بیشتر از آن وجود ندارد (حضرت امام).
اگر می داند که بخوابد، تا پیش از اذان صبح برای غسل بیدار نمی شود، جایز نیست قبل از غسل کردن بخوابد (امام خامنه ای).
اگر احتمال بیدار شدن را می دهد، می تواند بخوابد؛ ولی احتیاط این است که در دفعه دوم که بیدار شد، نخوابد تا غسل کند (آیت الله مکارم).

اگر اطمینان بیدار شدن را می دهد می تواند بخوابد و اگر اطمینان به بیدار شدن ندارد، بنا بر احتیاط واجب، نباید بخوابد و بین خواب ها فرقی وجود ندارد (آیت الله سیستانی).

تعریف خواب اول

منظور از خواب اول چیست؟

الف. برای فردی که در بیداری جنب می شود:^{۲۱۳}

اولین خواب بعد از جنابت، خواب اول محسوب می شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ب. برای فردی که در خواب جنب شده است (محتلم شده است):^{۲۱۴}

خوابی که در آن احتلام صورت گرفته است، خواب اول حساب می شود. بنابراین اگر پس از بیدار شدن از خواب احتلام، دوباره بخوابد و تا اذان صبح بیدار نشود، حکم خواب دوم را دارد (آیت الله سیستانی)
خوابی که در آن احتلام صورت گرفته است، خواب اول حساب نمی شود؛ بنابراین اگر پس از بیدار شدن از خواب احتلام، دوباره بخوابد، حکم خواب اول را دارد (حضرت امام، آیت الله مکارم).

خواب ماندن شخص جنب همراه تصمیم بر غسل کردن

الف. خواب اول

اگر شخص در شب ماه رمضان در بیداری جنب شود و بخوابد درحالی که تصمیم داشته است قبل از اذان غسل کند، ولی خواب بماند، حکم روزه اش چیست؟^{۲۱۵}

۲۱۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۵؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱،

م ۲۰۱؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۱۶، باقی ماندن بر جنابت، م ۷، ص ۲۵۰

۲۱۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۰؛ عروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، م ۵۶

۲۱۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۱؛

۲۱۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۷؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۶؛ امام خامنه ای، سایت، روزه،

اگر احتمال می‌داده است بیدار می‌شود، روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم)
اگر اطمینان دارد که بیدار می‌شود، روزه وی صحیح است. و اگر اطمینان به بیدار شدن ندارد، ولی احتمال معقول می‌دهد که بیدار می‌شود باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد (آیت الله سیستانی).

ب. خواب غیراول

شخص جنب در شب ماه رمضان از خواب دوم یا بیشتر بیدار می‌شود و دوباره می‌خواهد درحالی که تصمیم داشته است قبل از اذان غسل کند؛ ولی خواب می‌ماند. روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۱۶}

اگر احتمال می‌داده است که بیدار می‌شود، فقط باید روزه آن روز را قضا کند و کفاره بر او واجب نمی‌شود (حضرت امام)
باید قضای آن روز را بجا آورد (امام خامنه‌ای).

اگر اطمینان داشته باشد یا احتمال معقول دهد که بیدار می‌شود باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد (آیت الله سیستانی).
اگر احتمال بدهد که دوباره بخوابد پیش از اذان صبح برای غسل کردن بیدار می‌شود چنانچه بخوابد و بیدار نشود، احتیاطاً باید روزه آن روز را قضا کند، ولی کفاره بر او واجب نمی‌شود (آیت الله مکارم).

خواب ماندن شخص جنب همراه با علم به بیدار نشدن

الف. حکم خوابیدن

اگر جنب در شب ماه رمضان بداند که اگر بخوابد، تا صبح بیدار نمی‌شود، آیا می‌تواند بخوابد؟^{۲۱۷}
قبل از غسل کردن، خوابیدن جایز نیست (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).
بنا بر احتیاط واجب قبل از غسل کردن، خوابیدن جایز نیست (آیت الله سیستانی).

س ۱۱۷ و ۱۰۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۰۲
۲۱۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۶ و ۵۸؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۰، مسئله ۱۶۳۸؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۷ و ۱۰۳؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۰۳
۲۱۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۵؛ عروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۵؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۱۷ و ۱۰۳

ب. حکم روزه

اگر جنب در شب ماه رمضان بداند که اگر بخوابد، تا صبح بیدار نمی‌شود چنانچه بخوابد و خواب بماند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۱۸}

روزه‌اش باطل شده و قضا و کفاره بر او واجب می‌شود (حضرت امام، امام خامنه‌ای).

باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد و کفاره پردازد (آیت الله سیستانی).

روزه‌اش اشکال دارد و بنا بر احتیاط واجب، قضا و کفاره هم باید بدهد (آیت الله مکارم).

خواب ماندن شخص جنب با تصمیم تیمم قبل از اذان صبح

سال قبل در سحر ماه رمضان غسل جنابت بر من واجب شد و وقتی بیدار شدم با خود گفتم صبر می‌کنم تا وقت تنگ شود آنگاه تیمم به نیابت از غسل می‌کنم ولی خوابم برد و بیدار نشدم تکلیف من چیست؟^{۲۱۹}

اگرچه بنا داشتید به وظیفه خود در تنگی وقت عمل کنید، لکن قضای آن روز بر شما واجب است بلی اگر وظیفه شما تیمم بوده باشد و تصمیم بر تیمم هم قبل از فجر داشته باشید لکن خوابتان برده باشد، در خواب اول روزه صحیح است. (امام خامنه‌ای)

فاقد الطهورین

اگر فردی قبل از اذان صبح جنب شود، ولی دسترسی به آب یا چیزی که با آن تیمم کند نداشته باشد، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۲۰}

روزه‌اش صحیح است، مگر در مواردی که بقای بر جنابت باعث فساد روزه می‌شود مانند قضای ماه رمضان که تفصیل آن بیان شد (حضرت امام).

به احتیاط واجب در روزه واجب غیر موسع آن روز را روزه گرفته و سپس قضای آن را هم بگیرد و در غیر آن روزه را به تأخیر بیندازد (آیت الله مکارم).

روزه‌اش صحیح است (آیت الله سیستانی).

۲۱۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۲۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۵؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۰۳ و ۱۱۷؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۰۲؛

۲۱۹. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۱۱۸.

۲۲۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۶۴؛

پنجمین مفطر: بقای بر حیض و نفاس

پاکی از حیض و نفاس

حکم روزه‌های حائض و نفسا چیست؟^{۲۳۱}

روزه حائض یا نفسا صحیح نیست هرچند حیض یا نفاس در قسمتی از روز باشد (مراجع عظام تقلید).

بقای بر حیض و نفاس

الف. بقای عمدی بر حیض و نفاس

اگر حائض یا نفسا تا اذان صبح عمداً غسلش را انجام ندهد یا اگر وظیفه‌اش تیمم است، عمداً تیمم نکند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟

الف. در روزه ماه رمضان:^{۲۳۲}

روزه‌اش باطل است (حضرت امام).

باید روزه آن روز را تمام کند و بنابر احتیاط واجب آن را به قصد قربت مطلقه انجام دهد و روز دیگری را نیز به نیت قربت مطلقه روزه بگیرد (آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، روزه باطل است (آیت الله مکارم).

ب. در روزه غیر ماه رمضان:^{۲۳۳}

روزه قضای ماه رمضان بنا بر احتیاط واجب باطل بوده و غیر آن صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

روزه‌اش حتی در قضای ماه رمضان صحیح است (آیت الله مکارم).

ب. بقای غیر عمدی بر حیض و نفاس

اگر زن نزدیک اذان صبح از حیض یا نفاس پاک شود و برای هیچ کدام از غسل و تیمم وقت نداشته باشد، یا بعد از اذان صبح بفهمد

که پیش از اذان پاک شده است، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۳۴}

۲۳۱. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی شرائط صحه الصوم؛ الرابع، ج ۱، فصل رابع، شرط صحت صوم و وجوبه، م ۱۱۳۹؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۷؛

۲۳۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۷ و ۱۶۳۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، مسئله ۲۰۰۷؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، ذیل مسئله ۴۸، الثامن؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۰۷ و ۲۰۴ و ۲۰۵.

۲۳۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۷ و ۱۶۳۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن.

۲۳۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۳۹؛ امام خامنه ای، شماره: ۵۶۷۷۸۰، تاریخ استفتاء: ۱۳۹۴/۰۵/۰۳.

روزه صحیح است؛ مگر در قضای ماه مبارک رمضان که در وسعت وقت، بنابر احتیاط واجب صحیح نیست (حضرت امام، امام خامنه ای)^{۲۲۵}.

روزه صحیح است و تفاوتی بین اقسام روزه نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

اگر خانمی قبل از اذان صبح از خون حیض پاک شده ولی واریسی انجام نداده و بعد از اذان صبح متوجه شده پاک است، تکلیف روزه اش چیست؟^{۲۲۶}

بنابر احتیاط واجب روزه اش باطل است. (امام خامنه ای).

ج. بقای بر حیض و نفاس به سبب فراموش کردن غسل

اگر زن غسل حیض یا نفاس را فراموش کند و بعد از یک یا چند روز یادش بیاید، حکم روزه‌هایی که گرفته است، چیست؟^{۲۲۷}

روزه صحیح است و تفاوتی بین اقسام روزه نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

روزه صحیح است؛ به جز روزه ماه رمضان که بنا بر احتیاط واجب، باطل است (آیت الله مکارم).

تأخیر عمدی غسل حیض و نفاس و انجام تیمم در تنگی وقت

اگر زنی که از حیض یا نفاس پاک شده است، عمداً غسل نکند تا وقت تنگ شود و تیمم کند، روزه آن روزش چه حکمی دارد؟^{۲۲۸}

همه اقسام روزه صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

فاقد الطهورین

اگر زن از حیض و نفاس پاک شود اما دسترسی به آب یا چیزی که با آن تیمم کند نداشته باشد، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۲۲۹}

همه انواع روزه صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

به احتیاط واجب در روزه واجب غیر موسع آن روز را روزه گرفته و سپس قضای آن را هم بگیرد و در غیر آن، روزه را به تأخیر بیندازد (آیت الله مکارم).

^{۲۲۵}. شایان ذکر است که طبق نظر امام خامنه ای برای غیر روزه ماه رمضان و قضای آن مدرکی پیدا نشد.

^{۲۲۶}. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۶۳۱۸۰ تاریخ استفتاء: ۲۰/۰۳/۱۳۹۵؛

^{۲۲۷}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۵۰؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۴۱.

^{۲۲۸}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، ذیل مسئله ۴۸، الثامن.

^{۲۲۹}. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۶۴؛

خوردن قرص برای جلوگیری از عادت ماهانه

اگر زن برای اینکه حیض نشود و بتواند روزه بگیرد، قرص جلوگیری از عادت ماهانه مصرف کند و به واسطه استعمال آن، عادت نشود، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۲۳۰}

اگر ضرر قابل توجهی ندارد، خوردن قرص اشکالی ندارد و در صورت ندیدن خون روزه اش صحیح است، و اگر خون ببیند و شرایط حیض را نداشته باشد استحاضه است که احکام آن ذکر شد (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

حیض شدن زن در بین روز

حکم روزه زنی که در بین روز حیض شود، چیست؟

قبل از غروب آفتاب^{۲۳۱}:

اگر بین روز هرچند لحظاتی قبل از غروب آفتاب حیض شود، روزه باطل است (مراجع عظام تقلید).

بعد از غروب آفتاب^{۲۳۲}:

روزه باطل است (حضرت امام و امام خامنه ای).

روزه به احتیاط واجب باطل است (آیت الله سیستانی)

روزه صحیح است (آیت الله مکارم).

روزه مستحاضه

روزه زن مستحاضه با چه شروطی صحیح است؟

زن مستحاضه باید اعمالی را انجام بدهد تا روزه اش صحیح باشد:

الف. جلوگیری کردن از آمدن خون^{۲۳۳}:

بنا به احتیاط واجب، در تمام روزی که روزه است، به مقداری که می تواند، از بیرون آمدن خون جلوگیری کند (حضرت امام، آیت

۲۳۰. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۵۴۱۴۸۸: تاریخ استفتاء: ۳۱/۰۲/۱۳۹۴؛ مکارم، احکام بانوان، م ۱۰۴؛ حضرت امام، استفتانات ده

جلدی، ج ۳، س ۳۵۵۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، متفرقات، احکام تحدید النسل، م ۷۴؛

۲۳۱. العروه الوثقی، کتاب الصوم، شرایط صحت صوم، الرابع؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۴۰ و ۷۳۵؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۵۸ و

احکام روزه، م ۱

۲۳۲. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۴۰ و ۷۳۵؛ وسیله النجاه، ج ۱، م ۱۱۳۹؛ مکارم، سایت، استفتانات، غسل واجب، عادت ماهانه، احکام زن حائض؛ امام

خامنه ای، شماره استفتاء: ۵۵۵۵۸۸، تاریخ استفتاء: ۰۷/۰۴/۱۳۹۴

۲۳۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۴۱۷. عروه الوثقی، ج ۱، فصل فی الاستحاضه، ص ۲۷۳، م ۹؛

الله مکارم).

بنا به احتیاط مستحب، در تمام روزی که روزه است، به مقداری که می‌تواند، از بیرون آمدن خون جلوگیری کند (آیت الله سیستانی).

ب. درباره غسل و وضو:^{۲۳۴}

۱. در استحاضه قلیله:

گرفتن وضو شرط صحت روزه نیست (مراجع عظام تقلید^{۲۳۵}).

۲. در استحاضه متوسطه و کثیره:

انجام غسل، شرط صحت روزه نیست (آیت الله سیستانی).

باید غسل‌هایی را که برای نمازهای روزش واجب است، انجام دهد و همچنین بنا بر احتیاط واجب، باید غسل نماز مغرب و عشاء شبی را که می‌خواهد فردای آن را روزه بگیرد نیز به جا آورد (حضرت امام، امام خامنه‌ای). استحاضه، یا قلیله است یا کثیره. استحاضه قلیله که غسل ندارد؛ ولی زنی که استحاضه کثیره است، باید غسل نماز مغرب و عشاء شبی که می‌خواهد فردای آن را روزه بگیرد، به جا آورد و همچنین بنا بر احتیاط واجب غسل‌هایی را که برای نمازهای روزش واجب است (آیت الله مکارم).

ششمین مفطر: دروغ بستن به خدا و پیامبر و اهل بیت □

نوع دروغ

چه نوع دروغی روزه را باطل می‌کند؟^{۲۳۶}

الف. نسبت دروغ به خدا و پیامبر اکرم و ائمه □:

روزه را باطل می‌کند (حضرت امام).

بنا به احتیاط واجب روزه را باطل می‌کند (امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

ب. نسبت دروغ به حضرت زهرا □ و سایر پیامبران و جانشینان آنها:

بنا بر احتیاط واجب، روزه را باطل می‌کند (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم)

۲۳۴. العروه الوثقی، کتاب الطهاره، فصل فی الاغسال، فصل فی الاستحاضه، مسئله ۱۲ و کتاب الصوم، فصل فی ما یجب الامساک عنه، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۴۱۸ و ۱۶۴۳؛ خامنه‌ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۷۵۳۳۶ تاریخ استفتاء: ۱۳/۰۴/۱۳۹۵؛
۲۳۵. این مساله طبق نظر اکثر مراجع عظام تقلید اقتباس از آدرس ذکر شده می‌باشد. حضرت امام، تحریر الوسیله، فصل فی الاستحاضه، م ۶.
۲۳۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فیما یجب الامساک، بخش الخامس و مسئله ۱۹؛ راهنمای فتاوا، ص ۳۱، مسئله ۱۱۹؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۴۴ و ۱۴۵ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۰؛

معصیت کرده است؛ ولی روزه‌اش باطل نمی‌شود و احتیاط مستحب است که یک روز دیگر نیز روزه بگیرد (آیت‌الله سیستانی).

قصد دروغ نداشته است؛ ولی در واقع دروغ بوده

اگر به اعتقاد راست بودن، خبری را نقل کند که در واقع کذب است، آیا روزه‌اش صحیح است؟^{۲۳۷}
بله، روزه‌اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

قصد دروغ داشته است؛ ولی در واقع دروغ نبوده

اگر به اعتقاد کذب بودن، خبری را بگوید؛ ولی بعد بفهمد صادق بوده است، آیا روزه‌اش صحیح است؟^{۲۳۸}
روزه‌اش صحیح است (حضرت امام).

اگر می‌دانسته است این کار روزه را باطل می‌کند، روزه‌اش اشکال دارد و بنا بر احتیاط لازم، روزه را تمام کرده و قضا کند (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تصدیق و تکذیب خبر

در تصدیق خبر دروغ و تکذیب خبر صحیح، حکم روزه شخص چگونه است؟^{۲۳۹}
روزه‌اش باطل می‌شود (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب، روزه‌اش باطل می‌شود (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی و آیت الله مکارم).

نقل حدیث

نقل حدیثی که روزه‌دار دروغ یا راست بودن آن را نداند

اگر شخص روزه‌دار دروغ بودن یا راست بودن حدیثی را نداند، و آن را نقل کند، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۴۰}
روزه‌اش باطل نمی‌شود (حضرت امام).
به احتیاط واجب باطل می‌شود (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۲۳۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۸؛ مورد الرابع؛

۲۳۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۹؛

۲۳۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۱؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فیما یجب الامساک، مسئله ۲۱؛ امام خامنه ای، راهنمای فتاوا، ص ۳۳، اقتباس از مسئله ۱۱۹؛

۲۴۰. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فیما یجب الامساک، مسئله ۲۴؛

کیفیت نقل حدیثی که روزه‌دار دروغ یا راست بودن آن را نداند

اگر شخص روزه‌دار دروغ‌بودن یا راست بودن حدیثی را نداند، آیا جایز است آن را نقل کند؟^{۲۴۱}

احتیاط واجب باید از کسی که آن خبر را گفته یا از کتابی که آن خبر در آن نوشته نقل نماید (حضرت امام)

اگر نسبت دادن آن به صورت حکایت و نقل از کتاب‌هایی باشد که آن را نقل کرده اند، اشکال ندارد (امام خامنه ای)

اگر بخواهد خبری را که دلیلی بر حجیت او ندارد و نمی داند راست است یا دروغ نقل کند، بنا بر احتیاط واجب باید به نحو نقل

بگوید و آن را به پیامبر و ائمه علیهم السلام مستقیماً نسبت ندهد (آیت الله سیستانی).

هرگاه بخواهد خبری را نقل کند که از راست یا دروغ بودن آن اطلاعی ندارد، باید از کسی که آن خبر را گفته، یا از کتابی که در

آن نوشته شده نقل نماید، مثلاً بگوید: فلان راوی چنین می گوید و یا در فلان کتاب چنان نوشته شده است که پیامبر (صلی الله

علیه وآله) فرمود (آیت الله مکارم).

غلط خواندن قرآن

آیا کسی که قرآن کریم را غلط می‌خواند یا بعضی کلمات قرآن کریم را اشتباه تلفظ می‌کند، جایز است در حال روزه قرآن بخواند؟^{۲۴۲}

اگر غلط‌خواندن موجب تغییر معنا شود و آن معنای غلط را بخواهد به خدا و رسول نسبت دهد، حرام است و موجب بطلان روزه

می‌شود (حضرت امام، امام خامنه ای).

بلی، می‌تواند بدون آنکه قصد حکایت از قرآن مُنَزَّل^{۲۴۳} را داشته باشد، قرآن بخواند و در این صورت روخوانی یا از حفظ خواندن

قرآن، هر چند بعضی کلمات را اشتباه بگوید، موجب بطلان روزه نمی‌شود (آیت الله سیستانی).

هرگاه قرآن را عمداً غلط بخواند و آن را به عنوان کلام خدا به خدا نسبت دهد روزه او باطل می‌شود (آیت الله مکارم).

۲۴۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۵۹۷؛ راهنمای فتاوا، ص ۳۱، مسئله ۱۲۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۴۶.

۲۴۲. استفتائات امام، ج ۱، ص ۳۰۹، سؤال ۱۸؛ سیستانی، المسائل المنتخبة، م ۵۰۰؛ امام خامنه ای، استفتائات خصوصی، شماره استفتاء ۷۷۴۱۲۱: تاریخ

استفتاء: ۱۳۹۶/۰۳/۱۶ و شماره استفتاء ۳۵۹۵۹۰: تاریخ استفتاء: ۱۳۹۲/۰۴/۲۹؛ مکارم، سایت، استفتائات، روزه، مبطلات، دروغ بستن به خدا و

پیغمبر؛

۲۴۳. قرآن نازل شده از طرف خداوند متعال بر پیامبرش □.

هفتمین مفطر: رساندن عمدی غبار به حلق

نوع غبار

اگر شخص روزه دار عمداً گرد و غباری را به حلقش برساند، روزه او چه حکمی دارد؟^{۲۴۴}

الف. غبار غلیظ است:

روزه اش باطل می شود (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب روزه اش باطل می شود (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

روزه اش صحیح است؛ مگر آنکه در حلق به گل تبدیل شود و فرو رود. در این صورت روزه اش باطل می شود (آیت الله مکارم).

ب. غبار غلیظ نیست:

روزه اش صحیح است (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

روزه اش صحیح است؛ مگر آنکه در حلق به گل تبدیل شود و فرو رود. در این صورت روزه اش باطل می شود (آیت الله مکارم).

مشقت شدید در جلوگیری از رسیدن غبار به حلق

اگر جلوگیری از رسیدن غبار به حلق برای روزه دار مشقت شدید داشته باشد (مانند گرد و غباری که در اثر وزش باد یا طوفان پدید

می آید و پرهیز از آن معمولاً سختی بسیار زیاد دارد)، حکم روزه اش چیست؟^{۲۴۵}

بنا بر احتیاط واجب روزه اش باطل می شود (حضرت امام).

روزه اش صحیح است (آیت الله سیستانی).

در صورتی که در حلق روی هم انباشته و تبدیل به گل نشود روزه صحیح است؛ در غیر این صورت نیز اگر بتواند بوسیله ای مانند

ماسک از ورود گرد و غبار جلوگیری کند باید این کار را انجام دهد (آیت الله مکارم).

نکته: اگر غبار غیر غلیظ باشد به اختلاف فتاوا توجه شود.

مشاغلی که گرد و غبار دارد

کسی که شغلش سر و کار داشتن با غبار غلیظ است، نسبت به روزه :

۱- آیا می تواند در ماه رمضان سر کار برود (در فرض اجبار و غیر اجبار)؟

۲۴۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فی ما یجب الامساک، مورد السادس؛ وسیله النجاة، مسئله ۱۱۰۴؛ امام خامنه ای،

سایت، احکام روزه، مفطرات، رساندن غبار غلیظ به حلق و س ۱۴۸؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، صوم، مفطرات، الثامن؛

۲۴۵. حضرت امام، تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصوم، القول فی ما یجب الامساک عنه، الثامن؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الصوم، مفطرات، السادس؛

مکارم، استفتاات سایت، احکام روزه، مبطلات، رساندن غبار غلیظ به حلق؛ امام خامنه ای، استفتاء: ۷۷۱۹۳۱، تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶؛

۲- اگر غبار غلیظ از حلق پایین برود حکم روزه چیست؟

۳- در صورت بطلان حکم امساک و قضا و كفاره چیست؟^{۲۴۶}

اگر قصدش انجام مفطر نیست و مراقبت کند غبار از حلق فرو نرود، چنانچه بی اختیار فرو رود، روزه اش صحیح است (امام خامنه ای).

دود سیگار و دخانیات

آیا دود سیگار و تنباکو و سایر انواع دخانیات روزه را باطل می کند؟^{۲۴۷ و ۲۴۸}

بنا بر احتیاط واجب، پرهیز کند (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

دود ماشین و مانند آن

آیا رساندن عمدی دود غیردخانیات، مثل دود ماشین یا آتش، روزه را باطل می کند؟^{۲۴۹}

روزه اش صحیح است (حضرت امام و امام خامنه ای).

اگر دود غلیظ باشد، بنابر احتیاط واجب روزه اش باطل می شود (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

بخار آب

آیا رفتن به حمام و سونا و مانند آن، روزه را باطل می کند؟^{۲۵۰}

بخار آب چه رقیق باشد و چه غلیظ، مبطل روزه نیست (حضرت امام و امام خامنه ای و آیات عظام سیستانی، شبیری).

بنا بر احتیاط واجب، از بخار آب غلیظ پرهیز شود (آیت الله مکارم).

نکته: شایان ذکر است اگر بخار در دهان به آب تبدیل شود و شخص آن را عمداً فرو دهد، روزه اش باطل می شود.

۲۴۶. امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۷۷۱۹۳۱، تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۲۴۷. توجه: تظاهر به روزه خواری جایز نیست؛ اگرچه شخص عذر داشته باشد.

۲۴۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۵؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۴۹ و ۱۵۰

۲۴۹. تحریر الوسیله، ج ۱، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، الثامن؛ سیستانی، منهاج الصالحین، کتاب الصوم، مفطرات، السادس؛ مکارم،

استفتائات جدید، ج ۳، س ۲۹۵؛ امام خامنه ای، استفتاء: ۷۷۱۸۸۷، تاریخ استفتاء: ۱۱/۰۳/۱۳۹۶

۲۵۰. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی المفطرات، السادس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۵؛ امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۵۵۴۶۸۵ تاریخ

استفتاء: ۰۶/۰۴/۱۳۹۴

فرورفتن غبار یا دود یا بخار یا مانند این‌ها بر اثر مواظب نبودن

اگر روزه‌دار مواظبت نکند و غبار و مانند این‌ها وارد حلقش بشود، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۵۱}

اگر گمان داشته باشد که به حلق نمی‌رسد، روزه‌اش صحیح است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

عطر و ادکلن

استعمال عطر یا بوکردن گیاهان خوش‌بو برای روزه‌دار چه حکمی دارد؟^{۲۵۲}

الف. گیاهان خوش‌بو:

بوکردن آن‌ها به خصوص نرگس، کراحت دارد (مراجع عظام تقلید).

ب. عطر:

خوشبو شدن با مشک برای روزه‌دار مکروه است ولی استعمال عطر برای روزه‌دار مانعی ندارد و چنانچه بوی عطر خیلی غلیظ

است که به حلق می‌رسد، بهتر است استشمام نشود (حضرت امام).

استعمال عطر برای روزه‌دار مستحب است (امام خامنه‌ای و آیت الله مکارم).

اشکال ندارد (آیت الله سیستانی).

سالبوتامبول (داروی تنگی نفس)

آیا داروی سالبوتامبول و افشردۀ مبتلایان به آسم (تنگی نفس) که دارو را به صورت گاز یا پودر به ریه می‌رساند، موجب بطلان روزه

است؟^{۲۵۳}

داروی مذکور اشکالی ندارد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

۲۵۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۶؛ عروۀ الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك، الثامن؛ تحریر الوسیله، کتاب الصوم، فصل فیما يجب

الامساك، الثامن؛ وسیله النجاة، کتاب الصوم، فصل فیما يجب الامساك، الثامن، م ۱۱۰۴

۲۵۲. عروۀ الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یکره للصائم، السادس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۷؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۳۲؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۱۷۲؛ مکارم، استفتائات سایت، احکام روزه، کارهایی که بر روزه‌دار مکروه است، حکم استفاده از عطر؛

۲۵۳. حضرت امام، استفتائات، ج ۱، احکام روزه س ۶ و ۷؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۸۶؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۳۶۰؛ آیت الله سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۱۹۸۹،

تنفس مصنوعی

آیا تنفس مصنوعی با دستگاه روزه را باطل می‌کند؟^{۲۵۴}

تنفس مصنوعی با دستگاه موجب بطلان روزه نمی‌شود (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

هشتمین مفطر: فروبردن سر در آب

آیا زیر آب بردن تمام سر در استخر و مانند آن، روزه را باطل می‌کند؟^{۲۵۵}

بنا بر احتیاط باطل‌کننده است (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

مبطل نیست؛ ولی کراهت شدید دارد (آیت الله سیستانی).

غواصی

غواصی با کلاه و مانند آن در زیر آب، برای روزه چه حکمی دارد؟

الف: اگر سر را در محفظه‌ای قرار دهد و زیر آب کند:^{۲۵۶}

اشکال ندارد (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

اگر لباس به سر او چسبیده باشد، صحت روزه‌اش محل اشکال است و بنا بر احتیاط واجب، قضای آن لازم است (امام خامنه‌ای).

ب: اگر سر را به چیزی آغشته کند یا با چیزی بپوشاند که به سر چسبیده است:^{۲۵۷}

بنا به احتیاط واجب، روزه باطل می‌شود (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

اشکال ندارد (آیت الله سیستانی).

فروبردن تمام سر در غیر آب مطلق

آیا فروبردن تمام سر در غیر آب مطلق از سایر مایعات و آب‌های مضاف، روزه را باطل می‌کند؟^{۲۵۸}

۲۵۴. امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۸۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک، اقتباس از م ۴؛

۲۵۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۰۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک، السابع؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه،

س ۱۵۳ و ۱۵۴ و ۱۵۵ و ۱۵۶ و ۱۵۷ و ۱۵۸ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۰؛

۲۵۶. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی المفطرات، السابع، مسئله ۳۱؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، اقتباس س ۱۶۰، و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۱

استفتائات جامعه الزهراء، نماز و روزه، ص ۷۴؛ و استفتائات جامعه الزهراء، نماز و روزه، ص ۷۴؛

۲۵۷. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی المفطرات، السابع، مسئله ۳۱؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۶۰؛ توضیح المسائل، م ۱۳۰۰؛

در سایر مایعات و آب‌های مضاف اشکال ندارد؛ ولی در گلاب، بنا بر احتیاط واجب، جایز نیست (آیات عظام امام، امام خامنه ای).
اشکال ندارد (آیت الله سیستانی).
بنا بر احتیاط واجب، اشکال دارد (آیت الله مکارم).

فروبردن سر در آب به قصد غسل

فروبردن تمام سر در زیر آب به قصد غسل برای شخص روزه‌دار در ماه مبارک رمضان چه حکمی دارد؟^{۲۵۹}
غسل و روزه به احتیاط واجب باطل است مگر اینکه توبه کند و در زمان خروج از آب نیت غسل داشته باشد، که در این صورت فقط غسل صحیح است (حضرت امام).
بنابر احتیاط واجب هم روزه را باید قضا کند و هم غسل را دوباره انجام دهد (آیت الله مکارم).
غسل و روزه، هر دو صحیح است (آیت الله سیستانی).

نهمین مفطر: اماله کردن

استعمال شیاف مایع

آیا شیاف مایع روزه را باطل می‌کند؟^{۲۶۰}
اماله کردن با چیز روان روزه را باطل می‌کند هر چند از روی ناچاری و برای معالجه باشد (مراجع عظام تقلید).

استعمال شیاف جامد

آیا روزه‌دار می‌تواند در روز، شیاف جامد استعمال کند؟^{۲۶۱}
احتیاط واجب این است که از استعمال شیاف‌هایی که برای کیف کردن است، مثل شیاف تریاک یا برای تغذیه است، خودداری کند (حضرت امام).
شیاف جامد اشکال ندارد (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

۲۵۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۱۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۹۸۳؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۵۹.
۲۵۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۱۷؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۶۲؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یجب الامساک، م ۴۳؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، روزه، ما یجب الامساک عنه، م ۱۵؛
۲۶۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۴۵؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۱۶۳؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی ما یجب الامساک، التاسع؛
۲۶۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۴۵؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، ذیل مسئله ۶۶، التاسع؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۶۵؛

احتیاط واجب این است که از استعمال شیاف‌هایی که برای تغذیه است، خودداری کند (آیت‌الله مکارم).

استعمال شیاف مشکوک بین جامد یا مایع

آیا روزه‌دار می‌تواند در حال روزه، شیافی استعمال کند که شک دارد جامد است یا مایع؟^{۲۶۲}

اگر مشکوک بین جامد معالجه‌ای و مایع است، اشکال ندارد؛ وگرنه احتیاط واجب اجتناب کند (حضرت امام).

اشکال ندارد (آیت‌الله سیستانی، آیت‌الله مکارم).

استعمال شیاف روغنی

داروهای مخصوصی برای معالجه بعضی از بیماری‌های زنان وجود دارد (شیافهای روغنی) که در داخل بدن گذاشته می‌شود، آیا

استفاده از آن موجب بطلان روزه می‌شود؟

استفاده از آن داروها به روزه ضرر نمی‌رساند (امام خامنه‌ای)^{۲۶۳}

داخل کردن آب در قبل یا دبر

آیا داخل کردن آب در قبل یا دبر برای تنظیف یا مداوا روزه را باطل می‌کند؟^{۲۶۴}

دبر:

اماله با مایعات چنانچه به دبر داخل شود ولی به جوف نرسد روزه صحیح است (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت‌الله سیستانی،

آیت‌الله مکارم).

قبل:

داخل کردن مایعات یا جامدات در قبل اشکالی ندارد. (آیت‌الله سیستانی).

چنانچه صدق احتقان به مایع نکند و یا مشکوک باشد اشکالی ندارد (آیت‌الله مکارم).

۲۶۲. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۶۸.

۲۶۳. امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۱۶۴.

۲۶۴. العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، مسئله ۶۷؛ التاسع؛ امام خامنه‌ای، استفتائات خصوصی، کد ۶۶۸۳۷۹، تاریخ ۹۵/۰۳/۳۰؛

سیستانی، مسائل منتخبه، صوم، مفطرات، العاشر من المفطرات؛ آیت‌الله مکارم، استفتاء خصوصی، کد ۹۱۰۸۲۲۱۰۶؛

دهمین مفطر: قی کردن

آیا قی کردن روزه را باطل می کند؟^{۲۶۵}

چنانچه قی کردن عمدی باشد، اگرچه به واسطه مرض و مانند آن ناچار باشد، روزه اش باطل می شود و اگر سهواً یا بی اختیار قی کند، روزه اش باطل نمی شود (مراجع عظام تقلید).

خوردن غذایی در شب که سبب قی در روز می شود

اگر روزه دار در شب چیزی بخورد که می داند به واسطه خوردن آن، در روز بی اختیار قی می کند، آیا روزه اش صحیح است؟^{۲۶۶}
احتیاط واجب این است که روزه آن روز را قضا کند (حضرت امام).
روزه اش صحیح است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

آروغ زدن

علم به بالا آمدن غذا در هنگام آروغ زدن

اگر یقین داشته باشد که به واسطه آروغ زدن چیزی از گلو بیرون می آید، آیا آروغ زدن جایز است؟^{۲۶۷}
اگر صدق قی کند یا دومرتبه فرو رود، جایز نیست (حضرت امام).
نباید آروغ بزند؛ ولی اگر یقین نداشته باشد، اشکال ندارد (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).
اگر به گونه ای باشد که به آن قی کردن نمی گویند، بنا بر احتیاط واجب، اجتناب شود و اگر به گونه ای باشد که به آن قی کردن گویند، نباید آروغ بزند (آیت الله سیستانی).

بالا آمدن بدون اختیار غذا در هنگام آروغ زدن

اگر شخص روزه دار آروغ بزند و بدون اختیار چیزی در گلو یا دهانش بیاید، وظیفه اش چیست؟^{۲۶۸}
باید آن را بیرون بریزد و چنانچه بی اختیار فرو رود، روزه اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

۲۶۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۴۶؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۱۶۶؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، العاشر؛

۲۶۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۴۷.

۲۶۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۰۸؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه، م ۷۴؛

امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۵۳۶۶۸۰ تاریخ استفتاء: ۱۴/۰۲/۱۳۹۴؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، صوم، مبطلات، العاشر، م ۱۶

۲۶۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۲؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۱۶۷ و ۳۳۰؛ العروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فیما یجب الامساک عنه،

م ۶۹؛

حکم امساک با بطلان روزه

در ماه مبارک رمضان و مواردی که فرد روزه خود را باطل کرده است، آیا امساک در ادامه روز لازم است یا خیر؟^{۲۶۹}

شخصی که مکلف به روزه است اگر عمدا یا جهلا روزه را باطل کند باید در باقیمانده روز، امساک کند (امام خامنه ای). لازم است و گاهی مبتنی بر احتیاط واجب است (آیت الله سیستانی).

بر حائض، مریض و مسافر واجب نیست تا آخر روز از کارهایی که روزه را باطل می کند خودداری کنند و بر غیر اینها واجب است (آیت الله مکارم).

فصل پنجم احکام روزه قضا

جایی که قضا و كفاره هیچ کدام واجب نیست

روزه‌های فوت‌شده چه کسانی قضا و كفاره ندارد؟

۱. دیوانه‌ای که تمام روز دیوانه باشد (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۰}
۲. بیهوشی که تمام روز بیهوش باشد (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۱}
۳. کافری که تمام روز در کفر خود باقی باشد (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۲}

۲۶۹. استفتاء خصوصی: امام خامنه ای، کد: ۶۷۵۶۹۰ در ۱۴/۰۴/۹۵؛ آیت الله سیستانی، کد: ۲۰۷۶۴۷؛ آیت الله مکارم، کد: ۹۳۰۴۱۴۰۴۷۵.

۲۷۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۴؛ عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم و فصل فی احکام القضاء؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۲۰۳۵۹ تاریخ استفتاء: ۲۸/۱۰/۱۳۹۴

۲۷۱. عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم و فصل فی احکام القضاء، قبل از مسئله ۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۲۶۷.

۲۷۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۵؛ عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء؛

نکته: از امام خامنه ای نظری یافت نشد.

۴. نابالغ درخصوص روزه‌های ایام کودکی (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۳}

۵. حائض یا نفسا یا کسی که مریض است، اگر در همان ماه رمضان^{۲۷۴} بمیرد (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۵}

۶. مریضی که روزه‌ها را به علت مریضی نگرفته و مریضی او تا ماه رمضان سال بعد طول کشیده است. البته در این صورت پرداخت یک مد طعام واجب است (مراجع عظام تقلید)^{۲۷۶}

نماز و روزه کسانی که در قطب و مانند آن هستند

کسی که در جایی زندگی می‌کند که برای مثال، شش ماه از سال در آنجا روز و شش ماه از سال شب است، وظیفه‌اش درخصوص نماز و روزه‌هایش چیست؟^{۲۷۷}

در تمام سال که در قطب یک روز و یک شب بیشتر نیست، بعید نیست فقط هفده رکعت نماز واجب باشد و روزه هم در آنجا ساقط است و وقت نماز ظهر زمانی است که روز به نصف خود برسد و نیمه شب شرعی هم زمانی است که شب به نیمه خودش برسد (حضرت امام).

باید هرکدام از بلاد متوسطه متعارفه را که دوست دارد، انتخاب کند و طبق اوقات آن بلد عمل کند و جایز است دوازده ساعت را روز و دوازده ساعت را شب قرار دهد و طبق آن عمل کند (آیت‌الله مکارم).

درخصوص نماز بنا بر احتیاط واجب، باید ملاحظه نزدیک‌ترین مکان دارای شب و روز به آنجا را داشته باشد، ولو شب یا روزش خیلی کوتاه مثلاً یک ساعت باشد و براساس اوقات شرعی آنجا نماز بخواند؛ ولی درخصوص روزه واجب است که یا در ماه مبارک رمضان به شهر دیگری برود که بتواند در آنجا روزه بگیرد یا اینکه بعد از ماه مبارک رمضان به شهر دیگری برود که بتواند در آنجا قضای روزه‌ها را انجام دهد و اگر نمی‌تواند و از هر دو عاجز است، به جای روزه، باید فدیة بدهد (آیت‌الله سیستانی).

نماز و روزه کسانی که روزها یا شب‌های طولانی دارند

اگر مکلف در شهری ساکن باشد که روز یا شبش طولانی باشد مانند اینکه روزش ۲۳ ساعت و شبش ۱ ساعت یا برعکس باشد،

۲۷۳. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، درس ۵۸، شرایط وجوب روزه

۲۷۴. آیت الله سیستانی در ادامه فرموده‌اند: «اگر بعد از ماه رمضان قبل از تمکن از به‌جا آوردن روزه بمیرد، بازهم قضا واجب نیست.»

۲۷۵. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۴۹؛

۲۷۶. امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۲۷۴؛ عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۷

۲۷۷. عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال، مسئله ۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، المستحدثات، مسئله ۵۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ذیل

م ۲۱۳۵، چند مساله مستحدثه م ۵.

درخصوص نماز و روزه وظیفه‌اش چیست؟^{۲۷۸}

مكلف بايد درباره اوقات نمازهای يومية و روزه، همان افق محل سکونت خود را رعايت کند؛ ولی اگر روزه گرفتن برائش طولانی بودن روز، غيرمقدور يا حرجی باشد، ادای آن ساقط و قضای آن واجب است (امام خامنه ای).
در صورت تمکن اداء روزه واجب است، و در غير این صورت ادا ساقط است و بعد از ماه مبارک رمضان در صورت تمکن قضای آن را بجا آورد و الا برای هر روز فديه بدهد (آيت الله سيستاني).

در مورد روزه مناطقی که روز يا شب آنها خارج از متعارف است (مثلاً بیش از ۱۸ ساعت) بايد روزه خود را مطابق مناطق معتدله در آن زمان بجا بياورد مثلاً همان زمان را در تهران يا قاهره در نظر بگیرد که طول شب و روز چقدر است زیرا آن مناطق طلوع و غروب و نصف النهار دارند سپس با افق خود آن را تطبیق کند؛ و به تعبیر دیگر اگر در آن فصل از سال در منطقه معتدله مورد نظر، طول روز ۱۴ ساعت است، آنها هم ۱۴ ساعت روزه می گیرند به این معنا که از طلوع فجر آنجا شروع می کند و ۱۴ ساعت روزه می گیرد و در زمستان که روزهای منطقه معتدله مورد نظر مثلاً ۱۲ ساعت است، بايد از طلوع فجر آنجا شروع کند و ۱۲ ساعت روزه بگیرد (مطابق مثال بالا) البته اگر به جا آوردن روزه کامل برای آنها مشقت ندارد مقدم است (آيت الله مکارم).

انجام مفطر با تحقیق یا بدون تحقیق در اینکه صبح شده و بعد فهمیده صبح بوده

اگر شخصی در ماه رمضان شک کند که صبح شده یا نه و باین حال، مفطری را انجام دهد و بعداً معلوم شود صبح بوده است، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۲۷۹}

خوردن سحری بدون تحقیق

اگر بدون اینکه خودش تحقیق کند صبح شده یا نه، مفطر را انجام داده است، قادر به تحقیق بوده:

بايد قضای آن روز را بگیرد و كفاره ندارد. (مراجع عظام تقلید)

عاجز از تحقیق بوده:

بنابر احتیاط واجب قضا کند (حضرت امام، آيت الله مکارم).

بايد قضای آن روز را بگیرد (آيت الله سيستاني).

۲۷۸. توضیح المسائل، محشی امام خمینی، ج ۱، ص ۴۳۹؛ سیدعلی خامنه‌ای، اجوبه الاستفتاءات، سؤال ۳۵۷؛ سيستاني، منهاج الصالحين، المستحدثات، مسئله ۸۸؛ مکارم، سایت، روزه، احکام وقت امساك و افطار، <http://yon.ir/kX6r7> .؛

۲۷۹. عروة الوثقی، فصل فی موارد وجوب القضاء دون الكفاره؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸؛ سيستاني، المسائل المنتخبة، مسئله ۵۱۷؛ امام خامنه ای، سایت، راهنمای فتاوا، س ۱۲۶ و سایت، احکام روزه، س ۷۸؛ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛ تحریر الوسیله، کتاب صوم، القول فی ما یرتب علی الافطار، يجب القضا دون الكفاره، م ۱۲، الرابع، سيستاني، منهاج الصالحين، م ۱۰۲۳، الرابع؛ سيستاني، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۵۱؛

خوردن سحری بعد از تحقیق

اگر بعد از اینکه خودش تحقیق کرده، مفطر را انجام داده است:

الف. شک به صبح شدن دارد:

قضا واجب نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

قضا واجب است (آیت الله مکارم).

ب. گمان به طلوع فجر دارد :

احتیاط مستحب قضا کند (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

قضا بر او واجب است (آیت الله مکارم).

ج. گمان به بقاء شب دارد:

قضا واجب نیست (آیات عظام حضرت امام، آیت الله سیستانی).

د. اعتقاد به بقاء شب دارد:

قضا واجب نیست (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تحقیق در ماه رمضان و غیر ماه رمضان

آیا آثار و احکام تحقیق نسبت به صبح شدن، اختصاص به روزه ماه رمضان دارد یا شامل روزه های غیر ماه رمضان نیز می شود؟^{۲۸۰}

تحقیق اختصاص به روزه ماه رمضان دارد و شامل روزه های دیگر نمی شود و چنانچه در روزه غیر ماه رمضان بعد از طلوع فجر مبطلات روزه را مرتکب شده باشد، روزه باطل است هرچند تحقیق کرده باشد (حضرت امام).

تحقیق شامل روزه غیر ماه رمضان هم می شود (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

^{۲۸۰}. عروه الوثقی، کتاب الصوم، موارد وجوب القضاء، الرابع؛ امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الصوم، م ۱۲، مواردی که قضا واجب است و كفاره ندارد؛

سیستانی منهج الصالحین، م ۱۰۲۳، الرابع؛ مکارم، سایت، <https://www.makarem.ir/main.aspx?typeinfo>

=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۴۴&mid=۲۵۹۱۵۷

منظور از تحقیق

مقصود از تحقیق چیست؟

الف: نگاه کردن به افق:^{۲۸۱}

نگاه کردن به افق برای مشاهده فجر صادق تحقیق محسوب می شود (مراجع عظام تقلید).

ب: اعتماد به ساعت و مانند آن:^{۲۸۲}

اگر با نظر به ساعت اطمینان به بقای شب داشته، روزه اش صحیح است (امام خامنه ای).

اگر ساعت سالم باشد یا در صورتی که معمولاً درست کار می کرده است، تحقیق محسوب می شود (آیت الله مکارم).

تحقیق بوسیله ساعت یا رادیو و مانند آن کافی نیست و حکم نگاه کردن به افق را ندارد (آیت الله سیستانی).

شک در طلوع فجر

اگر انسان نسبت به طلوع فجر شک داشته باشد آیا بدون تحقیق می تواند بخورد یا بیاشامد، یا خیر؟^{۲۸۳}

خوردن و آشامیدن جایز است ولی اگر بعد متوجه شود که بعد از طلوع فجر چیزی خورده باید قضای آن روز را بگیرد (مراجع عظام تقلید).

افطار به واسطه تاریکی در هوای صاف

اگر شخص در هوای صاف به واسطه تاریکی هوا افطار کند و بعد معلوم شود که مغرب نبوده است، حکم روزه اش چیست؟^{۲۸۴}

الف. یقین داشته که مغرب شده است:

باید قضای آن روز را به جا آورد و کفاره ندارد (مراجع عظام تقلید)

ب. شک یا ظن داشته که مغرب شده است:

باید هم قضای آن روز را به جا آورد و هم کفاره بدهد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

^{۲۸۱} . سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۵۱؛ عروه الوثقی، کتاب الصوم، موارد وجوب القضاء، الرابع؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، درس ۶۴، مواردی که قضا واجب است.

^{۲۸۲} . سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۵۱؛ امام خامنه ای، احکام روزه، س ۷۹؛ مکارم، سایت، <https://www.makarem.ir/main.aspx?lid=۰&typeinfo=۲۱&catid=۴۵۸۴۴>

^{۲۸۳} . حضرت امام، تحریر الوسیله، موارد يجب القضاء، م ۱۳؛ عروه الوثقی، کتاب الصوم، موارد وجوب القضاء، م ۱ و ۲؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، م ۲۶۴؛

^{۲۸۴} . عروه الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی موارد الوجوب القضاء دون الکفاره، الثامن؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، درس ۶۴، مواردی که قضا واجب است؛

افطار به واسطه تاریکی در هوای ابری

اگر شخص در هوای ابری به واسطه تاریکی هوا، یقین یا گمان پیدا کند که مغرب شده است و افطار کند و بعد معلوم شود که مغرب نبوده است، حکم روزه اش چیست؟^{۲۸۵}

قضا لازم نیست (حضرت امام، امام خامنه ای).

چنانچه در هوای ابری و مانند آن به واسطه تاریکی هوا، به اعتقاد داخل شدن شب افطار کند و بعد معلوم شود که مغرب نبوده است، بنا بر احتیاط واجب روزه آن روز را باید قضا کند و کفاره ندارد؛ ولی اگر قطع به دخول شب نداشته و افطار کرده است، بنا بر احتیاط واجب، کفاره هم باید بدهد (آیت الله سیستانی).
الاحوط لولا الاقوی قضا لازم است. (آیت الله مکارم).

اعتماد به گفته دیگران

نسبت به طلوع فجر:

اگر کسی بگوید که صبح نشده است و انسان با اعتماد به گفته او چیزی بخورد و بعد معلوم شود صبح بوده است، حکم روزه اش چیست؟

باید قضای آن روز را به جا آورد و کفاره ندارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^{۲۸۶}

نسبت به مغرب شرعی:

اگر انسان به گفته شخصی که گفته او شرعاً برایش حجت است، افطار کند و بعد معلوم شود که مغرب نبوده است، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۲۸۷}

باید قضای آن روز را به جا آورد و کفاره واجب نیست (مراجع عظام تقلید).

۲۸۵. عروة الوثقی، فی موارد وجوب القضاء، مورد الثامن؛ \ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، مسئله ۱۰۲۳، الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸؛ ؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۶۳؛

۲۸۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۸؛ عروة الوثقی، فی موارد وجوب القضاء، مورد الخامس؛

۲۸۷. عروة الوثقی، فی موارد وجوب القضاء، مورد السابع؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۶۲؛ ؛

افطار به سبب تقيه

اگر کسی از جهت تقيه افطار کند، حکم روزه اش چیست؟^{۲۸۸}

اگر تقيه از مخالفين باشد و مفطري را که به هدف تقيه انجام می دهد، از نظر فقه آن ها مفطر نباشد یا طبق مذهب آنها قبل از ذهاب حمرة افطار کند یا مفتی های سنی در روز یوم الشک طبق موازين خودشان عيد اعلام کنند و شخص به هدف تقيه افطار کند و بعد هم مشخص نشود در واقع عيد بوده است یا نه، در این سه حالت، روزه شخص صحيح است و در غير این سه حالت، فقط قضا لازم است (حضرت امام).

اگر از مصادیق تقيه باشد، افطار جایز است؛ ولی روزه آن روز، قضا دارد (امام خامنه ای).

اگر مصداق تقيه، خوردن یا آشامیدن یا جماع باشد، قضا لازم است و در غير آنها بنا بر احتیاط واجب، قضا کند؛ ولی در هر صورت، کفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

اگر مفطري را که به هدف تقيه انجام می دهد، از نظر فقه آن ها منافی روزه نباشد، روزه اش صحيح است؛ و گرنه فقط قضا لازم است (آیت الله مکارم).

افطار به علت بیماری و حیض و نفاس

اگر شخصی به سبب بیماری یا حیض و نفاس روزه نگیرد، وظیفه اش چیست؟

الف. پیش از تمام شدن ماه رمضان بمیرد، قضا واجب نیست و کفاره هم ندارد (مراجع عظام تقلید).^{۲۸۹}

ب. مرض او تا ماه رمضان سال بعد طول بکشد، قضا واجب نیست و باید برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهد (مراجع عظام تقلید).^{۲۹۰}

ج. بعد از ماه رمضان مرض او برطرف شده است؛ ولی عذر دیگری مثل سفر پیدا کند که نتواند تا ماه رمضان جدید، قضای روزه هایی را که نگرفته است، به جا آورد:^{۲۹۱}

باید روزه هایی را که نگرفته است، قضا کند و بنا بر احتیاط واجب، برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (آیت الله سیستانی).

۲۸۸. عروة الوثقی، فصل فی اعتبار العمد و الاختیار، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۸ و فصل فی كفارة الصوم؛ منهاج الصالحين، مسئله ۱۰۰۵؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۵۵۴۷۳۳ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۴/۰۴/۰۶؛ الخامس؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۴۸؛ ۲۸۹. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۲؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، اقتباس شماره استفتاء: ۶۹۴۹۴۹ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۰۶/۱۴؛

۲۹۰. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۲۷۴

۲۹۱. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۴

باید بنا بر احتیاط واجب، روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و نیز بنا بر احتیاط واجب، برای هر روز یک مد طعام هم به فقیر بدهد (آیت‌الله مکارم).

د. اگر بعد از ماه رمضان مرض او برطرف شود و تا ماه رمضان جدید، عمداً قضای روزه را نگیرد، باید روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و همچنین برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (مراجع عظام تقلید)^{۲۹۲}.

افطار به علت عذری غیر از بیماری و حیض و نفاس مثل سفر

اگر شخصی به سبب عذری غیر از بیماری و حیض و نفاس روزه نگیرد، وظیفه‌اش چیست؟

الف. پیش از تمام شدن ماه رمضان بمیرد:^{۲۹۳}

قضا بر ولی میت واجب است.^{۲۹۴} (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ب. اگر عذر او تا ماه رمضان سال بعد طول بکشد یا عذر او برطرف شود؛ ولی عذر دیگری مثل مریضی پیدا کند که نتواند تا ماه رمضان جدید، قضای روزه‌هایی را که نگرفته است، به جا آورد:^{۲۹۵}

باید روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و بنا بر احتیاط مستحب، برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (حضرت امام، امام خامنه‌ای).

باید روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و بنا بر احتیاط واجب، برای هر روز یک مد طعام نیز به فقیر بدهد (آیت الله سیستانی).

باید بنا بر احتیاط واجب، روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و نیز بنا بر احتیاط واجب، برای هر روز یک مد طعام هم به فقیر بدهد (آیت‌الله مکارم).

ج. اگر بعد از ماه رمضان عذر او برطرف شود و تا ماه رمضان جدید، عمداً قضای روزه را نگیرد، باید روزه‌هایی را که نگرفته است، قضا کند و برای هر روز، یک مد طعام نیز به فقیر بدهد^{۲۹۶} (مراجع عظام تقلید).

پیدا شدن عذر در تنگی وقت

اگر در قضای روزه کوتاهی کند تا وقت تنگ شود، و در تنگی وقت هم عذری پیدا کند، که نتواند روزه را بگیرد، چه وظیفه‌ای

۲۹۲. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۴؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۵؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۲۷۴؛

۲۹۳. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۲ و ۱۹، توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۲؛ امام خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛

۲۹۴. این حکم در قضای روزه پدر یا مادر در خصوص فرزند بزرگ‌تر در برخی از احکام، اختلافی است که در ادامه مطرح می‌شود.

۲۹۵. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۳ و ۱۷۰۴؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، م ۲۷۵؛

۲۹۶. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۴، توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۵، امام خامنه‌ای، سایت، روزه، م ۲۷۶؛

الف: کوتاهی در قضای روزه

باید روزه ها را قضا کند، و برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب: تصمیم به گرفتن روزه قضا داشته

اگر فردی بعد از برطرف شدن عذر تصمیم داشته روزه های قضای خودش را بگیرد، ولی پیش از قضا کردن در تنگی وقت عذری پیدا کند، که نتواند قضاها را بگیرد، چه وظیفه ای دارد؟^{۲۹۸}

به احتیاط واجب باید روزه ها را قضا کند و به احتیاط واجب برای هر روز یک مد طعام بدهد (حضرت امام^{۲۹۹})
باید قضاء را بعد از برطرف شدن عذر بگیرد و نیز لازم است - حتی بنابر احتیاط واجب اگر عذر عرفی برای تأخیر در انجام قضای روزه تا زمان پدید آمدن عذر جدید داشته باشد - برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهد (آیت الله سیستانی).
فقط قضا لازم است (آیت الله مکارم).

وجوب فوری روزه قضا

آیا گرفتن روزه قضا واجب فوری است؟^{۳۰۰}

واجب فوری نیست؛ ولی بنا بر احتیاط واجب، تا ماه رمضان جدید تأخیر نیندازد (حضرت امام و امام خامنه ای).
واجب فوری نیست؛ اگرچه احتیاط مستحب عدم تأخیر تا ماه رمضان جدید است (آیت الله سیستانی).
واجب فوری نیست ولی باید تا ماه رمضان جدید تأخیر نیندازد (آیت الله مکارم).

^{۲۹۷} توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۷۰۶؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۰۸۱؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۴؛

^{۲۹۸} توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۷۰۶؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۰۸۲؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۴؛ حضرت امام،

تحریر الوسیله، صوم، احکام روزه قضا، م ۹

^{۲۹۹} شایان ذکر است که حضرت امام در توضیح المسائل نسبت به قضاء روزه فتوا دارند ولی در تحریر الوسیله احتیاط واجب دارند که همان متن تحریر درج شد.

^{۳۰۰} عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۸؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۲۷۳ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، صوم، روزه قضا، م ۴؛

افطار عمدی روزه قضا

آیا روزه قضای ماه رمضان را که به خودمان مربوط است، می‌توانیم^{۳۰۱} عمدتاً باطل کنیم؟^{۳۰۲}

الف. وقت روزه قضا تنگ نیست:

می‌تواند تا قبل از زوال (اذان ظهر) افطار کند؛ ولی بعد از زوال نمی‌تواند (مراجع عظام تقلید).

ب. وقت روزه قضا تنگ است:

۱. قبل از زوال:

بنا بر احتیاط واجب، افطار نکند (حضرت امام^{۳۰۳}، امام خامنه ای).

نمی‌تواند افطار کند (آیت الله مکارم).

بهتر است افطار نکند (آیت الله سیستانی).

۲. بعد از زوال، نمی‌تواند افطار کند (مراجع عظام تقلید).

افطار عمدی روزه قضای استیجاری

آیا روزه قضای استیجاری را می‌توانیم عمدتاً^{۳۰۴} باطل کنیم؟^{۳۰۵}

الف. قبل از زوال:

جایز است (مراجع عظام تقلید).

نکته: اگر انجام روزه آن روز بر فرد به واسطه شرط ضمن عقد اجاره و مانند آن متعین شده باشد، افطار جایز نیست؛ مانند اینکه

فردی برای انجام روزه قضای متوفی اجیر شود و در ضمن عقد اجاره با او شرط شود روزه قضای میت را در روز معینی به جا آورد.

ب. بعد از زوال:

۳۰۱. آنچه بیان شد، در صورتی است که انجام روزه آن روز بر فرد به واسطه نذر و مانند آن متعین نشده باشد؛ وگرنه افطار و بازکردن روزه مطلقاً جایز نیست.

۳۰۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۷ و ۱۸؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۳ و سایت، احکام روزه، م ۲۷۳؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، احکام روزه قضا، م ۴؛

۳۰۳. شایان ذکر است که حضرت امام در توضیح المسائل فتوا دارند ولی در تحریر الوسیله احتیاط واجب دارند که متن تحریر در متن درج شد.

۳۰۴. البته این در صورتی است که انجام روزه آن روز بر فرد به واسطه شرط ضمن عقد اجاره و مانند آن متعین نشده باشد؛ وگرنه افطار و بازکردن روزه مطلقاً جایز نیست؛ مثل اینکه فردی برای انجام روزه قضای متوفی اجیر شود و در ضمن عقد اجاره با او شرط شود روزه قضای میت را در روز معینی به جا آورد.

۳۰۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۷؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۶۰۵۰۹۵ تاریخ استفتاء: ۰۸/۰۹/۱۳۹۴؛

بنا بر احتیاط واجب باطل نکند (حضرت امام، امام خامنه ای).
احتیاط مستحب باطل نکند (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

افطار عمدی روزه واجب موسع غیر قضای ماه رمضان

آیا در روزه واجب موسع غیر از روزه قضای ماه رمضان، می توان عمداً روزه را افطار کرد؟^{۳۰۶}
افطار عمدی روزه چه قبل از زوال و چه بعد از زوال جایز است. (حضرت امام، آیت الله سیستانی).
افطار عمدی قبل از زوال جایز است ولی بعد از زوال بنا بر احتیاط واجب جایز نیست (آیت الله مکارم).

ترتیب به جا آوردن روزه قضا

اگر شخصی از چند ماه رمضان روزه قضا دارد، کیفیت قضای روزه‌ها چگونه باید باشد؟^{۳۰۷}
الف. اگر وقت رمضان آخر تنگ نیست، قضای هر کدام را که بگیرد، مانعی ندارد (مراجع عظام تقلید).
ب. اگر وقت رمضان آخر تنگ است:
بنا بر احتیاط واجب، اول قضای رمضان آخر را بگیرد (حضرت امام^{۳۰۸}، امام خامنه ای)
بنا بر احتیاط مستحب، اول قضای رمضان آخر را بگیرد (آیت الله سیستانی).
نکته: برخی از مراجع مثل حضرت امام تصریح کرده‌اند که اگر شخص در جایی که باید قضای رمضان آخر را بگیرد، عمداً نیت غیر رمضان آخر را بکند، روزه‌اش صحیح است و فقط کفاره تأخیر بر او واجب می‌شود.^{۳۰۹}

معین نکردن روزه قضا

اگر قضای روزه چند رمضان بر شخص واجب باشد و در نیت معین نکند روزه‌ای را که می‌گیرد، قضای کدام رمضان است، حکمش چیست؟^{۳۱۰}

قضای ماه رمضان سال آخر حساب نمی‌شود که کفاره تأخیر از او ساقط شود (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

۳۰۶. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۷؛

۳۰۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۷۲؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، احکام روزه قضا، م ۶؛

۳۰۸. شایان ذکر است که حضرت امام در رساله و حاشیه عروه فتوا دارند ولی در تحریر احتیاط واجب، که نظر تحریر در متن درج شد.

۳۰۹. تحریر الوسیله، کتاب الصوم فی احکام القضاء، مسئله ۶؛ توضیح المسائل مراجع، ذیل مسئله ۱۶۹۸.

۳۱۰. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۹؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۹؛

رعایت موالات در روزه‌های قضا

آیا رعایت موالات (پشت سر هم بودن روزه های قضا) در روزه‌های قضا لازم است؟^{۳۱۱}

لازم نیست روزه های قضا پشت سرهم گرفته شود، بلکه مستحب است. (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

ندانستن تعداد روزه‌های قضا

کسی که تعداد روزه‌های قضایش را نمی‌داند، وظیفه‌اش چیست؟^{۳۱۲}

جایز است به مقداری که یقین دارد از او فوت شده است، قضا کند و اضافه بر آن، احتیاط مستحب است (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

کسی که چند روز از ماه رمضان را بخاطر عذری روزه نگرفته، و تعداد آن روزها را نمی‌داند مثلاً نمی‌داند که آیا در روز بیست و پنجم ماه رمضان به سفر رفته تا روزهایی که از او فوت شده مثلاً شش روز باشد یا در روز بیست و ششم رفته که پنج روز باشد، می‌تواند مقدار کمتر را قضا کند و اما در صورتی که هنگام شروع عذر (مثلاً سفر) را می‌داند، مثلاً می‌داند که در روز پنجم ماه به سفر رفته ولی نمی‌داند که در شب دهم برگشته تا پنج روز فوت شده باشد یا شب یازدهم برگشته تا شش روز فوت شده باشد، در این صورت احتیاط واجب آن است که مقدار بیشتر را قضا کند (امام خامنه ای)

شک در گرفتن روزه قضا

اگر شک کنم در این که اقدام به گرفتن قضای روزه‌هایی را که بر عهده‌ام بوده، کرده‌ام یا خیر تکلیف من چیست؟^{۳۱۳}

اگر یقین به اشتغال قبلی ذمه خود دارید، واجب است به مقداری که موجب یقین به انجام تکلیف می‌شود، روزه قضا بگیرید (امام خامنه ای)

عدم تمکن از گرفتن روزه قضا

شخصی روزه قضا داشته است و آن‌ها را به جا نیاورده تا اینکه ناتوان شده است و دیگر نمی‌تواند آن‌ها را به جا آورد. وظیفه‌اش

۳۱۱. عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۷.

۳۱۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۹۷؛ امام خامنه ای، اجوبة الاستفتاءات، مسئله ۸۱۹ و سایت، احکام روزه، س ۲۷۱ و ۲۸۵ و رساله آموزشی، درس ۴۴، احکام قضای روزه؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۶؛

۳۱۳. سایت، احکام روزه، س ۲۸۶.

اگر نماز و روزه قضا دارد وامكان انجام آن نباشد در صورتی كه پسر دارد بر عهده پسر بزرگ اوست كه نماز و روزه او را بعد از مرگ انجام دهد لكن اگر می داند پسر بزرگ اشتباه انجام می دهد یا مورد اطمینان نیست، باید وصیت كند. همچنین است اگر اصلاً پسری ندارد كه عهده دار این امور شود (حضرت امام، امام خامنه ای).

اگر نماز و روزه قضا دارد، باید کاری كند كه اطمینان نماید پس از مرگش بجای او انجام می دهند مثلاً وصیت كند كه از مال خودش برای آنها اجیر بگیرند بلکه اگر مال نداشته باشد و احتمال بدهد کسی بدون آن كه چیزی بگیرد آنها را انجام می دهد، واجب است وصیت نماید ولی اگر کسی داشته باشد - مانند پسر بزرگتر - كه بداند چنانچه به او اطلاع دهد، قضای نماز و روزه او را انجام می دهد، همین قدر كافی است كه به او اطلاع دهد و لازم نیست وصیت كند (آیت الله سیستانی).

اگر نماز و روزه قضا دارد بنا بر احتیاط واجب باید وصیت كند - با رعایت آنچه در مساله نماز و روزه استیجاری گفته شده - (آیت الله مكارم).

روزه های فوت شده والدین

شرایط وجوب روزه های فوت شده پدر بر پسر بزرگتر

با چه شروطی روزه های فوت شده پدر بر پسر بزرگتر او واجب می شود؟

توضیح اجمالی شرایط

۱. ترك آنها از روی عذر باشد.
۲. روزه ی فوت شده از روزه هایی باشد كه قضای آن، از میت، ساقط نشده باشد.
۳. روزه های فوت شده پدر مربوط به قضای ماه رمضان باشد.
۴. پسر بزرگتر هنگام فوت پدر، بالغ و عاقل باشد.
۵. پسر بزرگتر هنگام فوت پدر ممنوع از ارث نباشد.
۶. پدر درخصوص روزه های فوت شده اش برای گرفتن اجیر وصیت نكرده باشد.
۷. پسر بزرگتر به اشتغال ذمه پدر درخصوص روزه ها علم داشته باشد یا اینکه دو نفر عادل بگویند كه پدر او این مقدار روزه قضا شده دارد.
۸. پسر بزرگتر معلوم باشد.

۳۱۴. عروة الوثقی، كتاب الوصیه، فصل فی معنى الوصیه، مسئله ۳؛ تحریر الوسیله، كتاب وصیت، م ۱؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۲۷۰۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۲، كتاب وصیت، م ۱۳۳۷؛ امام خامنه ای، ج ۲، درس ۶۲، وصیت، موارد وجوب وصیت و سایت، احكام روزه، س ۲۸۷؛ مكارم، توضیح المسائل، م ۲۳۳۰

نکته: توضیح تفصیلی هر کدام از موارد فوق در ادامه خواهد آمد.

توضیح تفصیلی شرایط

۱. ترک آن‌ها از روی عذر باشد (مراجع عظام تقلید).^{۳۱۵}

سؤال: اگر پدر روزه خود را عمدا ترک کرده باشد، آیا قضای آن بر پسر بزرگ تر واجب است؟^{۳۱۶}

قضا واجب است؛ البته اگر پدر روزه را از روی طغیان بر خداوند متعال ترک کرده باشد بنا بر احتیاط مستحب، بر پسر بزرگ‌تر قضا واجب است (حضرت امام).

بنابر احتیاط واجب قضا کند؛ و اگر بر اثر طغیان بر خداوند متعال ترک کرده باشد، قضای آن‌ها واجب نیست. (امام خامنه ای).

قضا واجب نیست (آیت الله سیستانی ، آیت الله مکارم).

۲. روزه ی فوت شده از روزه هایی باشد که قضای آن، از میت، ساقط نشده باشد.^{۳۱۷}

نکته: توضیح مواردی که قضای روزه ساقط می شود، بیان شد. مانند فرد مریضی که یک سال کامل مریض بوده و توانایی روزه گرفتن را به جهت مریضی نداشته است.

۳. روزه‌های فوت‌شده پدر مربوط به قضای ماه رمضان باشد (مراجع عظام تقلید).^{۳۱۸}

سوال : اگر بر عهده پدر روزه واجب دیگری غیرقضای ماه رمضان باشد که مربوط به خودش است، مثل نذر، آیا بر پسر بزرگ‌تر واجب است؟^{۳۱۹}

قضای آن‌ها نیز بر پسر بزرگ‌تر واجب است (حضرت امام)

۳۱۵. عروة الوثقی، کتاب الصوم فصل فی احکام القضاء، مقدمه و مسئله ۱۹؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، اقتباس از سؤال ۵۴۷ و ۵۴۸.

۳۱۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۰؛ عروة الوثقی، کتاب الصوم فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال ۵۴۷ و ۵۴۸.

۳۱۷. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹ و کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، قبل از مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۰؛ راهنمای فتاوا، مسئله ۱۳۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۵۸.

۳۱۸. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۶؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۳۹۰؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۰۴ و رساله آموزشی، درس ۶۴ احکام روزه قضای پدر.

۳۱۹. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۶؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱، م ۱۷۱۳؛

قضای آنها نیز بر پسر بزرگ‌تر بنا بر احتیاط واجب لازم است (آیت الله مکارم).

قضای آنها بر پسر بزرگ‌تر واجب نیست (آیت الله سیستانی).

سوال: اگر بر عهده پدر روزه واجب دیگری باشد که مربوط به خودش نیست، مثل روزه استیجاری، آیا بر پسر بزرگ‌تر واجب است؟^{۳۲۰-۳۲۱}

قضای آنها بر پسر بزرگ‌تر واجب نیست (مراجع عظام تقلید^{۳۲۲})

سوال: اگر بر عهده پدر كفاره مرتبه یا مخیره ای باشد که یکی از مواردش روزه است، آیا این روزه بر پسر بزرگ‌تر واجب است؟^{۳۲۳}
الف: كفاره مرتبه

اگر روزه بر میت متعین باشد، بر پسر بزرگ‌تر (فی وجوبها علی الولی و هو الولد الأكبر احتمال قوی فیما إذا تعین علی المیت الصیام) (حضرت امام).
روزه بر پسر بزرگ‌تر واجب نیست (آیت الله سیستانی).

ب: كفاره مخیره :

اگر پسر بزرگ‌تر متمکن از روزه و اطعام باشد و امکان پرداخت اطعام از ترکه وجود داشته باشد، از ترکه همان اطعام پرداخت می شود و اگر ترکه تلف شده باشد یا ورثه آن را پرداخت نمی کنند، به احتیاط واجب بر پسر بزرگ‌تر روزه واجب است (حضرت امام، امام خامنه ای).

روزه بر پسر بزرگ‌تر واجب نیست (آیت الله سیستانی).

۴. پسر بزرگ‌تر هنگام فوت پدر، بالغ و عاقل باشد (مراجع عظام تقلید)^{۳۲۴-۳۲۵}

۳۲۰. عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی صلوه الاستیجار، م ۷؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱، ذیل م ۱۷۱۳؛ تحریر الوسیله، نماز قضا، م ۱۶.
۳۲۱. شایان ذکر است با توجه به اینکه حکم نماز و روزه قضای والدین بر پسر بزرگ‌تر تفاوتی ندارد، حکم به وجوب یا عدم وجوب قضا، در برخی از فتاوا با استفاده از احکام نماز قضای والدین بیان شده است.

۳۲۲. از امام خامنه ای مطلبی در این زمینه یافت نشد.
۳۲۳. خمینی، تحریر الوسیله، کتاب الکفارات، القول فی احکام الکفارات، م ۲۵؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، کتاب الکفارات، م ۷۸۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۷۹.

۳۲۴. عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۴ و کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۰۴.

سوال: اگر پسر بزرگ تر هنگام فوت پدر، نابالغ یا مجنون باش، آیا روزه پدر بر پسر بزرگتر واجب است؟^{۳۲۶ - ۳۲۷}

هرگاه بالغ یا عاقل شود، قضا بر او واجب است؛ حتی اگر پسر بزرگتر موقع مرگ پدر، حمل در شکم مادر باشد، بازهم وقتی بالغ شد، باید قضای روزه‌های پدر را به جا آورد؛ اما اگر قبل از اینکه بالغ یا عاقل شود، فوت کند، وجوب قضای روزه‌های پدر ساقط می‌شود و بر پسر بزرگتر بعد از او نیز منتقل نمی‌شود (حضرت امام و آیت الله مکارم).

هرگاه بالغ یا عاقل شود، قضا بر او واجب است (امام خامنه ای).

قضا بر آن‌ها واجب نیست؛ اگرچه که بالغ یا عاقل شوند (آیت الله سیستانی).

۵. پسر بزرگتر هنگام فوت پدر ممنوع از ارث نباشد (مراجع عظام تقلید)^{۳۲۸ - ۳۲۹}

سوال: اگر پسر بزرگتر از ارث پدر ممنوع باشد، آیا روزه پدر بر پسر بزرگتر واجب است؟^{۳۳۰ - ۳۳۱}

قضا واجب است (حضرت امام، امام خامنه ای).

بنابر احتیاط واجب قضا واجب است (آیت الله مکارم).

قضا واجب نیست (آیت الله سیستانی).

۶. پدر درخصوص روزه‌های فوت شده‌اش برای گرفتن اجیر وصیت نکرده باشد.^{۳۳۲}

سوال: آیا وجوب گرفتن روزه‌های قضای پدر با وصیت کردن پدر به گرفتن روزه توسط اجیر، از پسر بزرگ ساقط می‌شود؟^{۳۳۳}

^{۳۲۵} . شایان ذکر است با توجه به اینکه حکم نماز و روزه قضای والدین بر پسر بزرگتر تفاوتی ندارد، حکم به وجوب یا عدم وجوب قضا، در برخی از فتاوا با استفاده از احکام نماز قضای والدین بیان شده است.

^{۳۲۶} . عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۴ و کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۰۴

^{۳۲۷} . شایان ذکر است با توجه به اینکه حکم نماز و روزه قضای والدین بر پسر بزرگتر تفاوتی ندارد، حکم به وجوب یا عدم وجوب قضا، در برخی از فتاوا با استفاده از احکام نماز قضای والدین بیان شده است.

^{۳۲۸} . عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۰۴

^{۳۲۹} . شایان ذکر است با توجه به اینکه حکم نماز و روزه قضای والدین بر پسر بزرگتر تفاوتی ندارد، حکم به وجوب یا عدم وجوب قضا، در برخی از فتاوا با استفاده از احکام نماز قضای والدین بیان شده است.

^{۳۳۰} . عروة الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۰۴

^{۳۳۱} . شایان ذکر است با توجه به اینکه حکم نماز و روزه قضای والدین بر پسر بزرگتر تفاوتی ندارد، حکم به وجوب یا عدم وجوب قضا، در برخی از فتاوا با استفاده از احکام نماز قضای والدین بیان شده است.

^{۳۳۲} . عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۴؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۲۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۴.

^{۳۳۳} . عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۴؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۲۱۳؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۴؛ امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۸۵۳۷۰۴، تاریخ استفتاء: ۱۳۹۷/۰۱/۰۴

اگر اجیر روزه‌ها را صحیح به جا آورد، بر پسر بزرگ‌تر چیزی نیست؛ وگرنه واجب است پسر بزرگ‌تر دوباره آن‌ها را به جا آورد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم^{۳۳۴}).

اگر وصیت نافذ باشد، مطلقاً بر پسر بزرگ‌تر چیزی نیست (آیت الله سیستانی).

۷. پسر بزرگ‌تر به اشتغال ذمه پدر درخصوص روزه‌ها علم داشته باشد یا اینکه دو نفر عادل بگویند که پدر او این مقدار روزه قضا شده دارد.^{۳۳۵}

سوال: اگر پدر هنگام مرگش بگوید این مقدار روزه قضا دارم، آیا بر عهده پسر بزرگ‌تر واجب می‌شود؟^{۳۳۶}

بنا بر احتیاط واجب، باز هم بر پسر بزرگ‌تر واجب است (حضرت امام).

بر پسر بزرگ‌تر واجب است (آیت الله مکارم).

بر پسر بزرگ‌تر چیزی واجب نمی‌شود؛ مگر مطمئن باشد که پدرش راست می‌گوید (آیت الله سیستانی).

سوال: اگر پسر بزرگ‌تر شک داشته باشد که پدرش روزه قضا داشته یا نه، چه تکلیفی دارد؟^{۳۳۷}

چیزی بر او واجب نیست (حضرت امام و امام خامنه‌ای و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

سوال: اگر پسر بزرگ‌تر علم به روزه قضا پدر داشته باشد اما در تعداد آن شک داشته باشد، چه تکلیفی دارد؟^{۳۳۸}

حداقل یقینی را انجام دهد، کافی است (حضرت امام و امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

سوال: اگر پسر بزرگ‌تر بداند که پدرش روزه قضا داشته است؛ ولی شک دارد که به جا آورده یا نه، چه تکلیفی دارد؟^{۳۳۹}

باید قضا کند (حضرت امام^{۳۴۰} و امام خامنه‌ای)

^{۳۳۴} . شایان ذکر است طبق نظر آیت الله مکارم اجیر گرفتن برای قضای نماز و عبادت‌های دیگر از طرف اموات، خالی از اشکال نیست؛ مگر در حج. بنابراین

اگر کسی بخواهد در عبادت‌های دیگر اجیر بگیرد، وجهی را که می‌پردازد، به صورت هدیه باشد و عملی که اجیر انجام می‌دهد، به صورت تبرعی؛ اما به جا آوردن نماز و روزه قضا و همچنین نماز و روزه مستحبی به قصد قربت و بدون گرفتن اجرت، اشکالی ندارد (آیت الله مکارم).

۳۳۵. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۵.

۳۳۶. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۵.

۳۳۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۱؛ عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۳؛ امام خامنه‌ای، رساله آموزشی، درس ۵۴، نماز

قضای پدر و مادر

۳۳۸. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۳؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۳۰۰

۳۳۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۲؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۲۹۹

بنابر احتیاط واجب، باید قضا کند (آیت الله سیستانی).

قضا واجب است مگر اینکه زمان فوت روزه با فوت میت به قدری فاصله داشته باشد که نگرفتن روزه قضا توسط میت مستلزم سهل انگاری در امر روزه قضا است که در این صورت از باب اینکه فعل او (تأخیر) حمل بر صحت می شود، قضا واجب نیست (آیت الله مکارم).

۸. پسر بزرگ تر معلوم باشد.^{۳۴۱}

سوال: در بحث نماز و روزه قضای پدر، منظور از پسر بزرگ تر چه کسی است؟^{۳۴۲}
منظور بزرگ ترین پسر از لحاظ تولد در هنگام فوت پدر است؛ هر چند برادرهایی بزرگ تر از خودش داشته ولی قبل از فوت پدر همه آنها فوت کرده اند (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

سوال: اگر مشخص نباشد پسر بزرگ تر کدام فرد است یعنی تاریخ تولد پسر را درست روشن نباشد، روزه های قضای پدر بر عهده چه کسی است؟^{۳۴۳}

قضای روزه پدر بر هیچ کدام از پسر ها واجب نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

وجوب روزه های فوت شده مادر بر پسر بزرگ تر

آیا روزه های قضای مادر نیز با شروطی که گذشت، بر پسر بزرگ ترش واجب است؟^{۳۴۴}

خیر، لازم نیست (حضرت امام و آیت الله سیستانی).

بلی، بنا بر احتیاط واجب، لازم است (امام خامنه ای).

بلی، واجب است (آیت الله مکارم).

به جا آوردن روزه های پدر توسط غیر پسر بزرگ تر

اگر پسر بزرگ تر برای روزه های پدر اجیر بگیرد یا کسی تبرعاً اجیر بشود و روزه های پدر را به طور صحیح به جا آورد، آیا روزه های

^{۳۴۰}. شایان ذکر است حضرت امام در توضیح المسائل، احتیاط واجب دارند که متن بر اساس العروه الوثقی تنظیم شد.

^{۳۴۱}. عروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، اقباس از مسئله ۸؛ توضیح المسائل مراجع، اقتباس از م ۱۳۹۳

^{۳۴۲}. عروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۱۷؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۹۳ و ۲۹۷ و ۲۹۸.

^{۳۴۳}. عروه الوثقی، کتاب الصلاة، فصل فی قضاء الولی، مسئله ۸. توضیح المسائل مراجع، م ۱۳۹۳؛

^{۳۴۴}. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۳۹۰ و ۱۷۱۲؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۵۴۲؛ سیستانی، منهاج الصالحین، مسئله ۱۰۵۸؛ عروه الوثقی، کتاب الصلاة،

فصل فی قضاء الولی، مسئله ۱ و کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹؛

پدر از گردن پسر بزرگ‌تر ساقط می‌شود؟^{۳۴۵}

بله، ساقط می‌شود (حضرت امام و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم^{۳۴۶}).

پرداخت ۷۵۰ گرم طعام به جای گرفتن روزه‌های پدر

آیا پسر بزرگ‌تر می‌تواند بابت هر روز روزه قضا شده پدر که بر او واجب شده است، ۷۵۰ گرم طعام به فقیر بدهد و دیگر خودش یا اجیر آن روزه‌ها را نگیرند؟^{۳۴۷}

بله، جایز است؛ هر چند از مال میت این کار را بکند. البته در خصوص پرداخت از مال میت باید ورثه راضی باشند (آیت الله سیستانی).

فصل ششم کفاره روزه و روزه کفاره

شروط وجوب کفاره

کفاره روزه با چه شروطی واجب می‌شود؟^{۳۴۸}

مفطراتی که کفاره دارند، چنانچه عمدی و اختیاری و از روی علم انجام شوند، موجب وجوب کفاره می‌شود (مراجع عظام تقلید).

۳۴۵. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۲۱ و ۲۲.

۳۴۶. شایان ذکر است طبق نظر آیت الله مکارم اجیر گرفتن برای قضای نماز و عبادت‌های دیگر از طرف اموات، خالی از اشکال نیست؛ مگر در حج. بنابراین اگر کسی بخواهد در عبادت‌های دیگر اجیر بگیرد، وجهی را که می‌پردازد، به صورت هدیه باشد و عملی که اجیر انجام می‌دهد، به صورت تبرعی؛ اما به جای آوردن نماز و روزه قضا و همچنین نماز و روزه مستحبی به قصد قربت و بدون گرفتن اجرت، اشکالی ندارد (آیت الله مکارم).

۳۴۷. سیستانی، توضیح المسائل جامع، مسئله ۲۰۹۴؛ عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی احکام القضاء، مسئله ۱۹.

۳۴۸. عروة الوثقی، فصل فی کفاره الصوم، مقدمه؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۶۵۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۳۱۸.

وجوب كفارة بر جاهل به مفطريت

اگر شخص به واسطه ندانستن مسئله، عمداً کاری انجام دهد که روزه را باطل می کند، آیا كفارة دارد؟^{۳۴۹ و ۳۵۰}

كفارة ندارد؛ چه جاهل قاصر باشد، چه جاهل مقصر (امام خامنه ای، آیت الله مكارم).

فقط جاهل مقصر بنا بر احتیاط واجب، باید كفارة بدهد (حضرت امام).

جاهل مقصر که در هنگام انجام مفطر تردید داشته و احتمال مفطر بودن آن را می داده است، كفارة بر او بنا بر احتیاط لازم، واجب می شود اما جاهل قاصر یا جاهل مقصر که در هنگام انجام مفطر تردید نداشته باشد، كفارة بر او واجب نمی شود (آیت الله سیستانی)

وجوب كفارة بر جاهل به مفطريت همراه علم به حرمت آن چیز

اگر شخص بداند کارش فی نفسه حرام است، مثل استمناکردن، ولی نمی داند که این کار روزه را باطل می کند و در حال روزه مرتکب این کار شود، آیا كفارة واجب می شود؟^{۳۵۱}

بنا بر احتیاط واجب، كفارة دارد؛ چه شخص جاهل قاصر باشد و چه جاهل مقصر باشد و اگر معتقد باشد که انجام آن کار بخاطر روزه حرام است ولی مفطر نمی باشد، بنا بر فتوا كفارة دارد. (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب كفارة دارد (امام خامنه ای).

كفارة ندارد (آیت الله مكارم).

اگر عقیده قطعی داشته که روزه را باطل نمی کند و احتمال مفطر بودن آن را نمی داده است، كفارة بر او واجب نمی شود (آیت الله سیستانی).

روزه های كفارة دار

باطل کردن چه روزه هایی موجب ثبوت كفارة می شود؟^{۳۵۲}

۱. روزه ماه رمضان

۲. روزه قضای ماه رمضان هرگاه بعد از زوال افطار نماید اما افطار روزه قضای ماه رمضان قبل از زوال كفارة ندارد بجز آیت الله

۳۴۹. درباره اینکه آیا روزه اش باطل می شود یا خیر، در فصل چهارم، مفطرات روزه، گذشت.

۳۵۰. عروة الوثقی، فصل فی كفارة الصوم، مقدمه؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۹؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۴۵؛ مکارم، توضیح المسائل،

مسئله ۱۳۹۹ و استفتانات جدید، ج ۱، س ۲۹۷؛ امام خامنه ای، راهنمای فتاوا، ص ۷۵، مسئله ۱۳۲ و احکام روزه، م ۳۲۰

۳۵۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۵۸؛ عروة الوثقی، فصل فی كفارة الصوم، مقدمه؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۴۰۰؛ امام خامنه ای، اجوبه

الاستفتانات، س ۷۹۲ و رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۲، وجوب كفارة؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۰۴۷؛

۳۵۲. عروة الوثقی، فصل فی كفارة الصوم، مسئله ۱؛

شگیری که می فرمایند کسی که قضای روزه ماه رمضان را گرفته، اگر از شب نیت روزه کرده و پیش از ظهر عمداً کاری که روزه را باطل می کند انجام دهد، باید کفاره بدهد.

۳. روزه نذر یا عهد یا قسم معین (این کفاره مربوط به حنث نذر یا عهد یا قسم می باشد)

۴. روزه اعتکاف با توضیحاتی که در کتاب اعتکاف آمده است. (مراجع عظام تقلید^{۳۵۳})

نکته: باطل کردن روزه های دیگر مثل قضای ماه رمضان قبل از زوال یا روزه استیجاری کفاره ندارد.

مفطرات کفاره دار

ارتکاب عمدی کدام یک از مفطرات (با جمع شدن شروط وجوب کفاره)، موجب ثبوت کفاره می شود؟^{۳۵۴}

پاسخ اجمالی:

به فتوا یا احتیاط واجب ارتکاب عمدی تمام مفطرات کفاره دارد. (امام خامنه ای ، آیت الله مکارم)

به فتوا یا احتیاط واجب ارتکاب عمدی تمام مفطرات به جز قی کردن کفاره دارد (حضرت امام).

خوردن و آشامیدن و جماع و استمناء و باقی ماندن بر جنابت^{۳۵۵}، کفاره دارد و سایر مبطلات کفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

پاسخ تفصیلی:

قی کردن کفاره ندارد و اماله و سر زیر آب بردن بنابر احتیاط واجب و بقیه مفطرات بنابر فتوا کفاره دارد (حضرت امام).

فروربردن سر در زیر آب و کذب بر خداوند متعال و پیامبران و معصومین علیهم السلام و رساندن غبار غلیظ به خلق، بنابر احتیاط

واجب و بقیه مفطرات بنابر فتوا کفاره دارد (امام خامنه ای).

فروربردن سر در زیر آب و کذب بر خداوند متعال و پیامبران و معصومین علیهم السلام و بقاء بر جنابت ، بنابر احتیاط واجب و بقیه

مفطرات بنابر فتوا کفاره دارد (آیت الله مکارم).

خوردن و آشامیدن و جماع و استمناء و باقی ماندن بر جنابت^{۳۵۶}، کفاره دارد و سایر مبطلات کفاره ندارد هر چند عمدا مرتکب

شده باشد (آیت الله سیستانی).

^{۳۵۳} . از امام خامنه ای ، مطلب به صورت پراکنده و در مسائل مختلف بیان شده است.

^{۳۵۴} . توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مساله ۱۶۵۸؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۳۹۹؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۴۴؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، درس ۶۰ و ۶۲، مفطرات و وجوب کفاره و موارد آن؛ عروة الوثقی، فصل فی کفارة الصوم، مقدمه

^{۳۵۵} . باطل شدن در مورد باقی ماندن بر جنابت به معنایی است که قبلاً ذکر شد.

^{۳۵۶} . باطل شدن در مورد باقی ماندن بر جنابت به معنایی است که قبلاً ذکر شد.

خلاصه نظرهای مراجع عظام تقلید درباره وجوب كفاره برای برخی از مفطرات

۱. قی کردن عمدی:

كفاره دارد (امام خامنه ای^{۳۵۷}، آیت الله مکارم).

كفاره ندارد (حضرت امام؛ آیت الله سیستانی^{۳۵۸})

۲. فروبردن عمدی سر در آب:

بنا بر احتیاط واجب، كفاره دارد (حضرت امام و امام خامنه ای و آیت الله مکارم).

مبطل روزه نیست و كفاره ندارد (آیت الله سیستانی)

۳. رساندن عمدی غبار غلیظ به حلق:

كفاره دارد (حضرت امام و آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط واجب، كفاره دارد (امام خامنه ای).

كفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

۴. اماله با شیء روان:

بنا بر احتیاط واجب كفاره دارد (حضرت امام).

كفاره دارد (امام خامنه ای و آیت الله مکارم).

كفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

۵. دروغ بر خداوند متعال:

كفاره دارد (حضرت امام).

بنا بر احتیاط واجب، كفاره دارد (امام خامنه ای و آیت الله مکارم).

كفاره ندارد (آیت الله سیستانی).

۶. خوردن، آشامیدن، جماع، استمناء:

كفاره دارد (مراجع عظام تقلید).

۷. باقی ماندن عمدی بر جنابت:

كفاره دارد (مراجع عظام تقلید^{۳۵۹} بجز آیت الله مکارم).

۳۵۷. راهنمای فتاوا، مسئله ۱۲۳؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۴۵ و ۹۹.

۳۵۸. در روزه نذر و عهد و قسم معین، روزه داری که روزه اش به سبب قی کردن عمدی باطل شده است، باید به علت شکستن نذر و عهد و قسمش كفاره بدهد (آیت الله سیستانی).

۳۵۹. شایان ذکر است باطل شدن در مورد باقی ماندن بر جنابت مطابق نظر آیت الله سیستانی، به معنایی است که قبلاً ذکر شد.

به احتیاط واجب کفاره دارد (آیت الله مکارم).

کفاره جمع

اگر روزه‌دار با کار حرامی (مثل زنا یا نزدیکی در حال حیض یا شراب یا دروغ به خداوند متعال یا پیامبر[□]) روزه خود را افطار نماید، آیا باید کفاره جمع بدهد؟^{۳۶۰}

بنا بر احتیاط واجب، کفاره جمع بدهد (حضرت امام).

احتیاط مستحب این است که کفاره جمع بدهد (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب، در غیر دروغ به خداوند متعال یا پیامبر[□] کفاره جمع واجب می شود (آیت الله مکارم).

انجام کار حرام پس از بطلان روزه به حلال

اگر روزه‌دار کاری انجام دهد که حلال است ولی روزه را باطل می کند، مثلاً آب بیاشامد و بعد کار حرامی انجام دهد که روزه را باطل می کند، آیا باید کفاره جمع بدهد؟^{۳۶۱}

کفاره جمع لازم نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

تکرار کفاره با تکرار مفطر

اگر روزه‌دار در ماه رمضان چند مرتبه مفطری را انجام دهد، آیا به ازای هر بار ارتکاب، یک کفاره جداگانه ثابت می شود؟^{۳۶۲}

الف. تکرار جماع:

یک کفاره کافی است (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

بنا بر احتیاط واجب باید برای هر دفعه یک کفاره بدهد (امام خامنه ای).

ب. تکرار استمناء:

یک کفاره کافی است (حضرت امام و آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۳۶۰. عروة الوثقی، فصل فی صوم الکفاره، مسئله ۳ و ۴؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۵ و ۱۶۶۶؛ امام خامنه ای راهنمای فتاوا، مسئله ۱۲۸ و احکام

روزه، س ۳۴۳ و ۱۳۵؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۶۰ و ۲۰۶۱

۳۶۱. عروة الوثقی، فصل فی کفاره الصوم، مسئله ۹.

۳۶۲. عروة الوثقی، فصل فی کفاره الصوم، مسئله ۲؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۷ و ۱۶۶۸؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۷۹۴.

بنا بر احتیاط واجب برای هر دفعه یک کفاره بدهد (امام خامنه ای).

ج. تکرار غیراستمنا و جماع: یک کفاره کافی است (مراجع عظام تقلید).

زمان پرداخت کفاره تاخیر(فدیه)

اگر انسان به علت بیماری روزه ماه رمضان را نگیرد و بداند که بیماری او تا رمضان سال آینده طول می کشد، آیا می تواند تا قبل از رسیدن ماه مبارک رمضان سال بعد، فدیة را پرداخت نماید؟^{۳۶۳}

نمی تواند پرداخت نماید (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

در صورتی که یقین دارد تا رمضان آینده توان قضا کردن روزه را ندارد می تواند کفاره هر روز از ماه رمضان را بعد از همان روز پرداخت نماید (آیت الله مکارم).

اقسام کفاره روزه

کفاره اقسام روزه چیست؟

الف. کفاره ماه رمضان:^{۳۶۴}

مخیر است بین اینکه یک برده آزاد کند یا شصت روز روزه بگیرد یا شصت فقیر سیر کند یا به هر کدام یک مد طعام بدهد.

ب. کفاره قضای ماه رمضان:^{۳۶۵}

اطعام ده مسکین، هر کدام یک مد طعامو در صورت عدم توانایی:

۱. بنا به احتیاط واجب، سه روز پی در پی روزه بگیرد (حضرت امام)

۲. سه روز پی در پی روزه بگیرد (آیت الله مکارم).

^{۳۶۳} . سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۰۷۵؛ مکارم، سایت، استفتائات، روزه، احکام کفاره روزه،

<https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۳۲&mid=۲۵۸۹۸۰>: امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء :

۵۴۶۰۷۸ تاریخ استفتاء: ۱۶/۰۳/۱۳۹۴؛

^{۳۶۴} . توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۰؛ اجوبه الاستفتائات، سؤال ۸۱۱ و ۸۱۲ و ۸۱۴؛ راهنمای فتاوا، ص ۳۲، مسئله ۱۲۴ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳،

مسئله ۱۰۰۷؛ عروة الوثقی، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱؛

^{۳۶۵} . توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۷؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۳ و سایت، روزه، س ۳۳۹؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳،

مسئله ۱۰۰۷؛ عروة الوثقی، فصل فی کفارة الصوم، مسئله ۱ و صوم الکفاره، م ۱؛

۳. سه روز روزه بگیرد (امام خامنه ای)

۴. سه روز روزه بگیرد و تابع شرط نیست (آیت الله سیستانی).

ج. كفارة^{۳۶۶} روزه قسم معین: ^{۳۶۷}

آزاد کردن یک برده یا سیر کردن ده فقیر یا پوشاندن ده فقیر و در صورت توانایی نداشتن بر این امور، بنابر احتیاط واجب سه روز پی در پی روزه بگیرد (حضرت امام).

هرگاه عمداً با قسم خود مخالفت کند باید كفارة دهد، ده فقیر را سیر کند، یا بر آنها لباس بپوشاند، یا یک بنده را آزاد نماید (و در زمان ما که بنده آزاد کردن موضوعیت ندارد میان دو چیز دیگر مخیر است) و اگر توانایی بر اینها نداشته باشد باید سه روز روزه بگیرد. (احتیاط مستحب آن است که این سه روز پشت سر هم باشد.) (آیت الله مکارم).

آزاد کردن یک برده یا سیر کردن ده فقیر یا پوشاندن ده فقیر و در صورت توانایی نداشتن بر این امور، سه روز پی در پی روزه بگیرد (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

د. كفارة^{۳۶۸} روزه عهد معین: ^{۳۶۹}

مخیر است بین اینکه یک برده آزاد کند یا شصت روز روزه بگیرد یا شصت فقیر سیر کند (مراجع عظام تقلید).^{۳۷۰}

ه. كفارة^{۳۷۱} روزه نذر معین: ^{۳۷۲}

همان كفارة افطار عمدی روزه ماه رمضان است (حضرت امام، آیت الله مکارم).

همان كفارة قسم است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

۳۶۶. این كفارة، به باطل کردن قسم مربوط است و به روزه قسم ارتباطی ندارد. بنابراین اگر روزه قسم از نوع ماه رمضان یا قضای آن باشد، كفارة جداگانه‌ای نیز ثابت می‌شود.

۳۶۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۶۷۰؛ عروة الوثقی، فصل فی كفارة الصوم، مسئله ۱ و صوم الکفارة، م ۱؛ مکارم، سایت، قسم، كفارة قسم، <https://makarem.ir/main.aspx?lid=۲۱&catid=۳۸۱۶۳۷۷&typeinfo=۲۱>؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۶۶، كفارة قسم؛

۳۶۸. این كفارة به باطل کردن عهد مربوط است و به روزه عهد ارتباطی ندارد. بنابراین اگر روزه عهد از نوع ماه رمضان یا قضای آن باشد، كفارة جداگانه‌ای نیز ثابت می‌شود.

۳۶۹. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۶۶۹؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۶۶؛

۳۷۰. در صورت عجز، مسئله اختلافی است. نک: کتاب كفارات.

۳۷۱. همان طور که گذشت، كفارة به شکستن نذر مربوط است و به روزه ارتباطی ندارد؛ بنابراین اگر روزه نذر معین، روزه ماه رمضان یا قضای آن باشد، كفارة جداگانه‌ای ثابت می‌شود.

۳۷۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۷۲ و ۲۶۵۴ و ۲۶۵۳؛ راهنمای فتاوا، مسئله ۱۳۶.

و. كفارة^{۳۷۳} روزه اعتكاف: ^{۳۷۴}

كفاره بطلان اعتكاف، كفاره ماه مبارك رمضان است كه فرد مخير است شصت روز را روزه بگيرد يا شصت فقير را طعام دهد، هرچند احتياط استحبابي مراعات كفاره مرتبه است، يعنى شصت روز روزه بگيرد و اگر نتوانست شصت فقير را طعام دهد (مراجع عظام تقليد).^{۳۷۵}

ی. كفاره تأخير و فديه: ^{۳۷۶}

دادن يك مد طعام به فقير (مراجع عظام تقليد).

حدوث عذر بعد از افطار عمدی و حکم كفاره

مسافرت بعد از افطار عمدی

آيا مسافرت بعد از افطار عمدی موجب سقوط كفاره می شود؟^{۳۷۷}

الف. اگر بعد از اذان ظهر مسافرت کند، كفاره از او ساقط نمی شود (مراجع عظام تقليد).

ب. اگر قبل از اذان ظهر مسافرت کند:

كفاره از او ساقط نمی شود؛ هرچند كه مسافرت برای فرار از كفاره نباشد (امام خامنه ای و آیت الله سیستانی، آیت الله مكارم).
چنانچه مسافرت برای فرار از كفاره باشد، كفاره از او ساقط نمی شود؛ ولی اگر مسافرت در قبل از ظهر باشد و برای فرار از كفاره نیز نباشد، بنا بر احتياط واجب، باید كفاره بدهد (حضرت امام).

پیش آمدن عذر قهري بعد از افطار عمدی

کسی كه عمداً روزه خود را باطل کرده است، اگر بعد از آن، عذری قهري مانند حیض یا مریضی برای او پیدا شود، آیا كفاره از او

۳۷۳. این كفاره به باطل کردن اعتكاف مربوط است و به روزه اعتكاف ارتباطی ندارد. بنابراین اگر روزه اعتكاف از نوع ماه رمضان یا قضای آن یا نذر معین باشد، كفاره جداگانه ای نیز ثابت می شود.

۳۷۴. تحریر الوسیله، مرحوم امام، ج ۱، القول فی احکام الاعتكاف، م ۳، امام خامنه ای، سایت، احکام اعتكاف، مبطلات و محرمات اعتكاف، كفاره محرمات اعتكاف؛ سیستانی، ج ۱، فصل فی احکام الاعتكاف، م ۱۰۸۴؛ استفتائات جدید، مکارم، ج ۲، س ۵۱۰، ص ۱۶۸؛ العروة الوثقی، ج ۲، فی احکام الاعتكاف، م ۹؛

۳۷۵. در صورت عجز، مسئله اختلافی است. نک: کتاب كفارات.

۳۷۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۹ و ۱۷۲۵؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۳، و سایت، احکام روزه، س ۳۶۳؛

۳۷۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۷۴؛ عروة الوثقی، فصل فی كفارة الصوم، مسئله ۱۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، م ۳۳۳؛

کفاره بر او واجب نیست (حضرت امام؛ آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

احکام کفاره

عجز از کفاره عمدی ماه مبارک رمضان

اگر فردی از پرداخت کفاره عمدی ماه مبارک رمضان عاجز باشد، وظیفه اش چیست؟^{۳۷۹}

هر چند مد که می‌تواند، به فقرا طعام بدهد و اگر نتواند طعام بدهد، باید استغفار کند؛ اگرچه مثلاً یک مرتبه بگوید: «**استغفر الله**» و در این صورت احتیاط واجب آن است که هر وقت بتواند، کفاره را بدهد (حضرت امام).

باید به هر تعداد فقیر که قادر است، غذا بدهد و احتیاط آن است که استغفار نیز بکند و اگر به هیچ وجه قادر به دادن غذا به فقیر نیست، فقط کافی است که استغفار کند؛ یعنی با دل و زبان بگوید: «**استغفر الله**» (از خداوند بخشایش می‌طلبم.) و اگر بعدها تمکن پیدا کرد که روزه بگیرد یا به فقرا غذا دهد، پرداخت کفاره لازم نیست؛ گرچه احتیاط مستحب این است که پرداخت شود (امام خامنه ای).

باید به هر تعداد فقیری که می‌تواند، یک مد طعام بپردازد و اگر آن هم ممکن نیست، استغفار نماید و احتیاط واجب آن است که در این دو صورت (صدقه و استغفار)، هر وقت در آینده برایش توانایی حاصل گردید، کفاره را بپردازد یا آن را کامل نماید (آیت الله سیستانی).

هر چند «مد» که می‌تواند به فقرا اطعام کند و اگر نتواند باید ۱۸ روز روزه بگیرد و اگر نتواند هر چند روز که می‌تواند به جا آورد و اگر نتواند استغفار کند و همین اندازه که در قلب بگوید: «استغفرالله» کافی است و واجب نیست بعداً که قدرت پیدا کرد کفاره را بدهد (آیت الله مکارم).

مقصود از زمان عجز

با توجه به مساله گذشته — عاجز بودن از پرداخت کفاره عمدی ماه مبارک رمضان — وقت عجز چه زمانی است؟^{۳۸۰}

مقصود از زمان عجز، زمان ادای کفاره است نه زمان وجوب کفاره (حضرت امام، آیت الله سیستانی)

^{۳۷۸}. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۷۵؛

^{۳۷۹}. توضیح المسائل مراجع، م ۱۶۶۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۵۴ و ۳۵۵؛ عروه الوثقی، صوم، فصل فی کفاره الصوم، م ۱۹؛ سیستانی، توضیح

المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۵۴

^{۳۸۰}.؛ امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب کفارات، احکام کفارات، م ۵؛؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، کتاب کفارات، م ۷۵۸؛

مقصود از عجز از روزه و عجز از طعام

با توجه به مساله گذشته – عاجز بودن از پرداخت كفاره عمدی ماه مبارك رمضان – مقصود از عجز از روزه و عجز از طعام چیست؟^{۳۸۱}

الف) عجز از روزه:

مقصود آن است که روزه گرفتن، سبب پیدایش مریضی یا تشدید آن یا طولانی شدن دوره درمان یا شدت یافتن درد شود و یا روزه گرفتن همراه با مشقت غیر قابل تحمل باشد (حضرت امام).

مقصود آن است که روزه گرفتن، سبب پیدایش مریضی یا تشدید آن یا طولانی شدن دوره درمان یا شدت یافتن درد در صورتیکه این موارد به مقداری باشد که عادتاً قابل تحمل نیست. و یا روزه گرفتن همراه با مشقت غیر قابل تحمل باشد (آیت الله سیستانی).
ب) عجز از اطعام:

توان تحصیل اطعام را ندارد – هرچند این امر بخاطر پیدا نشدن مستحق كفاره یا نداشتن هزینه آن و یا احتیاج داشتن هزینه كفاره برای مصرف نفقات خود یا افراد واجب النفقه یا مصرف آن در پرداخت دیون، باشد (آیت الله سیستانی).

پرداخت كفاره به کمتر از ۶۰ فقیر در كفاره عمد

کسی که باید برای كفاره یک روز شصت فقیر را طعام بدهد، در صورت دسترسی داشتن به شصت فقیر، آیا می تواند به یک فقیر بیشتر از یک مد طعام بدهد؟

خیر، نمی تواند چند مد طعام را به یک فقیر بدهد (مراجع عظام تقلید).^{۳۸۲}

کسی که باید برای كفاره یک روز، شصت فقیر را طعام بدهد، در صورت دسترسی نداشتن به شصت فقیر، آیا می تواند به یک فقیر بیشتر از یک مد طعام بدهد؟^{۳۸۳}

اگر در شهر شصت فقیر پیدا نشود، واجب است که به غیر آن شهر انتقال داده شود و اگر متعذر باشد، باید در انتظار باشد و اگر کمتر از آن عدد را پیدا کند، باید بر کسی که موجود است، تکرار کند تا آن مقدار وفا شود و در تکرار، بر همه موجودها اکتفا کند. پس اگر به ده نفر تمکن پیدا کند، شش دفعه بر آن ها تکرار می شود و جایز نیست که به پنج نفر آن ها دوازده دفعه تکرار کند و احتیاط

^{۳۸۱}. تحریر الوسیله، کتاب كفارات، احکام كفارات، م ۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، کتاب كفارات، م ۷۵۶؛

^{۳۸۲}. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۶؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۳۶؛

^{۳۸۳}. تحریر الوسیله، احکام كفارات، م ۱۷؛ مکارم، توضیح المسائل، مسئله ۱۴۲۱؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، کتاب الكفارات، م ۷۷۲ و توضیح المسائل جامع، ج ۱؛ عروة الوثقی، فصل فی صوم الكفاره، مسئله ۲۴؛

این است که در وقت تعذر عدد، به سیر کردن و نه تحویل دادن، اکتفا کند و اینکه در روزهای متعدد باشد (حضرت امام).

نمی‌تواند چند مد را به یک نفر بدهد؛ مگر اینکه به شصت فقیر دسترسی پیدا نکند (آیت‌الله مکارم).

اگر تعداد فقرایی که برای دادن کفاره لازم دارد، در شهر نباشد، واجب است آن را به شهر دیگری منتقل کند و اگر نشد، منتظر بماند تا زمینه دادن کفاره فراهم شود. اگر کمتر از عددی که می‌خواهد، فقیر وجود دارد، در کفایت اینکه به‌طور مکرر به فقرای موجود طعام دهد تا عدد تکمیل شود، اشکال است و بنا بر قول به کفایت، باید در تکرار بر مقدار تعذر اکتفا کند. پس اگر ده نفر فقیر در شهر او هست، شش نوبت به آنان طعام می‌دهد و جایز نیست به پنج نفر، دوازده نوبت طعام دهد ولی بنابر احتیاط واجب، هر گاه در آینده توانایی پیدا کرد، باقی آن را کامل نماید. (آیت‌الله سیستانی).

کیفیت گرفتن ۶۰ روز روزه کفاره عمد

پی در پی بودن روزه ها

کسی که می‌خواهد دو ماه کفاره روزه‌خواری عمدی ماه رمضان را بگیرد، آیا باید پی‌درپی بگیرد؟^{۳۸۴}

باید ۳۱ روز آن را پی‌درپی بگیرد و اگر بقیه پی‌درپی نباشد، اشکال ندارد (حضرت امام).

بنابر احتیاط واجب باید ۳۱ روز آن را پی‌درپی بگیرد و اگر بقیه پی‌درپی نباشد، اشکال ندارد (آیت‌الله مکارم).

در تتابع دو ماه روزه کفاره، چه کفاره مرتبه یا کفاره مخیره یا کفاره جمع، همین مقدار کافی است که یک ماه به‌اضافه یک روز از ماه دوم را پشت‌سرهم بدون فاصله به جا آورد که اگر چنین کند، می‌تواند بقیه ماه دوم را در صورتی که عذر عرفی داشته باشد، جدا از هم روزه بگیرد؛ اما بدون داشتن عارضی که عذر عرفی محسوب شود، احتیاط واجب است که باقی‌مانده ماه دوم را نیز پشت‌سرهم انجام دهد (آیت‌الله سیستانی).

گرفتن روزه کفاره در ماههای هلالی

کیفیت گرفتن ۶۰ روزه کفاره در ماههای هلالی غیر ۳۰ روزه چگونه است؟^{۳۸۵}

کسی که دو ماه روزه بر او واجب است، اگر از اول ماه شروع کند، دو ماه هلالی کفایت می‌کند؛ اگرچه آن ماه‌ها ناقص باشند و اگر در اثنای ماه شروع، مثلاً در دهم شوال شروع به روزه کند، با روزه نهم ذی‌الحجه تمام می‌شود و در این صورت فرقی نمی‌کند بین اینکه ماه‌ها ناقص باشند یا کامل یا مختلف و احتیاط مستحب این است که ۶۰ روزه بگیرد و اگر بین روزها به چیزی که شرعاً به

۳۸۴. عروة الوثقی، فصل فی صوم الکفاره، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۱؛ سیستانی، المسائل المنتخبه، مسئله ۱۳۲۷؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۲۶.

۳۸۵. تحریر الوسیله، کتاب الکفارات، فصل فی احکام الکفارات، مسئله ۱۰؛ سیستانی، المسائل المنتخبه، مسئله ۱۳۱۷؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۵۱.

پی‌درپی بودن ضرری نمی‌رساند، تفریق حاصل شود، همان متعین می‌شود و ۶۰ روز واجب می‌شود (حضرت امام، امام خامنه ای). کسی که دو ماه روزه بر او واجب است، اگر از اول ماه شروع کند، دو ماه هلالی کفایت می‌کند؛ اگرچه ناقص باشند و اگر در اثنای آن شروع کند، احتیاط واجب این است که ۶۰ روز روزه بگیرد و اگر بین روزها به چیزی که شرعاً به پی‌درپی بودن ضرری نمی‌رساند، تفریق حاصل شود، همان ۶۰ روز واجب می‌شود (آیت‌الله سیستانی).

عدم رعایت استمرار در روزه‌های پی‌درپی

الف: بدون عذر

کسی که باید پی‌درپی روزه بگیرد، اگر در بین آن بدون عذر، یک روز روزه نگیرد یا وقتی شروع کند که در بین آن به روزی برسد که روزه آن واجب یا حرام است، چه حکمی دارد؟^{۳۸۶}

باید روزه‌ها را از سر بگیرد (مراجع عظام تقلید).

ب: با عذر

کسی که باید پی‌درپی روزه بگیرد، اگر در بین آن عذری غیراختیاری مثل حیض یا نفاس^{۳۸۷} یا مرض یا سفری که در رفتن آن مجبور است، برای او پیش آید که نتواند یک یا چند روز روزه بگیرد، چه حکمی دارد؟^{۳۸۸} بعد از برطرف شدن عذر بدون فاصله ادامه روزه‌ها را بگیرد (مراجع عظام تقلید).

عجز از کفاره غیر عمد (فدیه، کفاره تأخیر)

اگر فردی از پرداخت کفاره غیر عمد عاجز باشد، وظیفه اش چیست؟^{۳۸۹}

فدیه ساقط نمی‌شود و هر زمان توانست پرداخت کند (امام خامنه ای)^۱

فردی که توانایی پرداخت کفاره ی غیر عمد را نداشته باشد هر زمان که توانست بصورت تدریجی یا یکجا بپردازد و چنانچه به این صورت نیز ممکن نیست به هر مقداری که توان دارد عمل کند و اگر نتواند استغفار کند (آیت الله مکارم)^۲.

۳۸۶. عروة الوثقی، فصل فی صوم الکفاره، مسئله ۵؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۳؛ از امام خامنه ای فتوایی دیده نشد.

۳۸۷. عارض شدن حیض یا نفاس، به‌طور طبیعی ضرری به تتابع روزه‌ها نمی‌زند و لازم نیست با خوردن دارو یا مانند آن، از روند طبیعی خروج خون جلوگیری کند؛ اما اگر زن عمداً با خوردن دارو یا مانند آن خود را حیض کند، تتابع به هم می‌خورد و باید روزه‌ها را از سر بگیرد (استفتای کتبی از آیت‌الله سیستانی).

۳۸۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۶۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۲۰۳ و ۳۴۷.

۳۸۹. مکارم، استفتائات سایت، روزه، قضا و کفاره روزه، کفاره روزه، احکام کفاره روزه؛ بهجت، استفتائات، ج ۲، س ۲۹۲۹؛ صافی، جامع الاحکام، ج ۱، س ۴۸۳؛ نوری، استفتائات، ج ۱، س ۲۲۰؛ امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۸۸۷۱۰۶، تاریخ استفتاء: ۱۳۹۷/۰۴/۰۵ و شماره استفتاء: ۴۷۳۵۷۹، تاریخ استفتاء: ۱۳/۰۶/۱۳۹۳

اشباع در كفاره فديه و كفاره تأخير

آيا در كفاره تأخير و فديه، بجای پرداخت مد طعام، اشباع (سير کردن) كفایت می کند؟^{۳۹۰}

الف: كفاره تأخير

اشباع كفایت نمی کند (اشباع در جائی كفایت میکند که وظیفه اطعام باشد اما در جایی که وظیفه تکفیر بمد است اشباع كفایت نمیکند). (امام خامنه ای^{۳۹۱})

كفاره تأخير و عذر، پرداخت یک مد طعام و یا اطعام یک فقیر است به گونه ای که یک انسان را سير کند (آیت الله مکارم).

ب: فديه

سير کردن فقیر کافی نیست و باید برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهند (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).
كفاره تأخير و عذر، پرداخت یک مد طعام و یا اطعام یک فقیر است به گونه ای که یک انسان را سير کند (آیت الله مکارم).

پرداخت چند كفاره تأخير به یک فقیر

کسی که باید برای هر روز یک مد طعام به فقیر بدهد، آیا می تواند كفاره چند روز را به یک فقیر بدهد؟^{۳۹۲}

بله، می تواند كفاره چند روز را به یک فقیر بدهد (مراجع عظام تقلید).

تأخير انداختن كفاره

آيا به جا آوردن كفاره، واجب فوری است؟^{۳۹۳}

انسان نباید در به جا آوردن كفاره کوتاهی کند؛ ولی لازم نیست فوراً آن را انجام دهد ولی نباید آن را به قدری تاخیر بیندازد که بگویند در انجام دستور الهی کوتاهی و تسامح کرده است، و اگر روزه كفاره را تا رمضان سال آینده به جا نیاورد، چیزی بر آن اضافه نمی شود (مراجع عظام تقلید).

جنس كفاره

آيا در كفاره (اشباع یا تسليم)، به جای آرد یا نان یا گندم، می توان مواد خوراکی دیگر به فقیر داد؟^{۳۹۴}

۳۹۰. سایت امام خامنه ای احکام روزه مسئله ۳۵۷؛ سیستانی منهاج الصالحین، کتاب الصوم، الفصل الخامس، ترخیص الافطار؛ مکارم، استفتاات سایت، كفاره روزه، احکام مد طعام، كفاره تأخير و عذر

۳۹۱. امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۸۳۴۵۵۷؛ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۶/۱۰/۲۱؛ وسایت، احکام روزه س ۳۶۱؛

۳۹۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۰۸؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۳؛

۳۹۳. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۶۸۴ و ۱۶۸۵؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۳۴ و ۳۳۵؛ عروه الوثقی، صوم، كفاره الصوم، م ۲۲؛

۳۹۴. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، ج ۳، کتاب الکفارات، احکام كفارات، مسئله ۱۱ و ۱۳؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۸؛ مکارم، سایت،

هر طعام و خوراکی که تغذی با آن برای غالب مردم متعارف باشد، کافی است؛ چه پخته و چه نپخته از انواع مختلف غذا یا اقسام مختلف نان از هر جنس که پخت آن متعارف است، از جنس گندم یا جو یا مانند آن؛ هرچند بدون خورشت باشد و افضل این است که طعامی که به فقیر خورانده می‌شود، با خورشت باشد و آن عبارت است از هر چیزی که به‌طور متعارف با نان می‌خورند؛ چه جامد باشد، چه مایع؛ هرچند سرکه یا نمک یا پیاز یا پنیر و سبزی باشد. البته هرچه خوب‌تر باشد، بهتر است (حضرت امام).

هر طعام و خوراکی که تغذی با آن برای غالب مردم متعارف باشد، کافی است؛ چه پخته و چه نپخته البته نسبت به تسلیم درباره کفاره قسم و آنچه به حکم قسم است، احتیاط واجب اکتفای به گندم و آرد گندم است و دادن طعام دیگر حتی نان بنا بر احتیاط واجب، کافی نیست (آیت‌الله سیستانی).

احتیاط واجب آن است که یا غذای معمولی سیر کننده به فقیر بدهند و یا نان به مقداری که آرد آن به اندازه ۷۵۰ گرم باشد (آیت الله مکارم).

پرداخت گوشت در کفاره

آیا پرداخت گوشت برای کفاره کافی است؟^{۳۹۵}
کافی نیست (امام خامنه ای).
کافی است (آیت الله سیستانی)
بنابر احتیاط واجب کافی نیست (آیت الله مکارم).

وزن مد طعام

مقدار وزن مد طعام چقدر است؟^{۳۹۶}
حدود ۷۵۰ گرم است. (مراجع عظام تقلید).

پرداخت مد طعام از دو جنس

آیا در یک مد طعام، می‌توان از دو جنس آن را تسلیم کرد؟^{۳۹۷}

استفتائات، روزه، کفاره، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=&lid=۰&catid=۴۵۸۳۴&mid=۲۵۸۹۹۹>

^{۳۹۵}. امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۷۶۷۰۴۵، تاریخ استفتاء: ۳۰/۰۲/۱۳۹۶؛ مکارم، استفتائات سایت، احکام و کفاره روزه، کفاره روزه، احکام مد طعام؛

سیستانی، استفتائات جامعه الزهراء احکام روزه؛

^{۳۹۶}. توضیح المسائل مراجع، م ۱۶۸۶ و ۱۹۹۱؛ عروة الوثقی، فصل فی کفاره الصوم، مسئله ۲۶؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۵۹؛ سیستانی، توضیح

المسائل جامع، م ۲۰۷۵؛

^{۳۹۷}. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۸؛

لازم است در یک مدّ که به یک فقیر داده می‌شود، تنها از یک جنس باشد؛ و نمی‌شود مثلاً نصف مدّ را برنج و نصف دیگر همان مدّ را گندم داد؛ ولی مدّهای متعدد می‌تواند از چند جنس مختلف باشد؛ هرچند مربوط به یک کفاره باشد. مثلاً فرد می‌تواند یک مد گندم و یک مد برنج و... بدهد (آیت الله سیستانی).

پرداخت تدریجی یک مد طعام به فقیر

آیا در پرداخت مد طعام لازم است یک مد طعام، در یک مرتبه تسلیم فقیر شود؟^{۳۹۸}

لازم نیست اعطای مدّ به فقیر در یک دفعه انجام شود و به تدریج هم اشکال ندارد؛ از این رو فرد می‌تواند مثلاً نصف مد نان را در یک دفعه و نصف دیگر را در دفعه بعد به یک فقیر بدهد (آیت الله سیستانی).

تصرف در کفاره توسط فقیر

آیا فقیر لازم است حتماً کفاره را به مصرف خوراکش برساند؟^{۳۹۹}

وقتی طعام را به مسکین تحویل دادند، او مالک آن طعام می‌شود و ذمه کفاره‌دهنده با این تملیک بری می‌شود. براءت ذمه کفاره‌دهنده بر خوردن طعام توسط فقیر متوقف نیست و فقیر هر کاری که بخواهد، با طعامی که به عنوان کفاره دریافت کرده است، می‌تواند بکند؛ از این رو جایز است آن را به فرد کفاره‌دهنده یا غیر او بفروشد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

پرداخت پول به جای غذا در کفاره

آیا در کفاره به جای دادن غذا، می‌توان پول آن را به فقیر پرداخت کرد؟^{۴۰۰}

پرداخت پول کافی نیست اما چنانچه فقیر مورد اعتماد و اطمینان باشد می‌توان، پول طعام را به او پرداخت نمود و فقیر را در خرید طعام وکیل کند تا فقیر پس از خرید، آنرا تملک کند یا مصرف نماید (حضرت امام، امام خامنه ای).

پرداخت پول بجای طعام کافی نیست مگر اینکه یقین داشته باشد که فقیر، آن را صرف نان می‌کند (آیت الله مکارم). پرداخت پول کافی نیست مگر اینکه صاحب کفاره فقیر را وکیل کند تا با پول کفاره، طعام را از طرف صاحب کفاره خریداری نماید و از طرف او آنرا به عنوان کفاره به خودش تملیک کرده و آنرا به عنوان کفاره قبول نماید و در صورتی صاحب کفاره بری الذمه می‌شود که احراز کند که فقیر طبق وکالت عمل کرده است (آیت الله سیستانی)

۳۹۸. سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۶۸؛

۳۹۹. تحریر الوسیله، ترجمه، ج ۳، بحث کفارات، مسئله ۱۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۲۵۱، مسئله ۷۶۹؛

۴۰۰. حضرت امام، تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب کفارات، مسئله ۲۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۷۶؛ مکارم، سایت، استفتائات، صوم، کفاره،

https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۳۵&mid=۲۵۹۰۰۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، ص ۳۷۴؛

کفاره روزه میت

اگر میت نسبت به کفاره وصیت نکرده باشد، آیا کفاره از اصل مال جدا می شود؟^{۴۰۱}

کفارات مالی جزء دیون میت است و از اصل مال پرداخت می شود البته در کفاره تخییری، اگر پسر بزرگ تر متمکن از روزه و اطعام باشد و امکان پرداخت اطعام از ترکه هم وجود داشته باشد، همان اطعام پرداخت می شود و اگر ترکه تلف شده باشد یا ورثه از پرداخت آن ابراء می کنند، به احتیاط واجب بر پسر بزرگتر روزه واجب است (حضرت امام، امام خامنه ای) کفاره جزء دیون میت نیست و از اصل مال جدا نمی شود و بر ورثه پرداخت آن واجب نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

پرداخت کفاره از طرف شخص دیگر

در کفاره روزه و غیرروزه (کفارات مالی)، پرداخت تبرعی کفاره از طرف فرد دیگر چه حکمی دارد؟^{۴۰۲}

الف. از طرف میت:

اشکال ندارد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

بنابر احتیاط واجب پرداخت آن از طرف غیر ولی، صحیح نیست (آیت الله مکارم)

ب. از طرف فرد زنده:

اگر بدون اجازه و درخواست فرد زنده پرداخت کند، بنابر احتیاط واجب کافی نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

پرداخت کفاره افراد واجب النفقه

کفاره همسر یا افرادی که واجب النفقه انسان هستند، بر عهده چه کسی است؟^{۴۰۳}

کفاره بر خود آنها واجب است و بر عهده منفق نیست (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

دادن کفاره غیرهاشمی به هاشمی

آیا شخصی که سید نیست، می تواند کفاره اش را به فقیر سید بدهد؟^{۴۰۴}

۴۰۱. حضرت امام، تحریر الوسیله، ج ۲، کتاب کفارات، مسئله ۲۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۷۷۶؛ سیستانی، منهاج الصالحین، م ۷۸۴؛ مکارم،

سایت، استفتائات، روزه، احکام کفاره روزه، کفاره روزه والدین برای فرزندان؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۷۹

۴۰۲. عروة الوثقی، فی کفاره الصوم، مسئله ۲۰؛

۴۰۳. امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، سؤال ۸۰۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، مسئله ۴۲۸؛

بله، جایز است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

بنا بر احتیاط واجب نمی‌تواند (آیت الله مکارم).

بعضی از شرایط مستحقین کفاره

واجب النفقه نبودن

آیا کفاره را می‌توان به واجب النفقه داد؟^{۴۰۵}

جایز نیست (مراجع عظام تقلید غیر آیت الله مکارم).

احتیاط واجب، کفاره را مطلقاً به واجب النفقه ندهد (آیت الله مکارم).

فقیر بودن

کفاره در چه راهی مصرفی می‌شود؟^{۴۰۶}

مصرف کفاره فقیر است با همان تعریفی که در کتاب زکات بیان شده است. یعنی کسی که مخارج سال خود و عیالاتش مطابق شأنش را ندارد و کسی که صنعت یا ملک یا سرمایه‌ای دارد که می‌تواند مخارج سال خود را بگذراند فقیر نیست (مراجع عظام تقلید)^{۴۰۷}

ایمان فقیر

آیا می‌توان به فقیر غیر شیعه کفاره پرداخت کرد؟^{۴۰۸}

پرداخت آن به اهل سنتی که مستضعف^{۴۰۹} هستند اگر ناصبی نباشد، جایز است گرچه احتیاط مستحب آن است که به فقیر مؤمن

۴۰۴. حضرت امام، تحریر الوسیله، ج ۳، احکام کفارات، مسئله ۱۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، ص ۲۵۲، مسئله ۷۷۴؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۳۷۱؛ مکارم، مناسک حج، م ۵۲۷ و سایت، استفتائات، روزه، کفاره، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo>، <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo&lid=0&catid=47218&mid=264582>؛ عروه الوثقی، کتاب الزکات، اوصاف مستحقین، م ۲۱؛

۴۰۵. روح الله خمینی، تحریر الوسیله، کتاب کفارات، م ۱۸ و استفتائات، ج ۲، ص ۴۸۷، س ۷؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۷۷۳؛ مکارم، استفتائات جدید، ج ۱، ص ۹۵، س ۲۹۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۷۰

۴۰۶. عروه الوثقی، کتاب الزکاه، فصل فی اصناف مستحقین الزکاه؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۲، م ۱۹۲۵؛ امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب زکات، زکات مال، القول فی اصناف مستحقین الزکاه؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۴۴۶؛

۴۰۷. شایان ذکر است از آیات عظام مکارم مطلبی نسبت نیاز مطابق شأن یافت نشد.

۴۰۸. امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب کفارات، م ۱۸؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۷۷۳؛ مکارم، سایت، استفتائات، حکم پرداخت کفاره به اهل سنت؛

۴۰۹. مراد از مستضعف، مستضعف فکری و اعتقادی می‌باشد که مذهب حق بر او پوشیده مانده است و قاصر محسوب می‌گردد.

داده شود (حضرت امام)

امام خامنه ای

بنابر احتیاط واجب به غیر شیعه جایز نیست و اگر فقیر شیعه پیدا نشود، به مستضعفین^۴ اهل سنت که ناصبی نباشند، می تواند پرداخت کند (آیت الله سیستانی).

بنابر احتیاط واجب به غیر شیعه جایز نیست (آیت الله مکارم).

گناه کار بودن فقیر

آیا می توان کفاره را به فقیر گناه کار پرداخت کرد؟^{۴۱۰}

در فقیر عدالت و فاسق نبودن شرط نیست البته نباید به فقیر متجاهر به فسق کفاره پرداخت کرد (حضرت امام).

در فقیر عدالت شرط نیست البته به احتیاط واجب نباید به فقیر تارک الصلاه و شارب الخمر و متجاهر به فسق کفاره پرداخت کرد. (آیت الله سیستانی).

فصل هفتم روزه های حرام

روزه های حرام را نام ببرید.^{۴۱۱}

۱. روزه عید فطر و قربان؛

۲. روزی را که انسان نمی داند آخر شعبان است یا اول رمضان، اگر به نیت اول رمضان روزه بگیرد؛

۳. روزه مستحبی زن، بدون اذن شوهر. تفصیل آن در ادامه می آید؛

^{۴۱۰}. امام خمینی، تحریر الوسیله، کتاب کفارات، م ۱۸؛ سیتانی، منهاج الصالحین، ج ۳، کتاب الکفارات، م ۷۷۴؛

^{۴۱۱}. عروة الوثقی، فصل فی اقسام الصوم، مسئله ۲، بخش المحظورات.

۴. روزه مستحبی اولاد اگر اسباب اذیت پدر و مادر شود. تفصیل آن در ادامه می‌آید؛

۵. اگر انسان یقین یا اطمینان داشته باشد که روزه برایش ضرر معتناهی دارد یا آن را احتمال بدهد و از آن احتمال، ترسی برای او پیدا شود، چنانچه احتمال او در نظر عقلا بجا باشد، اگر آن ضرر موجب هلاکت یا نقص شود. تفصیل آن در عنوان گفتار پزشک و روزه بیمار گذشت؛

۶. غیر از روزه‌هایی که گفته شد، روزه‌های حرام دیگری هم هست که در کتاب‌های مفصل (مانند کتاب عروه الوثقی) گفته شده است.

روزه مستحبی زن، بدون اذن شوهر

آیا زن بدون اجازه شوهر می‌تواند روزه مستحبی بگیرد؟^{۴۱۲}

الف. روزه گرفتن با حق شوهر منافات دارد:

بنابر احتیاط واجب، جایز نیست (حضرت امام).

جایز نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

ب. روزه گرفتن با حق شوهر منافات ندارد

۱. شوهر نهی نکرده است:

جایز است؛ ولی احتیاط مستحب این است که در این صورت هم بدون اجازه او روزه مستحبی نگیرد (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

احتیاط واجب این است که در این صورت هم بدون اجازه او روزه مستحبی نگیرد (آیت الله مکارم)

۲. شوهر نهی کرده است:

بنابر احتیاط واجب، باید خودداری کند (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

روزه واجب غیرمعین زن بدون اذن شوهر

آیا زن می‌تواند روزه‌ای را که واجب است، ولی روز معینی ندارد، مانند روزه قضا، بدون اذن شوهر بگیرد؟^{۴۱۳}

۴۱۲. عروه الوثقی، فصل فی اقسام الصوم، مسئله ۲، بخش السابع، من المحظورات؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۷۴۰؛ حضرت امام، تحریر الوسیله،

ج ۱، کتاب الصوم، القول فی اقسام صوم، روزه‌های حرام؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، ۲۱۲۳؛

۴۱۳. امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۶ و استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۰۲۴۵۵، تاریخ استفتاء: ۱۷/۰۶/۱۳۹۶؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱،

در انجام واجبات اجازه شوهر شرط نیست ولی در صورت موسع بودن وقت قضا تا قبل از ظهر نمی تواند مانع از استمتاع او که روزه را باطل می کند بشود (امام خامنه ای).

اگر روزه واجب غیر معین، با حق استمتاع شوهر منافات داشته باشد یا اینکه شوهر او را از گرفتن روزه واجب غیر معین نهی نماید، بنابر احتیاط واجب، روزه باطل است (آیت الله سیستانی).

در روزه های قضایی که وقت آن کم است (مثلاً ۱۰ روزه قضا از رمضان گذشته مانده و ۱۰ روز نیز تا رمضان فرصت دارد) نیازی به اجازه شوهر نیست و باید روزه بگیرد. ولی در روزه های نذر و روزه های قضایی که تا ماه رمضان وقت کافی دارد و روزه گرفتن مزاحم حقوق شوهر می شود باید از شوهر اجازه بگیرد. البته در قضای روزه رمضان که وقت کافی دارد اگر بدون اطلاع شوهر روزه گرفت و بعد از اذان ظهر شوهر تقاضای تمکین و مانند آن نمود زن باید روزه خود را ادامه دهد (آیت الله مکارم).

روزه مستحبی اولاد، با اذیت شدن پدر یا مادر

آیا روزه مستحبی اولاد که سبب اذیت پدر یا مادر شود یا در صورتی که از روزه گرفتن نهی کنند، جایز است؟^{۴۱۴}

الف. همراه با ایذاء والدین

جایز نیست (حضرت امام و آیت الله مکارم).

اگر اسباب اذیت ناشی از شفقت و دلسوزی پدر و مادر باشد، جایز نیست (آیت الله سیستانی).

ب. همراه با نهی والدین

اگر مخالفت نمودن فرزند موجب اذیت والدین شود و این اذیت، از روی دلسوزی باشد، مخالفت با آنان حرام است و باید افطار

نماید (آیت الله سیستانی).

اگر مخالفت نمودن فرزند موجب اذیت والدین شود حرام است (آیت الله مکارم).

م ۲۱۲۳؛ مکارم، سایت، استفتائات، قضا و کفاره روزه، احکام روزه قضا، حکم اجازه ی شوهر برای روزه قضای همسر؛ شبیری، سایت، کتابخانه،

استفتائات و احکام روزه، روزه قضا بدون اذن شوهر

۴۱۴. عروة الوثقی، فصل فی اقسام الصوم، مسئله ۲، بخش التاسع، من المحضورات و اقسام الصوم، مکروهات، م ۲؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱،

مسئله ۱۷۴۱ و ۱۷۴۲؛

فصل هشتم روزه‌های مستحب

در چه روزهایی روزه گرفتن مستحب است؟^{۴۱۵}

روژه تمام روزهای سال، غیر از روزه‌های حرام و مکروه که گفته شد، مستحب است و برای بعضی از روزها بیشتر سفارش شده است^{۴۱۶} که از آن جمله است:

۱. پنجشنبه اول و پنجشنبه آخر هر ماه و چهارشنبه اولی که بعد از روز دهم ماه است و اگر کسی این‌ها را به جا نیاورد، مستحب است قضا کند و چنانچه اصلاً نتواند روزه بگیرد، مستحب است برای هر روز یک مُد طعام یا دوازده نخود نقره به فقیر بدهد؛

۲. سیزدهم و چهاردهم و پانزدهم هر ماه؛

۳. تمام ماه رجب و شعبان و بعضی از این دو ماه، اگرچه یک روز باشد؛

۴. روز عید نوروز؛

۵. روز بیست و پنجم (دحو الارض) و بیست و نهم ذی القعدة؛

۶. روز اول تا روز نهم ذی حجه (روز عرفه)؛ ولی اگر به واسطه ضعف روزه، نتواند دعا‌های روز عرفه را بخواند، روزه آن روز مکروه است؛

۷. عید سعید غدیر (هجدهم ذی حجه)؛

۸. روز اول و سوم محرم؛

۹. میلاد مسعود پیغمبر اکرم □ (هفدهم ربیع الاول)؛

۱۰. روز مبعث حضرت رسول اکرم □ (بیست و هفتم رجب).

۱۱. چهارم تا نهم شوال

افطار روزه مستحبی

آیا باطل کردن روزه مستحبی حرام است؟^{۴۱۷}

اگر کسی روزه مستحبی بگیرد، واجب نیست آن را به آخر رساند؛ بلکه اگر برادر مؤمنش او را به طعام دعوت کند، مستحب است دعوت او را قبول کرده و در بین روز افطار کند (مراجعه عظام تقلید)

۴۱۵. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۷۴۸.

۴۱۶. برخی از آنچه ذکر می‌شود، استحبابش برای برخی از فقهای عظام بخصوصه ثابت نیست.

۴۱۷. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۷۴۸؛ عروه الوثقی، کتاب صوم، روزه‌های مستحب، م ۲؛ امام خامنه‌ای، اجوبه الاستفتائات، س ۸۳۰.

استحباب افطار در صورت دعوت به غیر طعام

آیا فرقی بین دعوت به چیز کم مانند چای و آب میوه و غذا میباشد؟^{۴۱۸}
تفاوتی ندارد (امام خامنه ای).

اجابت دعوت مومن به غیر خوردن

آیا اجابت دعوت مومن شامل غیر غذا خوردن مثل رفتن به استخر و در خواست جماع زن از شوهر و می شود؟^{۴۱۹}
شامل نمی شود (امام خامنه ای).

ثواب روزه همراه با اجابت دعوت مؤمن برای افطار

اگر روزه داری که روزه مستحبی گرفته به دعوت مومنی افطار کند. آیا هر دو ثواب اجابت دعوت مومن و روزه را برده است؟^{۴۲۰}
هر دو ثواب را می برد (امام خامنه ای).

علم به روزه داشتن کسی که دعوت به طعام می کند

آیا استحباب افطار کردن روزه ی مستحبی به خاطر تعارف مومن فقط در صورتی است که او نداند بنده روزه هستم و واقعا تعارف کند یا اگر بداند بنده روزه هستم و به هر دلیلی (مثلا دلسوزی در اثر گرسنگی) هم تعارف کند باز مستحب است که دعوت او را پذیرفت و افطار کرد؟^{۴۲۱}

در فرض سؤال تفاوتی ندارد (امام خامنه ای).

اتفاق بر دعوت همدیگر در افطار روزه مستحب

آیا دو نفر می توانند قرار بگذارند که یک نفر روزه بگیرد و دیگری هم او را به خوردن غذا دعوت کند و بدین طریق به علت استحباب اجابت دعوت مؤمن روزه خود را افطار کند؟^{۴۲۲}

^{۴۱۸} . امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۸۲۹۹۶۳ تاریخ استفتاء: ۰۵/۱۰/۱۳۹۶

^{۴۱۹} . امام خامنه ای، شماره استفتاء ۵۴۸۰۰۳: تاریخ استفتاء: ۲۲/۰۳/۱۳۹۴

^{۴۲۰} .؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، س ۸۳۰

^{۴۲۱} . امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۲۹۳۹۱ تاریخ استفتاء: ۰۳/۱۰/۱۳۹۶

^{۴۲۲} . مکارم، سایت، استفتائات، احکام روزه، روزه های مستحب؛

در فرض سوال صحیح نیست (آیت الله مکارم).

منظور از تعارف در اجابت دعوت مومن برای افطار مستحبی

منظور از تعارف و دعوت در روزه مستحبی برای افطار چیست؟^{۴۲۳}

اگر واقعا دعوت باشد نه تعارفات معمولی، اشکالی ندارد (آیت الله مکارم).

دعوت مومن به طعام در روزه واجب

آیا استحباب افطار کردن روزه در هنگام دعوت مومن به طعام، شامل روزه واجب مانند قضای ماه رمضان نیز می شود؟^{۴۲۴}

استحباب اجابت دعوت مومن مخصوص روزه های مستحبی است (امام خامنه ای و آیت الله سیستانی).

فصل نهم روزه های مکروه

روزه های مکروه را نام ببرید.^{۴۲۵}

۱. روزه روز عاشورا؛

۲. روزی که انسان شک دارد روز عرفه است یا عید قربان؛

۳. روزه روز عرفه برای کسی که می ترسد به جهت ضعف، از دعا های روز عرفه باز بماند؛

^{۴۲۳} . مکارم، سایت، استفتائات، احکام روزه، روزه های مستحب؛

^{۴۲۴} . امام خامنه ای، شماره استفتاء ۶۴۴۲۴۱: تاریخ استفتاء: ۱۳۹۵/۰۱/۲۶؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، م ۲۱۱۱

^{۴۲۵} . عروة الوثقی، فصل فی اقسام الصوم، مسئله ۲، بخش اما المكروه منه؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، مسئله ۱۷۴۷؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه،

س ۴ (در خصوص روزه روز عاشورا)؛

۴. روزه مستحبی فرزند بدون اذن پدر بشرط اینکه که سبب ایذا نشود که در صورت ایذاء توضیحش ، در باب روزه های حرام گذشت؛
۵. روزه مستحبی مهمان بدون اذن میزبان.

فصل دهم روزه مسافر

روزه از کدام مسافر ساقط است؟^{۴۲۶}

مسافری که باید نمازهای چهاررکعتی را در سفر دو رکعتی بخواند، روزه اش صحیح نیست و مسافری که نمازش را تمام می خواند، مثل کسی که شغلش مسافرت یا سفر او سفر معصیت است، روزه اش صحیح است^{۴۲۷} (مراجع عظام تقلید)^{۴۲۸}.

در چه مواردی روزه از مسافر صحیح است؟^{۴۲۹}

۱. بدل هَدَی تمتع؛^{۴۳۰}

۲. بدل بدنه؛^{۴۳۱}

۴۲۶. عروۃ الوثقی، فصل فی شرائط صحۃ الصوم، الأمر الخامس. توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ۱۷۱۴؛

۴۲۷. تفصیل مسئله در «فصل ششم: احکام روزه مسافر» می آید.

۴۲۸. عروۃ الوثقی، فصل فی شرائط صحۃ الصوم، المورد الخامس؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۰۶ و ۲۱۳.

۴۲۹. عروۃ الوثقی، فصل فی شرائط صحۃ الصوم، الشرط الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، ۱۷۱۸ و ۱۷۱۷؛

۴۳۰. کسی که از قربانی واجب در حج تمتع ناتوان است، واجب است به جای آن، ده روز روزه بگیرد که سه روز اول آن را باید در همان اثنای سفر حج روزه بگیرد؛ هرچند مسافر باشد. هفت روز باقی مانده را نیز پس از برگشتن به وطن به جا آورد. تفصیل احکام این مسئله در کتاب مناسک حج ذکر شده است.

۴۳۱. کسی که در مناسک حج تمتع در وقوف عرفات قبل از غروب آفتاب از سرزمین عرفات خارج شود و دوباره به عرفات برگردد، باید یک شتر کفاره بدهد و اگر نتواند این کفاره را بدهد، باید هجده روز روزه بگیرد. و می تواند این هجده روز را در همان حال سفر در مکه یا در راه برگشتن یا بعد از بازگشت به وطن به جا آورد. تفصیل این احکام در کتاب مناسک حج ذکر شده است.

۳. روزه نذر^{۴۳۲} (با رعایت شروطی که در فصل سوم گذشت)؛

۴. سه روز روزه برای طلب حاجت در مدینه.

که تفصیل این موارد خواهد آمد.

روزه شخص مسافر در مدینه برای طلب حاجت

مسافری که برای طلب حاجت در مدینه سه روز روزه می گیرد، در چه روزهایی مجاز به روزه گرفتن می باشد؟^{۴۳۳}

بنابر احتیاط واجب آن سه روز، روزهای چهارشنبه و پنجشنبه و جمعه باشد (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

نیت روزه مستحبی در مدینه با داشتن روزه قضا برای مسافر

آیا شخص مسافری که روزه قضا دارد، می تواند در مدینه روزه طلب حاجت را که در مسئله قبل گفته شد، به جا آورد؟^{۴۳۴}

می تواند روزه بگیرد (حضرت امام و آیت الله مکارم).

بنابر احتیاط واجب، نمی تواند سه روز روزه طلب حاجت در مدینه را، بگیرد (آیت الله سیستانی).

روزه در اماکن تخییر

مسافری که در اماکن تخییر، مخیر است نمازش را دورکعتی یا چهاررکعتی بخواند، آیا می تواند روزه بگیرد؟^{۴۳۵}

نمی تواند روزه بگیرد (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).^{۴۳۶}

حکم روزه در حالت جمع نماز بین قصر و تمام

اگر فردی در نماز از باب احتیاط وظیفه اش جمع بین قصر و تمام است، در خصوص روزه چه وظیفه ای دارد؟^{۴۳۷}

^{۴۳۲} شایان ذکر است آیت الله مکارم نسبت به صحت نذر روزه در سفر احتیاط دارند.

^{۴۳۳} عروة الوثقی، فصل فی شرائط صحه الصوم، المورد الثالث؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۱۸؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۱۲.

^{۴۳۴} عروة الوثقی، فی شرائط صحه الصوم، مسئله ۳.

^{۴۳۵} عروة الوثقی، فصل فی شرائط صحه الصوم، م ۲.

^{۴۳۶} سایر احکام مربوط به روزه مسافر در فصل ششم: احکام روزه مسافر آمده است.

بنابر احتیاط واجب، باید بین روزه آن روز را گرفته و قضای آن هم گرفته شود (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

روزه نذری در سفر

آیا گرفتن روزه مستحب نذری (با رعایت شروط صحت نذر روزه) در سفر جایز است؟^{۴۳۸}

اگر در نیت نذر تصریح کرده باشد که روزه را در سفر انجام دهد یا در نیت نذر تصریح کرده باشد که روزه را انجام دهد؛ چه مسافر باشد چه مسافر نباشد، روزه گرفتن در سفر جایز است (حضرت امام، امام خامنه ای: آیت الله سیستانی).
نذر روزه مستحبی در سفر محل اشکال است (آیت الله مکارم).

نذر روزه مستحبی در حال سفر

آیا مسافر می تواند در حال سفر نذر کند که در سفر روزه مستحبی بگیرد؟^{۴۳۹}

بنابر احتیاط واجب، صحیح نیست (امام خامنه ای)

جایز است (آیت الله سیستانی)

در سفر جایز نیست (آیت الله مکارم).

زمان انجام نذر روزه در سفر

اگر فردی بخواهد نذر کند، در سفر روزه بگیرد، چه زمانی از روز باید نذر کند؟^{۴۴۰}

بنابر احتیاط واجب باید نذر در وطن و قبل از طلوع فجر روزی باشد که قصد روزه گرفتن دارد (امام خامنه ای).

مسافرت رفتن در روزه نذر معین

اگر شخصی نذر معین روزه کرده و باید این نذر را در وطن انجام دهد آیا در موعد نذر می تواند به سفر برود؟^{۴۴۱}

۴۳۷. امام خامنه ای، سایت، شماره استفتاء ۶۶۰۸۰۹: تاریخ استفتاء: ۱۶/۰۳/۱۳۹۵ استفتای خصوصی کتبی از آیت الله سیستانی.

۴۳۸. عروة الوثقی، فصل فی شرائط صحه الصوم، الشرط الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۱۷؛ مکارم، پیک احکام، مسئله ۱۴۴۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۲۴ و ۲۲۲؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۴۳؛

۴۳۹. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۲۲؛ سیستانی، استفتائات جامعه الزهراء، احکام نذر، احکام عمومی نذر، نذر روزه در سفر. مکارم، سایت، نذر اعتکاف در سفر واستفتائات جامعه الزهراء، احکام نذر، احکام عمومی نذر، نذر روزه در سفر؛

۴۴۰. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۲۱

بلی، می‌تواند سفر برود و اگر سفر رفت، باید قضای آن را بعداً بگیرد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله سیستانی)
بنابر احتیاط واجب، نمی‌تواند سفر برود و اگر اختیاراً سفر رفت، علاوه بر قضا، بنابر احتیاط واجب کفاره شکستن نذرش را هم باید بدهد (آیت الله مکارم).

مسافرت رفتن در روزه معین (غیر نذر و ماه مبارک رمضان)

اگر به عهده شخصی روزه واجب معین (غیر نذر و ماه مبارک رمضان) باشد، آیا در حالت اختیار می‌تواند در این روز به سفر برود؟^{۴۴۲}
به احتیاط واجب مسافرت جایز نیست (حضرت امام^{۴۴۳}، آیت الله مکارم).
اگر روزه واجب معین به سبب اجاره و مانند اجاره به انسان واجب شده باشد و همچنین روزه سوم اعتکاف سفر جایز نیست و در عهد و قسم به احتیاط واجب به مسافرت نرود (آیت الله سیستانی).

سفر اختیاری در ماه مبارک رمضان

آیا مسافرت عمدی در ماه رمضان هرچند برای فرار از روزه گرفتن باشد، جایز است؟^{۴۴۴}
مسافرت در ماه رمضان هر چند برای فرار از روزه باشد، اشکال ندارد، ولی قبل از ۲۳ ماه مبارک کراهت دارد مگر اینکه برای حج یا عمره یا به سبب ضرورتی باشد (حضرت امام).
مسافرت در ماه رمضان ولو این که برای فرار از روزه باشد، جایز است البته بهتر است به سفر نرود مگر اینکه سفر برای کار نیکو و لازمی باشد (امام خامنه‌ای).
مسافرت در ماه رمضان هرچند برای فرار از روزه کراهت دارد مگر اینکه برای حج یا عمره یا به سبب ضرورتی باشد (آیت الله سیستانی).
مسافرت در ماه رمضان اشکال ندارد؛ ولی اگر برای فرار از روزه باشد، مکروه است (آیت الله مکارم).

۴۴۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۲۶۵۳؛ امام خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۲، درس ۶۶ و سایت، روزه، س ۲۱۰؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۳، م ۷۲۲ و ج ۲، م ۱۰۴۰؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، احکام نذر، م ۱۴؛ عروة الوثقی، شرایط وجوب الصوم، م ۴؛

۴۴۲. عروة الوثقی، شرایط وجوب الصوم، م ۴؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ج ۱، م ۱۰۴۰؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، کتاب الصوم، شرایط صحت وجوب، م ۶؛

۴۴۳. شایان ذکر است که حضرت امام در عروه حاشیه ای ندارند و متن عروه فتوا می باشد، ولی نظر ایشان در تحریر در این رهیافت درج شد.

۴۴۴. سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۰۹۹؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، کتاب الصوم، شرایط صحت وجوب، م ۶؛ توضیح المسائل مراجع، ج ۱، م ۱۷۱۵؛ امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۲۰۷ و ۲۰۸ و ۲۰۹؛ عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم، مسئله ۴ و ۵؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۴۱؛

مسافرت قبل از ظهر در ماه رمضان

اگر روزه‌دار در ماه مبارک رمضان قبل از ظهر مسافرت برود و قبل از اذان ظهر از حد ترخص گذشته باشد، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۴۴۵}

باطل است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

بنابر احتیاط واجب، نمی‌تواند آن روز را روزه بگیرد، خصوصاً اگر از شب نیت سفر داشته باشد (آیت الله سیستانی).

مسافرت بعد از ظهر در حال روزه

اگر روزه‌دار بعد از ظهر به مسافرت برود، روزه‌اش چگونه است؟^{۴۴۶}

روزه‌اش صحیح است (مراجع عظام تقلید).

رسیدن مسافر به وطن و محل اقامت بعد از ظهر

اگر مسافر اذان ظهر در بین راه بوده و بعد از ظهر به وطن یا جایی که قصد ده روز دارد، برسد، روزه‌اش چه حکمی دارد؟^{۴۴۷}

باطل است (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله سیستانی).

احتیاط واجب باطل است (آیت الله سیستانی).

رسیدن مسافر به وطن قبل از ظهر

اگر مسافر قبل از ظهر به وطن یا جایی که قصد دارد ده روز بماند، برسد، روزه‌اش چگونه است؟^{۴۴۸}

اگر مبطلی انجام نداده، باید آن روز را روزه بگیرد (مراجع عظام تقلید غیر از آیت الله سیستانی).

اگر مبطلی انجام نداده است، بنابر احتیاط واجب، باید آن روز را روزه بگیرد و در این صورت، قضا ندارد (آیت الله سیستانی).

۴۴۵. عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۱؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛

۴۴۶. عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم، مسئله ۱؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۱؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛

۴۴۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۱۴.

۴۴۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۲؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۴؛

شک در رسیدن به وطن قبل از اذان ظهر یا بعد از اذان

اگر مسافر شک کند که قبل از اذان ظهر به وطن رسیده یا بعد از اذان، آیا روزه اش صحیح است؟^{۴۴۹}
روزه اش صحیح است (امام خامنه ای).

مکارم، سایت، استفتائات، روزه، احکام روزه شخص مسافر، حکم روزه در صورت انصراف از قصد ده روز [احکام روزه شخص

مسافر]

پرسش : اگر انسان قبل از اذان ظهر به محلی برسد و قصد ده روز کند ولی بعد از ظهر آن روز مشکلی برایش پیش بیاید که از

قصد ده روز برگردد، روزه آن روز چه حکمی دارد؟

پاسخ : در فرض سوال چنانچه یک نماز چهار رکعتی خوانده باشد روزه اش صحیح است و باید تا آنجا هست نمازها را تمام

بخواند و روزه ماه رمضان را بگیرد اما اگر نماز چهار رکعتی نخوانده فقط روزه همان روزش صحیح است و نمازها را نیز باید شکسته

بخواند.

حکم روزه مسافر بین حد ترخص و وطن در هنگام اذان ظهر

الف: خروج از وطن و محل اقامت

اگر روزه دار قبل از ظهر از وطن یا محل اقامت خارج شود، ولی موقع اذان ظهر هنوز از حد ترخص نگذشته باشد، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۴۵۰}

روزه باطل است (حضرت امام، آیت الله سیستانی).

روزه اش صحیح است (آیت الله مکارم).

ب: برگشت به وطن و محل اقامت

اگر مسافر در موقع برگشت به وطن قبل از ظهر به حد ترخص برسد، ولی بعد از ظهر وارد وطن یا جایی که محل اقامتش است، بشود، حکم روزه اش چیست؟^{۴۵۱}

۴۴۹. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۱۶؛

۴۵۰. عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم، مسئله ۱؛ استفتائات جامعه الزهراء، احکام روزه، مجموعه ۳، شروع سفر قبل از اذان و خروج از حد ترخص بعد از اذان؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۰۸؛

۴۵۱. عروة الوثقی، فصل فی شرائط وجوب الصوم، مسئله ۱؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۳ و استفتاء خصوصی، شماره استفتاء ۷۸۲۳۹۰ : تاریخ استفتاء: ۱۳۹۶/۰۴/۰۳؛ مکارم، سایت، احکام روزه، احکام روزه شخص مسافر،

روزه اش باطل است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

روزه اش صحیح است (آیت الله مکارم).

حکم روزه مسافری که نباید روزه بگیرد

روزه با جهل به اصل حکم روزه مسافر

اگر کسی نداند که روزه مسافر باطل است (اصل حکم بطلان روزه مسافر را نمی داند) و در سفر روزه بگیرد، حکم روزه اش چیست؟^{۴۵۲}

اگر تا آخر روز جاهل بوده و نمی دانسته که روزه مسافر باطل است، روزه اش صحیح است ولی اگر بین روز متوجه شد، روزه اش باطل است (مراجع عظام تقلید).

روزه با جهل به جزئیات و فروعات حکم روزه مسافر

اگر مکلف اصل حکم روزه مسافر را می داند، اما از جزئیات روزه مسافر بی اطلاع است (مانند کسی که کیفیت محاسبه ده روز را نمی داند) و بعد از اتمام روز متوجه می شود:^{۴۵۳}

روزه باطل است (حضرت امام).

به احتیاط واجب روزه باطل است (امام خامنه ای).

روزه صحیح است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

روزه مسافر با جهل به موضوع

فردی که می داند روزه در سفر، شرعی نیست، اگر به خاطر اشتباه در مطابقت دادن حکم مسأله با وضعیت خود، خود را مسافر نداند و روزه بگیرد^{۴۵۴} و بعد از مغرب متوجه اشتباه خویش گردد، روزه اش چه حکمی دارد؟^{۴۵۵}

۴۵۲: <https://makarem.ir/main.aspx?typeinfo=۲۱&lid=۰&catid=۴۵۸۳۸&mid=۲۵۹۰۶۸>; سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۰۸؛

۴۵۳: عروة الوثقی، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۱۹؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۲۳۳۸۶ تاریخ استفتاء: ۱۳۹۶/۰۹/۱۰؛

۴۵۴: حضرت امام، تحریر الوسیله، احکام مسافر، م ۲؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام صلاه المسافر، م ۴؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۰۱؛
۴۵۵: مثل فردی که معتقد بوده سفر او تا مقصد معین کمتر از هشت فرسخ است و روزه گرفته است و بعد از مغرب متوجه شود که آن فاصله، هشت فرسخ یا بیشتر بوده است. اما چنانچه در بین روز متوجه گردد، روزه اش باطل است.

۴۵۵: حضرت امام، تحریر الوسیله، احکام مسافر، م ۲؛ عروة الوثقی، فصل فی احکام صلاه المسافر، م ۴؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۰۱؛

روزه باطل است (حضرت امام).

به احتیاط واجب روزه باطل است (امام خامنه ای، آیت الله مکارم).

روزه صحیح است (آیت الله سیستانی).

روزه مسافر با فراموش کردن حکم روزه مسافر

حکم روزه مسافری که فراموش کرده است روزه مسافر باطل است یا فراموش کرده که مسافر است و روزه گرفته است، چیست؟^{۴۵۶}

روزه اش باطل است (حضرت امام، امام خامنه ای).

بنابر احتیاط واجب روزه اش باطل است (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

افطار در وطن و رسیدن به مقصد قبل از غروب

اگر روزه داری هنگام غروب در سرزمینی افطار کرده باشی و سپس با هواپیما به جایی مسافرت کنی که خورشید در آن هنوز غروب نکرده است، روزه آن روز او چه حکمی دارد؟ آیا تناول مُفطرات برای او در آن جا قبل از غروب خورشید جایز است؟^{۴۵۷}

روزه او صحیح است و تناول مُفطرات در آن مکان قبل از غروب خورشید با فرض اینکه در وقت غروب در سرزمین خود افطار کرده، برای او جایز است (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

اختلاف مبدأ و مقصد سفر در رؤیت هلال عید

من در خارج از کشورم زندگی می کنم و در ماه رمضان روزه می گیرم ولی دو روز مانده به عید در حالی که ۲۸ روز روزه گرفته ام، با پروازی که دو ساعت طول می کشد به کشورم برمی گردم و در آنجا هلال عید فطر را می بینم وظیفه ام چیست؟^{۴۵۸}

اگر در بدو ورود به وطن مشخص باشد که آن روز شرعاً روز عید است باید یک روز، روزه ماه مبارک رمضان را در فرض سؤال قضا کنید (حضرت امام، امام خامنه ای).

۴۵۶. عروة الوثقی، فصل فی شرائط صحه الصوم، الأمر الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۲۰؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۰۳؛ امام خامنه ای، استفتاء خصوصی، شماره استفتاء: ۸۲۳۳۸۶ تاریخ استفتاء: ۱۰/۰۹/۱۳۹۶؛

۴۵۷. امام خامنه ای، سایت، روزه، س ۲۱۷؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، چند مساله مستحدثه درباره وقت روزه، م ۱؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، مسائل نوظهور، نماز و روزه، م ۵؛

۴۵۸. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۱۷ و ۲۱۸ و ۲۱۹ و ۲۲۰؛ حضرت امام، تحریر الوسیله، پیرامون مسائل نوظهور، نماز و روزه، م ۵

فصل یازدهم

چگونگی تشکیل هلال

توضیح: ماه در چرخش به دور زمین هنگامی که مقابل خورشید قرار می گیرد، به اصطلاح می گویند مقارنه. در این حالت هیچ نوری از ماه به زمین منعکس نمی شود. وقتی ماه از حالت مقارنه خارج می شود، به اصطلاح تولد ماه نجومی است. البته تا مدتی امکان تشکیل هلال نیست؛ چون شدت نور خورشید امکان انعکاس نور ماه به زمین را نمی دهد؛ بنابراین حدود هجده ساعت قبل از مقارنه و هجده ساعت بعد از مقارنه، امکان انعکاس نور ماه به زمین نیست. به این حالت ماه، تحت الشعاع بودن یا در محاق بودن می گویند که حداقل حدود ۳۶ ساعت است. به تعبیر ساده عرفی، این همان زمانی است که ماه با خورشید در روز در آسمان است و در هیچ ساعتی از آخر شب و اول شب در آسمان دیده نمی شود.

بعد از اینکه سن ماه از هجده ساعت بیشتر شود و شروط دیگر مانند زاویه آن نسبت به خورشید و ارتفاع آن از سطح افق در هنگام غروب خورشید و غبار آلود نبودن آسمان به هنگام غروب و دیگر امور مناسب باشد، امکان رؤیت هلال، یعنی انعکاس نور خورشید از ماه به زمین، پس از غروب قرص خورشید فراهم می شود که به آن هلال ماه گویند.

نکته: اگر سن ماه از حدود چهارده ساعت بیشتر باشد، رؤیت آن با چشم مسلح ممکن است و اگر بیشتر از حدود بیست ساعت باشد، امکان رؤیت آن با چشم عادی نیز فراهم می شود. البته همان طور که گذشت، اگر امور دیگر نیز فراهم باشد. اما در کمتر از چهارده ساعت، امکان رؤیت هلال حتی با چشم مسلح تقریباً ناممکن است.

استهلال و تحقیق برای اول ماه

آیا استهلال و تحقیق و تفحص در اول هر ماه واجب است؟^{۴۵۹}

استهلال فی نفسه واجب شرعی نیست (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

ملاک داخل شدن ماه جدید

ملاک داخل شدن در ماه جدید چیست؟ آیا خارج شدن قمر از تحت الشعاع یا خارج شدن آن از محاق است یا این که ملاک امکان

۴۵۹. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۲؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۲۸؛

رویت هلال است؟^{۴۶۰}

معیار، خارج شدن ماه از تحت الشعاع و امکان رؤیتش می باشد (امام خامنه ای).

راه‌های ثابت شدن اول ماه

اول ماه به چند طریق ثابت می‌شود؟^{۴۶۱}

اول ماه طبق نظر مشهور فقها به پنج طریق ثابت می‌شود: ۱. دیدن ماه؛ ۲. یقین یا اطمینان عقلایی؛ ۳. شهادت دو مرد عادل؛ ۴. گذشتن سی روز از اول ماه؛ ۵. حکم حاکم. تفصیل هر کدام در ادامه می‌آید.

اولین طریق: دیدن ماه توسط مکلف

اگر مکلف ماه را با چشم معمولی ببیند، اول ماه ثابت می‌شود؟^{۴۶۲}

اول ماه ثابت می‌شود (مراجع عظام تقلید).

رؤیت با ابزار (تلسکوپ)

آیا اول ماه به وسیله ابزاری مانند تلسکوپ، اثبات می‌شود؟^{۴۶۳}

دیدن با تلسکوپ^{۴۶۴} کافی نیست (حضرت امام، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

دیدن با تلسکوپ کافی است^{۴۶۵} (امام خامنه ای).

۴۶۰. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۲۰؛

۴۶۱. عروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی طرق ثبوت الهلال؛ سیستانی، منهاج الصالحین، ذیل مسئله ۱۰۴۲، فصل فی ثبوت الهلال؛ امام خامنه ای، سایت، روزه، راه های ثبوت اول ماه؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۳۰؛

۴۶۲. العروة الوثقی، کتاب الصوم، فصل فی طرق ثبوت الهلال؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۳۰؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، راه های ثبوت اول ماه، س ۱۴؛

۴۶۳. استفتائات جامعه الزهراء، روزه، راه های ثابت شدن اول ماه، رویت هلال با تلسکوپ؛ تحریر الوسیله، مسائل مستحدثه، مسائل الصلاة و الصوم، مسئله ۱۸؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۲۸؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۵۶؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، راه های ثبوت اول ماه، س ۱۴؛

۴۶۴. اگر از تلسکوپ برای یافتن موقعیت هلال استفاده شود، به گونه ای که بعد از پیدا کردن موقعیت آن، با چشم عادی نیز ماه مشاهده شود، به نظر مشهور مراجع کافی است.

۴۶۵. رؤیت با چشم و با عینک و با تلسکوپ محکوم به حکم واحدند؛ اما درباره انعکاس به رایانه که در آن صدق عنوان رؤیت معلوم نیست، محل اشکال است (امام خامنه ای).

عدم علم به امکان رؤیت هلال

اگر یقین به تولد ماه داشته باشیم ولی یقین نداشته باشیم که امکان رؤیتش هست، حکم چیست؟^{۴۶۶}
کفایت نمی‌کند (امام خامنه‌ای).

دومین طریق: یقین یا اطمینان عقلایی

اگر عده‌ای به رویت هلال خبر بدهند، اول ماه از گفته آنها اثبات می‌شود؟^{۴۶۷}
اگر از گفته آنها یا هر راه دیگری (مانند اخبار رادیو و تلویزیون) یقین یا اطمینان پیدا شود، که ماه مطابق نظر مرجع تقلید مکلف رویت شده، کفایت می‌کند (مراجع عظام تقلید).

سومین طریق: شهادت دو مرد عادل

آیا هلال ماه با بینه ثابت می‌شود؟^{۴۶۸}
اگر دو مرد عادل بگویند که در شب، ماه را مطابق نظر مرجع تقلید مکلف دیده‌اند. هلال ماه ثابت می‌شود (مراجع عظام تقلید)

عدم پذیرش شهادت بینه

در چه صورتی شهادت بینه قبول نمی‌شود؟
جایی که در شهادت آنها تعارض وجود داشته باشد، شهادت آنها قبول نیست (مراجع عظام تقلید)^{۴۶۹}
مانند اینکه:

۱. اگر صفت ماه را به‌خلاف یکدیگر بگویند (مراجع عظام تقلید).
- اگر این دو شاهد صفت ماه را بر خلاف یکدیگر بگویند، یا نشانه‌هایی بدهند که دلیل بر اشتباه آنهاست به گفته آنها اول ماه ثابت نمی‌شود. (آیت الله مکارم)

۴۶۶. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، راه‌های ثبوت اول ماه، س ۲۱؛
۴۶۷. عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۰؛ امام خامنه‌ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵ و سایت، احکام روزه، س ۳۶؛
۴۶۸. عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۰. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، راه‌های ثبوت اول ماه، س ۱۴ و ۱۷.
۴۶۹. عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۰. امام خامنه‌ای، سایت، روزه، راه‌های ثبوت اول ماه، س ۱۴ و ۱۷؛ امام خامنه‌ای، سایت، روزه، س ۳۵؛

نکته: اما اگر در تشخیص بعض خصوصیات اختلاف داشته باشند مثل آن که یکی بگوید ماه بلند بود و دیگری بگوید نبود، به گفته آنان اول ماه ثابت می شود (مراجع عظام تقلید)

۲. اگر شهادت آنها بر خلاف واقع باشد مانند اینکه بگوید داخل دایره ماه طرف افق بود (مراجع عظام تقلید).

۳. اگر گروهی به دنبال رؤیت ماه باشند (استهلال کنند) و دو نفر عادل از میان آنان ادعای رؤیت کنند و دیگران رؤیت نکنند؛ حال آنکه دو نفر عادل دیگر در میان آنها باشد که در دانستن جای هلال و در تیزی، مانند آن دو عادل اول باشند و آسمان صاف باشد و مانع احتمالی از دیدن آن دو نباشد و آنها بگویند ماه دیده نشد (آیت الله سیستانی).

تذکر ۱: باید شهادت به رؤیت باشد؛ بنابراین با شهادتی که از روی حس نبوده، بلکه از روی حدس باشد، اول ماه ثابت نمی شود.^{۴۷۰}

تذکر ۲: اول ماه به شهادت زنان یا به شهادت یک مرد همراه قسم هم ثابت نمی شود.^{۴۷۱}

شهادت به رؤیت هلال توسط دو عادل

اگر چند نفر عادل شهادت بدهند که دو نفر عادل ماه را دیده اند؛ آیا اول ماه رمضان یا شوال ثابت می شود؟^{۴۷۲}
خیر، باید دو نفر عادل خودشان برای انسان شهادت بدهند که ماه را دیده اند و اگر رؤیت ماه را با واسطه نقل کنند، کافی نیست؛ مگر آن که از گفته آنان، اطمینان به رؤیت هلال پیدا شود (امام خامنه ای).

اختلاف بینه در رؤیت هلال

اگر بین علمای یک شهر راجع به ثبوت هلال یا عدم آن اختلاف رخ دهد و عدالت آنها هم نزد مکلف ثابت بوده و به دقت همه آنها در استدلال خود مطمئن باشد، وظیفه واجب مکلف چیست؟^{۴۷۳}

اگر اختلاف دو بینه به صورت نفی و اثبات باشد، یعنی یکی مدعی ثبوت هلال و دیگری مدعی عدم ثبوت آن باشد، این اختلاف موجب تعارض دو بینه و تساقط هر دو است، و وظیفه مکلف این است که هر دو نظر را کنار گذاشته و درباره افطار کردن یا روزه

^{۴۷۰}. العروه الوثقی، صوم، طرق ثبوت هلال، م ۱

^{۴۷۱}. العروه الوثقی، صوم، طرق ثبوت هلال، الخامس؛ توضیح المسائل مراجع، م ۱۷۳۰؛

^{۴۷۲}. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، راه های ثبوت اول ماه، س ۳۴.

^{۴۷۳}. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۳۵.

گرفتن به آن چه که مقتضای اصل است، عمل نماید. ولی اگر بین ثبوت هلال و عدم علم به ثبوت آن اختلاف داشته باشند، به این صورت که بعضی از آن‌ها مدعی رؤیت هلال باشند و بعضی دیگر مدعی عدم مشاهده آن، قول کسانی که مدعی رؤیت هلال هستند، در صورت عادل بودن، حجت شرعی برای مکلف است و باید از آن متابعت کند، و همچنین اگر حاکم شرعی حکم به ثبوت هلال نماید، حکم وی حجت شرعی برای همه مکلفین است و باید از آن پیروی کنند (امام خامنه ای).

چهارمین طریق: گذشتن سی روز از اول ماه

آیا اول ماه با گذشتن سی روز از ابتدای ماه ثابت می شود؟^{۴۷۴}

اگر سی روز از اول ماه بگذرد، اول ماه بعد ثابت می شود مثلاً اگر سی روز از اول ماه رمضان بگذرد، اول ماه شوال ثابت می شود (مراجع عظام تقلید).

پنجمین طریق: حکم حاکم

آیا اول ماه به حکم حاکم اثبات می شود؟^{۴۷۵}

اول ماه به حکم حاکم شرع ثابت می شود؛ مگر اینکه فرد بداند حاکم شرع اشتباه کرده یا مستند حکمش اشتباه است (حضرت امام و امام خامنه ای، آیت الله مکارم).
اول ماه به حکم حاکم شرع ثابت نمی شود (آیت الله سیستانی).

منظور از حکم حاکم

این که گفته می شود مجتهد باید در مورد رؤیت هلال حکم دهد تا برای همگان لازم الاجرا باشد منظور چیست؟ و چه کسانی را شامل می شود؟^{۴۷۶}

منظور اظهار نظر و رأی راجع به اول ماه است و صرف ثبوت ماه نزد وی حکم نیست. و منظور از حاکم، مجتهد جامع الشرایط و در درجه اول ولی فقیه است و اگر حکم حاکم شامل همه کشور باشد، حکم او شرعاً برای همه شهرها معتبر است (امام خامنه ای).

۴۷۴. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۰؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵؛

۴۷۵. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۱؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۱۴ و ۱۵ و ۱۷ و ۳۳ و ۴۴ و ۴۵ و ۴۷؛

۴۷۶. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۴۳ و ۴۴ و ۴۵.

تبعیت از دولت غیر اسلامی در رؤیت هلال

اگر تبعیت از اعلام رؤیت هلال توسط یک دولت جایز شد، و آن اعلام معیاری علمی برای ثبوت هلال سرزمین‌های دیگر را تشکیل دهد، آیا اسلامی بودن آن حکومت شرط است، یا این که عمل به آن حتی اگر حکومت ظالم و فاجر هم باشد، ممکن است؟^{۴۷۷}

ملاک در این مورد، حصول اطمینان به رؤیت در منطقه‌ای است که نسبت به مکلف کافی محسوب می‌شود (امام خامنه‌ای).

تبعیت از اهل سنت در رؤیت هلال

الف: هلال ماه رمضان

اگر از سوی حاکم عامه اوّل ماه رمضان اعلام شود، برای کسانی که در آن بلاد هستند و تقیّه‌ای هم در تبعیت نیست و برای خود فرد هم یقین به اوّل ماه نیست، آیا تبعیت لازم است؟^{۴۷۸}

تبعیت صحیح نیست (آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم)

ب: هلال ماه ذیحجه

آیا تبعیت از عربستان سعودی در تعیین روز دهم ذی حجه (عید قربان) واجب است؟ یا این که می‌شود در این مسأله مخالفت کرد؟^{۴۷۹}

برای حجاج، عمل طبق ثبوت هلال نزد قاضی اهل سنت و حکم به رؤیت آن، مجزی است هرچند که علم به خلاف آن باشد (حضرت امام، امام خامنه‌ای، آیت الله مکارم).

اگر برای مکلف ممکن شود که اعمال حج را در اوقات مخصوص خود، برطبق ضوابط شرعی، در باب ثبوت هلال به جا آورد و آنها را به همین صورت به جا آورد، حجتش در هر صورت صحیح است و اگر آنها را به صورت یاد شده به جا نیاورد، اگرچه به علت عذری باشد پس اگر از نظر و حکم قاضی عامّه نیز در وقوف در عرفات و مشعر پیروی نکرد، شکی در بطلان حج او نیست ولی اگر از او پیروی کند صحّت حج او مورد اشکال است (آیت الله سیستانی).

۴۷۷. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۳۹.

۴۷۸. مناسک محشی، باب شانزدهم، مسائل متفرقه، فصل اول، احکام روزه و اعتکاف، س ۱۳۴۲؛

۴۷۹. امام خامنه‌ای، سایت، احکام روزه، س ۴۰؛ مناسک حج محشی، باب شانزدهم، مسائل متفرقه، فصل پنجم، تبعیت در حکم به روز عید، م ۱۳۷۷؛

مکارم، مناسک جامع حج، م ۱۳۷۰؛

اموری که اول ماه به واسطه آنها ثابت نمی شود

چه طریق هایی در اثبات اول ماه معتبر نیستند؟^{۴۸۰}

طبق نظر مشهور فقها، اول ماه به وسیله تقویم و محاسبات نجومی یا شکل ظاهری هلال یا دیر غروب کردن آن یا رؤیت ماه قبل از زوال یا طوق داربودن ماه ثابت نمی شود که تفصیل هر کدام می آید.

تقویم و محاسبات نجومی

آیا اول ماه با پیشگویی منجمان ثابت می شود؟^{۴۸۱}

اول ماه با پیشگویی منجمان ثابت نمی شود؛ مگر اینکه شخص از گفته آنان یقین یا اطمینان به دیده شدن ماه پیدا کند (مراجع عظام تقلید).

بلند بودن ماه یا دیر غروب کردن آن

آیا بلندبودن ماه یا دیر غروب کردن آن می توان اول ماه را ثابت کرد؟^{۴۸۲}

بلند بودن ماه یا دیر غروب کردن آن، دلیل نمی شود که شب پیش ، شب اول ماه بوده است (مراجع عظام تقلید).

کامل بودن ماه شب چهارده

آیا استناد به شبی که در آن ماه به صورت قرص کامل است (شب چهاردهم) و اعتبار آن به عنوان دلیل برای محاسبه اول ماه جایز است تا از این راه وضعیت یوم الشک معلوم شود که مثلاً روز سی ام ماه رمضان است و احکام روز ماه رمضان بر آن مترتب شود، مثلاً بر کسی که این روز را بر اساس بینه روزه نگرفته، حکم به وجوب قضای روزه شود و کسی هم که به دلیل استصحاب بقای ماه رمضان روزه گرفته، بری الذمه باشد؟^{۴۸۳}

امر مذکور حجت شرعی بر آن چه ذکر شد، نیست، ولی اگر مفید علم به چیزی برای مکلف باشد، واجب است که طبق آن عمل نماید (امام خامنه ای).

۴۸۰. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۲ و ۱۷۳۳.

۴۸۱. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۲؛ العروه الوثقی، صوم، طرق ثبوت هلال، السادس؛ امام خامنه ای، رساله آموزشی، ج ۱، درس ۶۵ و سایت، احکام روزه، س ۳۸؛

۴۸۲. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۳؛ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۴۱؛

۴۸۳. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، س ۴۲.

رؤیت ماه قبل از زوال

اگر ماه قبل از ظهر روز سی ام دیده شود، آیا آن روز اول ماه محسوب می‌شود؟^{۴۸۴}
اول ماه محسوب نمی‌شود (حضرت امام و آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

رؤیت ماه بعد از زوال

اگر هلال قبل از غروب خورشید رویت شود، آیا همین مقدار برای اثبات هلال ماه شوال کفایت می‌کند؟^{۴۸۵}
رؤیت هلال پیش از غروب برای اثبات حلول ماه قمری جدید از شبی که پس از رؤیت است، کافی است (امام خامنه ای، آیت الله سیستانی).

۵. طوق داربودن ماه

آیا طوق داربودن ماه، علامت این است که آن شب، شب دوم ماه است؟^{۴۸۶}
ثابت نمی‌شود (حضرت امام، آیت الله مکارم، آیت الله سیستانی).

مروری بر بحث اتحاد افق

اتحاد و اختلاف افق‌ها

اگر در شهری اول ماه ثابت شود، آیا در شهرهای دیگر نیز اول ماه ثابت می‌شود؟^{۴۸۷}
اگر در شهری اول ماه ثابت شود، در شهرهای دیگر که در افق با آن شهر متحدند، اول ماه نیز ثابت می‌شود (حضرت امام، امام خامنه ای، آیت الله سیستانی، آیت الله مکارم).

۴۸۴. عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال، المورد السادس؛ توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۳؛

۴۸۵. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، فصل رؤیت هلال، س ۲۳ و ۲۴؛ سیستانی، مباحثی پیرامون رویت هلال و احکام فقهی آن، راه های ثابت شدن اول ماه، م ۶؛

۴۸۶. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۳؛ تحریر الوسیله امام، فصل فی طرق ثبوت الهلال، قبل از مسئله ۱؛ عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال، قبل از مسئله ۱، المورد السادس؛ امام خامنه ای، اجوبه الاستفتائات، م ۸۴۵؛

۴۸۷. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۵ امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، راه های ثبوت اول ماه، س ۲۷ و ۲۸ و ۲۹؛ عروة الوثقی، فصل فی طرق ثبوت الهلال، المورد السادس؛

منظور از اتحاد افق

مقصود فقهایی که در بحث رؤیت هلال، اتحاد افق را لازم می‌دانند، از «اتحاد افق» چیست؟^{۴۸۸}

مراد از اتحاد افق این است که دو شهر در هنگام غروب خورشید متحد باشند و این امر در دو شهری که از جهت طولی و عرض جغرافیایی نزدیک هم می‌باشند، اتفاق می‌افتد. ولی بدون اشکال اختلاف نیم ساعت و زیاده در غروب، سبب اختلاف افق است، البته اگر در بلاد شرقی ماه دیده شود در بلاد غرب نیز ثابت است^{۴۸۹} ولی اگر در غرب دیده شود در شرق ثابت نمی‌شود و به طور کلی اختلاف افق و مقدار آن را باید از اهل نجوم و ریاضیون بپرسید (حضرت امام^{۴۹۰})

شهرهایی که از جهت احتمال رؤیت و عدم احتمال رؤیت هلال یکسان باشند، متحدالافق محسوب می‌شوند و اگر اختلاف بین دو افق شهر به مقداری باشد که با فرض رؤیت هلال در یکی، هلال در دیگری رؤیت پذیر نباشد، رؤیت آن در شهرهای غربی برای مردم شهرهای شرقی در صورتی که احتمال رؤیت در آن به طور قطع و یقین منتفی باشد، کفایت نمی‌کند (امام خامنه ای).

منظور این است که اگر در شهر اول، ماه دیده شود، در شهر دوم اگر مانعی مانند ابر یا گرد و غبار نباشد، دیده می‌شود این در جایی اطمینان آور است که شهر دوم چنانچه در غرب شهر اول واقع شده است، در خط عرض^{۴۹۱} به شهر اول نزدیک باشد و تفاوت بین آن دو در خط عرض، بیشتر از یک یا دو درجه نباشد و اگر در شرق آن است، علاوه بر نزدیکی در خط عرضی، تفاوت بسیاری در خط طول نداشته باشند^{۴۹۲} (آیت الله سیستانی).

اگر در شهری اول ماه ثابت شود برای شهرهای دیگر که با آن نزدیک است کافی است و همچنین شهرهای دور دستی که افق آنها باهم متحد است (آیت الله مکارم).

۴۸۸. توضیح المسائل مراجع، مسئله ۱۷۳۵؛ اجوبه الاستفتاءات، سؤال ۸۳۹ و ۸۴۰؛ مکارم، توضیح المسائل، م ۱۴۵۸، ۱۷۴۴؛ سیستانی، توضیح المسائل جامع، ج ۱، م ۲۱۳۲، پاورقی؛ حضرت امام، استفتاءات ده جلدی، ج ۳، برگرفته از س ۳۶۸۵ و ۳۶۷۸، ۳۶۷۹، ۳۶۸۰.

۴۸۹. شایان ذکر است که ثابت شدن هلال در بلاد غربی در صورتی است که اتحاد افق از نظر طول و عرض جغرافیایی باشد.

۴۹۰. المراد توافق الأفقین فی وقت ساعة غروب الشمس، ویتفق فی البلدین المتقاربین فی الطول والعرض.

۴۹۱. مراد از خط عرض، مدارهایی فرضی است که به موازات خط استوا قرار دارد و مراد از خط طول، نیم‌دایره‌هایی فرضی است که از یک قطب شروع و به قطب دیگر ختم می‌شود و آن را نصف‌النهار نیز می‌نامند.

۴۹۲. برای مثال، اگر هلال شب اول ماه شوال در شهر مشهد مشاهده شود، برای شهرهایی که در غرب مشهد قرار دارد و عرض جغرافیایی آنها با عرض جغرافیایی مشهد یکسان یا نزدیک باشد، مانند نیشابور، سبزوار، شاهرود، دامغان، تهران، قزوین، سقز و سردشت، اول ماه شوال (عید فطر) ثابت می‌شود؛ اما اگر هلال شب اول ماه شوال مثلاً در شهر سردشت مشاهده شود، در صورتی برای شهرهایی که در شرق شهر سردشت قرار دارد، اول ماه ثابت می‌شود که مشاهده هلال در سردشت، با مشاهده هلال در آن شهرها ملازمت داشته باشد؛ به این معنا که برای فرد یقین یا اطمینان حاصل شود که اگر در شهرهایی که در شرق سردشت قرار دارد، مانعی مانند ابر یا گرد و غبار یا دود نباشد، حتماً ماه در آن شهرها نیز با چشم معمولی مشاهده می‌شود.

اختلاف نظر مراجع تقلید در ثبوت عید فطر

اگر بین مراجع تقلید در ثبوت عید فطر، اختلاف پیش آید، وظیفه مکلف چیست؟ آیا هر مقلد باید به نظر مرجع تقلید خود مراجعه کند؟^{۴۹۳}

در ثبوت اول ماه تقلید راه ندارد، بلکه اگر شخص از گفته و اعلام نظر مرجع تقلید، اطمینان به رؤیت ماه پیدا کند، باید روزه خود را افطار کند و اگر شک داشت، باید آن روز را روزه بگیرد (امام خامنه ای).

۱. در چه صورتی فدیة ساقط میشود؟ آیا اگر توان پرداخت مالی نباشد فدیة ساقط نمی شود؟

(ج) فدیة (بر خلاف کفاره عمد) ساقط نمیشود. هر زمان قادر بر آن بود باید بپردازد و گرنه، وصیت کند از ترکه پرداخت شود.

امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۸۸۷۱۰۶ تاریخ استفتاء: ۰۵/۰۴/۱۳۹۷

(س) باتوجه به اینکه در پرداخت کفاره عمدی در صورتی که توان پرداخت نباشد ساقط است آیا در پرداخت کفاره غیر عمدی و فدیة هم در صورتی که توان پرداخت فعلی ندارد برای همیشه ساقط است یا اینکه هرگاه توان پیدا کرد باید بپردازد؟

(ج) حکم خصال کفاره را ندارد و هر زمان توانایی پیدا کرد، باید بپردازد.

امام خامنه ای، شماره استفتاء: ۴۷۳۵۷۹ تاریخ استفتاء: ۱۳/۰۶/۱۳۹۳

۲. وظیفه شخص در صورت ناتوانی در پرداخت کفاره غیر عمد

پرسش: چنانچه فردی توانایی پرداخت کفاره ی غیر عمد را نداشته باشد، وظیفه ی او چیست؟

پاسخ: هر زمان که توانست بصورت تدریجی یا یکجا بپردازد و چنانچه به این صورت نیز ممکن نیست به هر مقداری که توان دارد عمل کند و اگر نتواند استغفار کند (مکارم، استفتائات سایت، روزه، قضا و کفاره روزه، احکام کفاره روزه)

۴۹۳. امام خامنه ای، سایت، احکام روزه، راه های ثبوت اول ماه، س ۱۸.